

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HUKUK
DIŞI, KEYFİ VE YARGISIZ
İNFAZLARIN ÖNLENMESİNE VE
SORUŞTURULMASINA İLİŞKİN
EL KILAVUZU

**MINNESOTA
PROTOKOLÜ**

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

MINNESOTA
PROTOKOLÜ

*Birleşmiş Milletler Hukuk Dışı,
Keyfi ve Yargısız İnfazların
Önlenmesine ve Soruşturulmasına
İlişkin El Kılavuzu*

TIHV YAYINLARI 51

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları - 51

İngilizceden Çevirenler

İdil Işıl Gül, Önder Özkalıpçı

Yayına Hazırlık

Önder Özkalıpçı

Baskı ve Cilt

Agora Kitaplığı

1. BASKI

OCAK 2008, İSTANBUL

Elinizdeki çeviri Minnesota Protokolü'nün 'resmi' çevirisi değildir. Çevirenlerin tüm özenine karşın günlük pratikte Minnesota Protokolü'nü kullanımla ilgili pratik bir soruyla karşılaşıldığında metnin orijinali ile karşılaştırılması amacı ile bu çeviri İngilizce orijinal metin ile birlikte basılmıştır. Yine çevirenlerin bu çeviride tercih ettiği bazı kelime anlamları sözlük kısmında siz okurlara sunulmuştur.

ISBN: 978-975-7217-60-2

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş,
hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı Resmi Gazete'de
yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	v
Önsöz.....	vi
Giriş.....	3
I. ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI STANDARTLARI	5
A. Birleşmiş Milletler	5
1. Genel Kurul	5
2. Ekonomik ve Sosyal Konsey	9
3. İnsan Hakları Komisyonu.....	9
4. İnsan Hakları Komitesi	15
5. İşkenceye Karşı Komite.....	15
6. Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi	17
7. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tretmanı Kongreleri	19
B. Uluslararası Çalışma Örgütü	19
C. Bölgesel Örgütler.....	19
1. Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu.....	19
2. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu.....	21
3. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu	21
II. HUKUK DIŞI, KEYFİ ve YARGISIZ İNFAZLARIN ETKİLİ BİÇİMDE ÖNLENMESİNE DAİR ULUSLARARASI STANDARTLARIN AYRINTILI OLARAK İNCELENMESİ	23
III. HUKUK DIŞI, KEYFİ ve YARGISIZ İNFAZLARIN HUKUKİ AÇIDAN SORUŞTURULMASINA İLİŞKİN MODEL PROTOKOL ("MİNNESOTA PROTOKOLU")	27
A. Giriş	27
B- Soruşturmanın amacı.....	29
C- Soruşturmada Uygulanacak Usul	29
1- Olay Yeri İncelemesi	29
2- Delillerin İncelenmesi	31
3. Soruşturmaya Hazırlık.....	33
4 . Tanık beyanlarının alınması	33

D- Soruşturma Komisyonu.....	33
1. Özel bir soruşturma yapılmasını gerektiren haller	35
2. Soruşturma Kapsamının Tanımlanması	35
3. Komisyonun Yetkileri.....	37
4. Komisyon üyelerinin nitelikleri.....	37
5. Komisyon üyelerinin sayısı.....	37
6. Komisyon danışmanlarının seçimi.....	39
7. Uzman danışmanların seçimi	39
8. Soruşturmacıların seçimi	39
9. Tanıkların güvenliğinin sağlanması.....	39
10. İşlemler	39
11. Soruşturmanın duyurulması	41
12. Delillerin toplanması.....	41
13. Tarafların hakları.....	41
14. Delillerin değerlendirilmesi	43
15. Komisyon raporu	43
16. Hükümetin yanıtı.....	43
IV. MODEL OTOPSİ PROTOKOLÜ.....	45
A. Giriş	45
B. Önerilen Model Otopsi Protokolü.....	47
1. Olay Yeri İncelemesi	47
2. Otopsi.....	49
V. MEZAR AÇMA VE İSKELET KALINTILARININ İNCELEMESİ İÇİN MODEL PROTOKOL	65
A. Giriş	65
B. Öngörülen İskelet İncelemesi Protokolü.....	65
1. Yer İncelemesi.....	65
2. İskelet Kalıntılarının Labratuvar İncelemesi	71
3. Son rapor	73
4. Delillerin Depolanması	75
Ekler	79

SUNUŞ

21 yüzyıla girdiğimiz bu çağda, halen savaş, işgal, hastalık, açlık, işkence ve diğer insanlık dışı olayların; sistemli ve yoğun bir şekilde sürüyor olması, insan haklarının artık yazılı metinlerden çıkararak insanlığa mal olması için; daha çok ama çok emek ve çaba sarf etmemiz gerektiğini bizlere göstermektedir. İşkence ve benzeri olaylar sonucu ölümlerin, bu yaşlı yerlerimizde ve yaşadığımız topraklarda halen var olması “insanlık” adına ne kadar da kaygı ve utanç verici! Birlikte, barış içinde “insan” gibi yaşayabilmemiz için; önce insan haklarına sahip çıkmaktan, insan hakları ihlallerinin önlenmesine dönük çabaar içinde olmaktan başka hiçbir çaremiz yok!

Hiç unutmamak gerekir ki, her toplum en azından birlikte yaşamanın kurallarına uymak; toplumu yönetenler ise, en azından kendi yasalarına saygılı davranmak zorundadır. İşkence ve benzeri muamelelerin, her ne şekilde her kim ve ne adına olursa olsun; savunulması, yok sayılması veya basit, “münferit” bir olay olarak nitelendirilmesi hoş görülemez. İşkence mağduru kişi, en ağır bir suç işlemiş bile olsa, yasaların kişiye öngördüğü cezalar dışında, ikinci bir ceza vermeye kimsenin hakkı olamaz; aksine, yasaların ve bir hukuk düzeni içinde birlikte yaşamanın bir önemi kalmaz.

Doğal olarak, insan hakları ihlalleri; tıp'ta önemli, özel bir yer tutmaktadır. Hekimler, bir yandan işkence ve benzeri uygulamaları saptanması ve önlenmesinde; öte yandan mağdurların tıbbi amaçlar ile tedavi ve rehabilitasyonda kritik temel bir rol ve sorumluluk taşımaktadır. Adli tıp, işkence ve benzeri şiddetin açığa çıkarılması ve belgelenmesinde en etkili disiplindir; hatta “adli tıp” için, “insan hakları ihlallerinin tıbbıdır” desek, abartmış olmayız.

Adli Tıp Uzmanları Derneği (ATUD) Türkiye’de adli tıp uzman ve asistanlarının uzmanlık derneği olarak, 1992 yılında kuruldu. Kurulduğundan itibaren de, hemen her yerde ve her zaman şiddetin ve hak ihlallerinin önlenmesinde aktif tutum sergilendi.

İnsan hakkı ihlallerindeki en uç nokta, lümlle sonuçlanan olgulardır. Minnesota Otopsi Protokolü’nün hazırlandığı 1990’larda, Türkiye’de adli tıp uzmanlarının, bu protokolün varlığından habersiz olarak; işkence, eziyet ve benzeri türdeki ölümlerde daha ayrıntılı incelemeler yapmaya başlanmış olmaları ilginçtir. Minnesota Otopsi Protokolü’nün Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilerek uluslararası bir belgeye dönüşmesi, bu arayışa en somut bir çözüm getirmiş; bilimsel hukuksal dayanağını oluşturmuştur. Böylece, otopsi uygulamalarına ilişkin prosedürlere uluslararası bir standart getirilmiş ve bu gelişme, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de otopsi kalitesini gözle görülür biçimde artırmıştır. Bu protokolle birlikte, artık işkenceciler eskiden olduğu gibi kayıtsızca suç işlemeye devam edememişlerdir.

İnsan hakları olgularında her hekimin görevi; asla ödün vermeyeceği meslek ilke ve kurallarını uygulamak, bilgi, görgü ve deneyimi çerçevesinde elde ettiği bulguları tarafsız biçimde hukukçuya sunmaktır. Ölümle sonuçlanan olgularda bu görevin yerine getirilmesinde, kılavuzumuz, Minnesota Otopsi Protokolü’dür. ATUD, işkencenin önlenmesinde ve bu protokolün uygulanmasında önemli bir misyon üstlenmiş; bir uzmanlık derneği olmanın da ötesinde çabalar sarf etmiş ve kararlı, etkin bir rol oynamıştır.

Bu protokolün genel olarak uygulanmadaki başarısı ve etkinliği, aynı amaçla canlı olgularda muayene standartların belirlenmesine dönük girişimleri başlatmıştır. Minnesota Otopsi Protokolü’nü tamamlayan İstanbul Protokolü yine Birleşmiş Milletler belgesi olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. İstanbul Protokolü projesinde ATUD’un, Türk Tabipleri Birliği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı ile birlikte, Türkiye’den üç öncü örgüt arasında yer alması bize gurur vermektedir.

İstanbul Protokolü projesi ile başlayan süreç, daha sonra ülke içinde İstanbul Protokolü'nün eğitimi projeleri de dahil olmak üzere insan hakları ihlalleri ve adli tıbbi ilgilendiren birçok alanda ortak eğitim projeleri olarak devam etmiştir. İşte elinizde bulunan bu Minnesota Protokolü çevirisinin basılıp daha etkin kullanımının sağlanmasında İstanbul Protokolü projesiyle başlayan ve İnsan Hakları eğitimi alanındaki işbirliğinin cesaret verici güzel örneklerinden biridir.

Minnesota Otopsi Protokolü, yalnızca işkence ve benzeri insanlık dışı fiiller sonucu ölümlerde değil; tüm benzer veya şüpheli ölümlerde de başvurulması gereken bir eserdir. Çünkü, uygulamada otopsi öncesinde birçok olgunun gerçek niteliğinin anlaşılması mümkün olmayabilir, bu durumda da ayrıntılı bir otopsi prosedürüne; yani Minnesota Otopsi Protokolü'ne gereksinim duyulmaktadır.

Bu protokol aynı zamanda, adli nitelikli otopsilerin tamamının, muhakkak adli tıp uzmanı veya adli pataloglar tarafından ve tam donanımlı otopsi birimlerinde yapılması gerektiğini bizlere açıkça göstermektedir.

ATUD Minnesota Otopsi Protokolü'nün ülkemizde uygulanmasında; başka adli tıp uzmanlarının, konu ile ilgili hekimlerin, hukukçuların eğitiminde üzerine düşen görevleri bundan sonra da yerine getirmeye devam edecektir. Sevgi ve saygılarımla...

1.12.2006
Prof. Sermet Koç
ATUD Yönetim Kurulu Başkanı

ÖNSÖZ

Türkiye İnsan Hakları Vakfı ülkemiz ihtiyaçlarından doğan ve kurulduğu 1990 yılından bu yana yaptığı sorumlu bilimsel çalışmaları ile hem ülkemiz çapında hem de uluslararası alanda haklı bir üne sahip bir örgüttür.

TİHV çalıştığı alanın doğası gereği ilk kurulduğu andan itibaren hem Türk Tabipleri Birliği ile hemde Adli Tıp Uzmanları Derneği ile birçok başarılı projeyi eşit ortaklar olarak yürütmüştür.

Bugün geçikerek de olsa sunduğumuz bu çevirinin basılması da böyle bir işbirliğinin ürünüdür..

1991 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan bu eserin 17 yıl sonra çevirisini basmamızın nedeni bu alandaki ihtiyacı hissetmemizdir.

Ülkemizde Minnesota Protokolu diye yargısız infaz iddialarında kullanılacak bir el kitabı ve protokol olduğu ilk olarak 1993 yılında Aydın ilinde gözaltında iken ölen ve resmi rapora göre ölüm nedeni açlık grevi olan bir tutuklunun ölüm nedenini araştırmak üzere İzmir Tabip Odası İnsan Hakları Komisyonu ve TİHV İzmir temsilciliğinin ortaklaşa yaptığı çalışma sırasında farkedilmişti.

Nitekim bu komisyon alternatif raporunu Minnesota Protokolu ışığında hazırlamış ve şahsın işkence sonucu öldüğü tıbbi kanaatini raporun sonunda bildirmiş yıllar süren mahkeme süreci sonunda şahsın gözaltında iken işkence sonucu öldüğü mahkeme kararı ile de kabul edilmiştir. Bizler mahkemenin bu kanaate varmasında hazırlanan alternatif raporun uluslararası standartlara dayandırılmış olmasının büyük etkisi olduğunun farkındayız.

Bugün itibarı ile Adli Tıp Hizmetlerinin yeterli olup olmadığı tartışmalarını bir kenara bırakırsak 13 – 14 yıl öncesine göre bir gelişme içinde olduğu açıktır. Bu gelişmenin nedenlerinden birinin de Adli Tıp Hizmetlerinde uluslararası standartları yakalamak tartışmalarının olduğunu ve bu tartışmaların temel kaynaklarından birinin de Minnesota Protokolu olduğunu biliyoruz.

Ancak özellikle işkence gibi devlet görevlileri yada onların himayesindeki kişiler tarafından işlenen bir suçun soruşturulmasında özerk olmayan tamamıyla Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı kontrolündeki kurumların çalışanı olan kişiler tarafından gerçekleştirilen suç delillerinin toplanması ve değerlendirilmesi sürecinin “dış etkilerden uzak olduğu” ön kabulü ve mağdur tarafının ‘kendi’ bilirkişisinin görüşlerinin otomatikman mahkemelere sunulduğu bir standart bir yapılanmanın olmaması adalet mekanizmasının gerçekleri ortaya çıkarmasında zorluklara yol açmaktadır.

Bugün çevirisini sunduğumuz Minnesota Protokolu sayesinde biliyoruz ki gözaltında ölüm olaylarında ölen yakınları ya da onların yasal temsilcileri otopsi sırasında kendi bilirkişisinin gözlemci olarak da olsa bulunması konusunda ısrar etme hakkına sahiptir.

Tek başına bu bilginin yaygınlaşması bile Anadolunun ücra köşelerinde Adli Tıp Biliminin icra edildiği standartları yükseltecektir.

Bu kılavuzun tüm adli tabiplere ve zaman zaman adli görev yapan tüm hekimlere, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infaz iddialarının soruşturması ile ilgilenen hakim, savcı ve avukatlarında içinde bulunduğu tüm hukukçulara, bu tür soruşturmalarda görev alan ilgili tüm profesyonellere, tüm insan hakları savunucularına ve hukuk dışı, keyfi ve yargısız infaz so-

nucu öldüğünden şüphelenilen kişilerin aileleri ve onların yasal temsilcilerine faydalı olacağını umuyorum.

Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Hukuk Doktoru İdil Işıl Gül ve Adli Tıp Uzmanı Önder Özkalıpçı'ya bu eserin gönüllü çevirisini yaptıkları için Prof.Şebnem Korur Fincancı ve Doç.Dr.Nadir Arıcan 'a ve Doç.Dr.Coşkun Yorulmaz'a verdikleri gönüllü danışmanlık desteği için en içten teşekkürlerimizi sunuyorum.

İşkencesiz ve barış dolu bir Türkiye özlemiyle...

TİHV Yönetim Kurulu Başkanı
Yavuz Önen

MINNESOTA PROTOKOLÜ

*Birleşmiş Milletler Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların
Önlenmesine ve Soruşturulmasına İlişkin El Kılavuzu*

INTRODUCTION

In many countries throughout the world, extra-legal, arbitrary and summary executions take place undocumented and undetected. These executions include: (a) political assassinations; (b) deaths resulting from torture or ill-treatment in prison or detention; (c) death resulting from enforced "disappearances"; (d) deaths resulting from the excessive use of force by law-enforcement personnel; (e) executions without due process; and (f) acts of genocide. The failure to detect and disclose these executions to the international community is a major obstacle to the rendering of justice for past executions and the prevention of future executions.

This Manual is the result of several years of analysis, research and drafting undertaken because of extra-legal, arbitrary and summary executions throughout the world. Its purpose is to supplement the "Principles on the effective prevention and investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions", adopted by the Economic and Social Council in its resolution 1989/65 of 24 May 1989, on the recommendation of the Committee on Crime Prevention and Control, at its tenth session, held in Vienna, from 5 to 16 February 1990.

Concurrent to the elaboration of the Principles, there was concerted action by non-governmental organizations to provide additional guidance in the area of effective prevention and investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions, by offering technical advice on the meaningful implementation of the Principles.

The preparation of this Manual was greatly facilitated by the Minnesota Lawyers International Human Rights Committee. At its initiative, an international group of experts in forensic science, lawyers, human rights experts and others volunteered their time and expertise to assist in the preparation of the draft Principles and to provide appropriate follow-up for their implementation, the contents of which constitute the major part of the Manual.

In this connection, special acknowledgement is due to the following:

Medical examiners and forensic pathologists: Dr. Jorgen L. Thomsen, University Institute of Forensic Medicine and Committee of Concerned Forensic Scientists and Physicians for the Documentation of Human Rights Abuses (CCFS), Copenhagen, Dr. Clyde Snow, Forensic Anthropology, Dr. Lindsey Thomas, Dr. Clyde Peterson, Dr. Robert Kirschner, Deputy Chief Medical Examiner, Cook County Medical Examiner's Office, Chicago, Dr. Fred Jordan, Chief Medical Examiner, Oklahoma City;

Lawyers: Thomas Johnson, Penny Parker, Robert P. Sands, Gregory Sands, Professor David Weissbrodt, University of Minnesota Law School;

Non-governmental organizations: Barbara Frey, Executive Director, Minnesota Lawyers International Human Rights Committee, Sonia Rosen, Staff Attorney, Minnesota Lawyers International Human Rights Committee, Marie Bibus, Janet Gruschow, Science and Human Rights Program, American Association for the Advancement of Science;

Other specialists: Eric Stover, former Director, Science and Human Rights Program, American Association for the Advancement of Science, Dr. John J. Fitzpatrick, Chair, Division of Trauma Radiology, Cook County Hospital, Chicago, Dr. Karen Ramey Burns, Crime Lab Scientist, Division of Forensic Sciences, Georgia Bureau of Investigation, Decatur.

Appreciation is also expressed to the American Association for the Advancement of Science and the Ford Foundation for their contributions to this publication.

GİRİŞ

Dünyanın çeşitli bölgelerinde yer alan birçok ülkede, belgelenmeyen ve ortaya çıkarılmayan hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlar gerçekleşmektedir. Bu infazlar : (a) siyasi suikastları; (b) cezaevi ve gözaltında yapılan işkence ve kötü muamelelerden kaynaklanan ölümleri; (c) zorla “kaybedilme”den kaynaklanan ölümleri; (d) kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanmasından kaynaklanan ölümleri; (e) usulüne uygun yargılama yapılmaksızın gerçekleşen infazları; ve (f) soykırım eylemlerini kapsar. Bu infazların ortaya çıkarılarak, uluslararası topluma açıklanması konusundaki zaafiyet, geçmiş infazlarla ilgili olarak adaletin yerine getirilmesi ve gelecekte de bu tür infazların gerçekleşmesinin önlenmesi önündeki en önemli engeldir.

Bu kılavuz, dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlara ilişkin olarak yapılan ve yedi sene süren bir inceleme, araştırma ve taslak çalışmasının sonucudur. Amacı; 5-16 Şubat 1990 tarihlerinde Viyana’da onuncu oturumunu gerçekleştiren Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi’nin tavsiyesi üzerine, Ekonomik ve Sosyal Konsey’in 24 Mayıs 1989 tarih ve 1989/65 sayılı kararı ile kabul ettiği “Hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazların etkili şekilde önlenmesi ve soruşturulmasına ilişkin ilkeler” i tamamlamaktır.

Bu ilkeler’in ayrıntılı olarak incelenmesinin ardından, sivil toplum örgütleri, ilkeler’in tam anlamıyla uygulanabilmesi amacına yönelik olarak teknik tavsiyelerde bulunmak suretiyle, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların etkili biçimde önlenmesi konusunda rehberlik etmek üzere, uyumlu bir çaba içine girmişlerdir.

Bu kılavuzun hazırlanması büyük ölçüde *Minnesota Lawyers International Human Rights Committee*’nin çabalarıyla gerçekleşmiştir. Başlangıçta, bir grup adli tıp uzmanı, hukukçu, insan hakları uzmanı ve diğer kişiler, ilkeler taslağının hazırlanması ve içeriği bu kılavuzun önemli bir bölümünü teşkil eden “uygulamanın gerekli şekilde takibi” konusunda, gönüllü olarak zaman ve uzmanlıklarını sundular.

Bu bağlamda aşağıda sayılanlara özel olarak teşekkür etmek gerekir:

Adli Tıp Uzmanları ve Adli Patologlar: Dr. Jorgen L. Thomsen, *University Institute of Forensic Medicine and Committee of Concerned Forensic Scientists and Physicians for the Documentation of Human Rights Abuses (CCFS)* Kopenhag; Dr. Clyde Snow, Adli Antropoloji; Dr. Lindsey Thomas, Dr. Garry Peterson, Dr. Robert Kirschner, Adli Tıp Başhekim Yardımcısı *Cook County Medical Examiner’s Office, Chicago*; Dr. Fred Jordan, Adli Tıp Başhekim, *Okla-homa City*.

Hukukçular: Thomas Johnson, Penny Parker, Robert P. Sands, Gregory Sands, Profesör David Weissbrodt, *Minnesota Üniversitesi Hukuk Fakültesi*.

Sivil Toplum Örgütleri : Barbara Frey, Müdür, *Minnesota Lawyers International Human Rights Committee*, Sonia Rosen, Avukat, *Minnesota Lawyers International Human Rights Committee*, Marie Bibus, Janet Gruschow, *Science and Human Rights Program, American Association for the Advancement of Science*;

Diğer Uzmanlar : Eric Stover, *Science and Human Rights Program, American Association for the Advancement of Science*, Dr. John J. Fitzpatrick, Başkan, *Division of Trauma Radiology, Cook County Hospital, Chicago*, Dr. Karen Ramey Burns, *Crime Lab Scientist, Division of Forensic Sciences, Georgia Bureau of Investigation, Decatur*.

I. INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS STANDARDS

A number of international standards outlaw arbitrary deprivation of life. The Universal Declaration of Human Rights, adopted by the General Assembly in its resolution 217 A (III) of 10 December 1948, states that “everyone has the right to life, liberty, and security of person”. The International Covenant on Civil and Political Rights, adopted by the General Assembly in its resolution 2200 A (XXI) of 16 December 1966, which was promulgated in 1966 and has been ratified by 87 States, provides in article 6, that “no one shall be arbitrarily deprived of his life”. Prohibitions of extra-legal, arbitrary and summary executions are also found in the following instruments: the American Convention on Human Rights, article 4 (1): “No one shall be arbitrarily deprived of his life”; the African Charter on Human and Peoples’ Rights, article 4: “Every human being shall be entitled to respect for his life and the integrity of his person. No one may be arbitrarily deprived of this right”; and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, article 2(1): “No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court following his conviction of a crime for which this penalty is provided by laws”.

The international organs and bodies that have been active in implementing the right to be free from arbitrary deprivation of life include the General Assembly, the Economic and Social Council, the Committee on Crime Prevention and Control, the Commission on Human Rights and its Special Rapporteur on summary or arbitrary executions, the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities, the Human Rights Committee and the International Labour Organisation; the Inter-American Commission on Human Rights; the African Commission on Human and People’s Rights; and the European Commission on Human Rights. Significant action taken by these international bodies to prevent extra-legal, arbitrary and summary executions are discussed below.

A. United Nations

1. General Assembly

The General Assembly of the United Nations, by its resolution 35/172 of 15 December 1980, adopted for the first time a specific resolution on arbitrary or summary executions in which, concerned at the occurrence of the executions that are widely regarded as being politically motivated, Member States concerned were urged to respect as a minimum standard the content of the relevant provisions of the International Covenant on Civil and Political Rights so as to guarantee the most careful legal procedures and the greatest possible safeguards. In resolution 36/22 of 9 November 1981, the General Assembly, bearing in mind the results of the Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (see section A.7, below), condemned the practice of summary executions and arbitrary executions and invited all Member States, specialized agencies, regional, interregional organizations and relevant non-governmental organizations to answer the Secretary-General’s request for their views and observations concerning the problem of arbitrary executions and summary executions to be reported to the Committee on Crime Prevention and Control at its seventh session in 1982 (see section A.6, below). In resolutions 37/182 of 17 December 1982, 38/96 of 16 December 1983, 39/110 of 14 December 1984 and 40/143 of 13 December 1985, the Assembly charted a course of action aimed at strengthening the United Nations position against summary or arbitrary executions.

I. ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI STANDARTLARI

Uluslararası standartlar, kişinin yaşama hakkından keyfi olarak mahrum bırakılmasını yasaklamaktadır. Genel Kurul'un 10 Aralık 1948 tarihli 217 A (III) kararı ile kabul edilmiş olan Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi, "herkes(in) yaşama hakkına, kişi özgürlüğüne ve güvenliğine sahip..." olduğunu ifade etmektedir. Genel Kurul'un 16 Aralık 1966 tarihli 2200 A (XXI) kararı ile kabul edilen ve 1966'da imzaya açılarak 87 Devlet tarafından onaylanan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 6. maddesi ile "hiç kimse (nin) yaşama hakkından keyfi olarak yoksun bırakılmayacağı (nı) öngörmektedir. Hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlara ilişkin yasak, şu belgelerde de ifadesini bulmuştur: Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, madde 4(1): "Kimse, keyfi olarak yaşamlarından mahrum edilemez"; Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı madde 4: "Her insan, yaşama hakkına ve vücut bütünlüğüne saygı gösterilmesi hakkında sahiptir. Hiç kimse bu haktan keyfi olarak mahrum bırakılamaz" ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, madde 2 (1): "Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında, hiç kimse kasten öldürülemez".

Kişilerin yaşamlarından keyfi olarak mahrum edilmemeleri hakkının uygulanmasında etkin olan uluslararası organ ve yapılar arasında; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi, İnsan Hakları Komisyonu, Yargısız veya Keyfi İnfazlar Özel Raportörü, Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu, İnsan Hakları Komitesi ve Uluslararası Çalışma Örgütü; Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu; Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu sayılabilir. Aşağıda, bu uluslararası yapıların, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazları önlemek üzere aldıkları önemli tedbirler aktarılmaktadır.

A. Birleşmiş Milletler

1. Genel Kurul

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, büyük ölçüde siyasi nedenlerle gerçekleştiği düşünülen keyfi ve yargısız infazlardan duyduğu endişe ile, ilk defa bu konuya özgü bir karar almış ve 15 Aralık 1980 tarih ve 35/172 sayılı bu kararlar, ilgili Üye Devletleri, asgari standart olarak Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin ilgili hükümlerine saygı göstermeye davet etmiştir. Genel Kurul, Altıncı Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Konferansı (bkz. aşağıda bölüm A.7) sonuçlarını göz önünde tutarak, 9 Kasım 1981 tarih ve 36/22 sayılı kararıyla, yargısız infaz ve keyfi infaz uygulamalarını kınamış ve tüm Taraf Devletleri, uzmanlık örgütlerini, bölgesel ve bölgelerarası örgütleri ve ilgili sivil toplum örgütlerini, Genel Sekreter'in, yargısız infazlar ve keyfi infazlar sorununa ilişkin görüşlerin ve gözlemlerin, Suçun Önlenmesi ve Kontrolü Komitesi'nin 1982'deki yedinci oturumunda ortaya konulması talebini yanıtlamaya davet etmiştir (bkz. aşağıda bölüm A. 6). 17 Aralık 1982 tarih ve 37/182 sayılı karar, 16 Aralık 1983 tarih ve 38/96 sayılı karar, 14 Aralık 1984 tarih ve 39/110 sayılı karar ve 13 Aralık 1985 tarih ve 0/143 tarihli karar, Genel Kurul'un, Birleşmiş Milletler'in yargısız ve keyfi infazlar karşısındaki konumunu güçlendirmek amacıyla aldığı kararlardır.

On 4 December 1986, the General Assembly adopted resolution 41/144, strongly condemning the large number of summary or arbitrary executions that continued to take place in various parts of the world. The Assembly also endorsed the conclusion of the Special Rapporteur on Summary or Arbitrary Executions, appointed by the Economic and Social Council in 1982, that it was necessary to develop international standards designed to ensure that investigations were conducted in all cases of suspicious death including provisions for an adequate autopsy (E/CN.4/1986/21).

In its resolution 42/141 of 7 December 1987, the Assembly took an additional step towards encouraging the drafting of international standards by inviting the Special Rapporteur to continue to receive information from appropriate United Nations bodies and other international organizations, to examine the elements to be included in such standards and to report to the Commission on Human Rights on progress made in that respect. The Assembly, therefore, not only recognized that a gap existed in international protection against arbitrary or summary executions, but also stimulated its subsidiary bodies to take an active interest in filling that gap. In doing so, the Assembly has been instrumental in advancing the process of promulgating such new standards. In its resolution 43/151 of 8 December 1988, the Assembly invited Governments, international organizations and non-governmental organizations to support the efforts made in United Nations forums towards the adoption of international standards for the proper investigation of all deaths in suspicious circumstances, including provision for adequate autopsy. Further, the Assembly endorsed the elements proposed by the Special Rapporteur for inclusion in such international standards. Keeping that in mind, the Assembly, by resolution 44/162 of 15 December 1989 endorsed the Principles adopted by the Economic and Social Council and, in resolution 44/159 of the same date, encouraged Governments, international organizations and non-governmental organizations to organize training programmes and support projects with a view to training or educating law enforcement officials in human rights issues connected to their work and appealed to the international community to support endeavours to that end.^{1/} [Advisory Services and Technical Assistance in the Field of Human Rights, Human Rights Fact Sheet No. 3 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1988); Summary or Arbitrary Executions, Human Rights Fact Sheet No.11 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1990); see, also, The Teaching of Human Rights: Proceedings of the International Congress on the Teaching of Human Rights, Vienna, 12-16 September 1978 (Paris, United Nations Organization for Education, Science and Culture, 1980).]

In parallel to this work, the Assembly adopted by resolution 39/46, annex, of 10 December 1984, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, which became effective on 26 June 1987. In its preamble, the Convention referred to the Declaration on the Protection of All Persons from being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, adopted by the Assembly in resolution 3452 (XXX), annex, of 9 December 1975, on the recommendation of the Fifth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders.

That Convention not only specifies that the States Parties will outlaw torture in their national legislation, but also notes explicitly that no order from a superior or exceptional circumstance may be invoked as a justification of torture. The Convention also introduces two new elements of particular significance to efforts by the United Nations to combat torture. The first is that, henceforth a torturer may be prosecuted wherever he is to be found in the territory of any State Party to the Convention, since the Convention specifies that persons alleged to have committed acts of torture may be tried in any State Party or that they may be extradited so that they may be tried in the State Party where they committed their crimes. The second new element is that the Convention contains a provision that allows for an international inquiry if there is reliable information indicating that torture is being systematically practised in the territory of a State Party to the Convention. Such an inquiry may include a visit to the State Party concerned, with its agreement.

4 Aralık 1986 tarihinde Genel Kurul 41/144 sayılı kararıyla, dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleşmeye devam eden, yüksek sayıdaki yargısız veya keyfi infazı güçlü bir şekilde kınanmıştır. Genel Kurul ayrıca 1982 yılında Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından atanan Yargısız veya Keyfi İnfazlar Özel Raportörü'nün tüm şüpheli ölüm hallerinde, uygun şekilde yürütülecek otopsi de dahil olmak üzere, gerekli soruşturmanın yapılmasını sağlama amacına yönelik uluslararası standartlar geliştirmek gerektiği yönündeki görüşlerini uygun bulduğunu ifade etmiştir (E/CN.4/1986/21).

Genel Kurul, 7 Aralık 1997 tarih ve 42/141 sayılı kararı ile, Özel Raportörü ilgili Birleşmiş Milletler yapılarından ve diğer uluslararası örgütlerden, uluslararası standartlara dahil edilecek unsurların tespitine yönelik olarak bilgi almaya devam etmeye ve kaydedilen gelişmeleri İnsan Hakları Komisyonu'na bildirmeye davet ederek, uluslararası standartların geliştirilmesini teşvik edici yeni bir adım atmıştır. Böylece, Genel Kurul, keyfi veya yargısız infazlara ilişkin olarak uluslararası korumanın yokluğunu kabul etmekle kalmamış, tali organları bu sorunu gidermek üzere göreve de çağırmıştır. Böylelikle, yeni standartlar geliştirilmesi sürecinde ilerleme sağlanmasında büyük ölçüde etkili olmuştur. Genel Kurul, 8 Aralık 1988 tarih ve 43/151 sayılı kararı ile, hükümetleri, uluslararası örgütleri ve sivil toplum örgütlerini, tüm şüpheli ölüm hallerinde, uygun şekilde yürütülecek otopsi de dahil olmak üzere, gerekli soruşturmanın yapılmasını sağlama amacına yönelik uluslararası standartlar kabul edilmesi konusunda Birleşmiş Milletler düzleminde gösterilen çabalara destek vermeye davet etmiştir. Genel Kurul, uluslararası standartlara dahil edilmek üzere Özel Raportör tarafından önerilen unsurları da kabul etmiştir. Genel Kurul, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kabul edilmiş olan İlkeleri, 15 Aralık 1989 tarih ve 44/162 sayılı kararıyla uygun bulmuş ve aynı tarihte aldığı 44/159 sayılı kararıyla da Hükümetleri, uluslararası örgütleri ve sivil toplum örgütlerini, eğitim programları düzenlemeye ve yasa uygulayıcılara görevlerine ilişkin konularda insan hakları eğitimi verilmesine ilişkin projeleri desteklemeye teşvik etmiş ve uluslararası toplumu bu yöndeki çabaları desteklemeye davet etmiştir. 1/

Genel Kurul, bu çalışmalara paralel olarak 10 Aralık 1984 tarih ve 39/46 sayılı kararına ekli İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezalara Karşı Sözleşme'yi kabul etti; Sözleşme 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girdi. Sözleşme'nin giriş kısmında, Genel Kurul'un, Beşinci Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tretmanını/Kongresi'nin tavsiyesi üzerine 9 Aralık 1975 tarihinde 3452 (M) sayılı kararına Ek olarak kabul ettiği Herkesin İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezalardan Korunmasına Dair Bildirge'ye gönderme yapılmıştır.

Sözleşme, Devletlerin ulusal düzenlemelerinde işkenceyi yasaklamaları yükümlülüğü yanında, üstün emrinin veya olağanüstü durumların, işkencenin gerekçesi olarak öne sürülemediğini de açıkça belirtmiştir. Sözleşme ayrıca, Birleşmiş Milletler'in işkence ile mücadeleye yönelik çabalarına, özel önemde iki yeni unsur getirmiştir. Bunlardan ilki; işkencenin sözleşme'ye taraf devletlerden hangisinin ülkesinde ise, orada yargılanabileceğine ilişkindir ki, sözleşme işkence suçu işlediği ileri sürülen kişinin her Taraf Devlette yargılanabileceğini veya yargılanmak üzere suçu işlediği Taraf Devlete iade edilebileceğini düzenlemektedir. İkinci yeni unsur; Sözleşme'ye Taraf bir Devletin ülkesinde sistematik olarak işkence yapıldığına dair güvenilir bilgiler alındığında uluslararası bir soruşturma yapılmasına imkan veren bir düzenlemenin sözleşme'de yer almasıdır.

The States Parties to the Convention also pledge to take effective legislative, administrative, judicial or other measures to prevent acts of torture in any territory under their jurisdiction. No exceptional circumstances whatsoever, whether a state of war, internal political instability or any other public emergency, may be invoked as a justification of torture.

Under the Convention, no State Party may expel, return or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture.

The States Parties agree to afford one another the greatest measure of assistance in connection with criminal proceedings brought forward in respect of acts of torture, and to ensure that education and information regarding the prohibition against torture are fully included in the training of law enforcement personnel, civil or military, medical personnel, public officials and other persons who may be involved in the custody, interrogation or treatment of any individual subjected to any form of arrest, detention or imprisonment.

The States Parties also undertake to ensure in their legal systems that the victims of acts of torture obtain redress and have an enforceable right to fair and adequate compensation, including the means for as full a rehabilitation as possible. 2/ [Methods of Combating Torture, Human Rights Fact Sheet No. 4 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1987), pp. 7-9 and 10-12. See also Laurence Boisson de Chazoumes and others, Practical Guide to the International Procedures Relative to Complaint and Appeals Against Acts of Torture, Disappearances and Other Inhuman or Degrading Treatment (Geneva, World Organization Against Torture, 1988).]

2. Economic and Social Council

The Economic and Social Council of the United Nations has repeatedly addressed the question of arbitrary or summary executions. For example, the Council has continuously and consistently appealed to Governments, regional intergovernmental organizations and non-governmental organizations to take effective action to combat and eliminate summary or arbitrary executions, including extra-legal executions. The Council has also encouraged and endorsed a number of initiatives to be taken by the human rights and criminal justice bodies of the United Nations, which are described below, aimed at eliminating that alarming and deplorable practice.

3. Commission on Human Rights

Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities of the Commission of Human Rights

In 1987 the Working Group on Detention annexed to its report (E/CN.4/Sub.2/1987/15) to the Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities of the Commission on Human Rights an explanatory paper on the elaboration of norms guaranteeing an impartial investigation into arbitrary execution or suspicious violent death, in particular during detention. Creating norms for autopsy procedures was noted as being particularly useful in determining whether or not a death was suspicious. That report contained also draft standards for the investigation of arbitrary executions, submitted by the International Commission of Jurists.

In its report for 1988 (E/CN.4/1989/3 - E/CN.4/Sub.2/1988/45), the Sub/Commission by decision 1988/109 requested the Secretary-General to provide it with a document describing the work being done in other international forums on international standards for adequate investigations into all cases of suspicious deaths in detention as well as adequate autopsy.

In 1989, the Sub-Commission considered a report of the Secretary-General (E/CN.4/Sub.2/1989/25) summarizing the activities of various United Nations bodies concerning international standards for investigating suspicious deaths, including adequate autopsy.

Sözleşmeye Taraf Devletler, kendi yetki alanları içindeki herhangi bir ülkede işkenceyi önlemek üzere, etkili yasal, yönetsel, yargısal ve diğer önlemleri almayı taahhüt etmişlerdir.

İster bir savaş durumu olsun, ister iç siyasi karışıklık, hiçbir ayrıkısı/acil durum, işkencenin gerekçesi olarak ileri sürülemez.

Sözleşme'ye göre, hiçbir taraf devlet, işkenceye uğraması tehlikesiyle karşı karşıya kalacağına dair sağlam gerekçelerin bulunduğu bir kimseyi, böyle bir devlete sınır dışı edemez, gönderemez ve iade edemez.

Taraf devletler, işkence fiillerine ilişkin yürütülen cezai işlemlerle ilgili olarak, birbirlerine en üst düzeyde yardım sağlama ve işkence yasağına ilişkin eğitim ve bilginin, yakalanan, tutuklanan ya da hapse konan bir kimsenin, alıkonulması, sorgulanması ya da tretmaniu ile ilgili olabilecek yasa uygulayıcılarının, sivil veya askeri tıbbi personelin, resmi görevlilerin veya diğer kimselerin eğitimlerinde tam anlamıyla yer almasını sağlama konusunda anlaşmışlardır.

Devletler ayrıca, yasal sistemleri içinde, mümkün olduğu kadar tümüyle iyileştirilmeleri yolları da dahil olmak üzere, işkence mağduru kimselerin zararlarının giderilmesini ve adil ve uygun tazminat hakkına sahip olmalarını sağlamayı da taahhüt etmişlerdir. /2

2. Ekonomik ve Sosyal Konsey

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, keyfi ve yargısız infazlar sorununu defalarca ele almıştır. Örneğin, Konsey sürekli ve tutarlı biçimde Devletlere, bölgesel hükümetlerarası örgütlere ve hükümet dışı örgütlere, hukuk-dışı infazlar da dahil olmak üzere, yargısız ve keyfi infazları ortadan kaldırmak ve bunlarla mücadele etmek için etkili adımlar atmaları konusunda başvurmuştur. Konsey ayrıca, aşağıda belirtilen Birleşmiş Milletler insan hakları ve ceza adaleti yapılarının, bu dehşet verici ve müessif/üzücü uygulamayı ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerini de teşvik etmiş ve onaylamıştır.

3. İnsan Hakları Komisyonu

Azınlıklara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu

Tutuklama Çalışma Grubu, 1987'de Azınlıklara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu'na sunduğu raporuna (E/CN.4/Sub.2/1987/15), yargısız infaz ve özellikle tutukluluk sırasında uygulanan şiddet sonucunda gerçekleştiği şüphesi olan ölüm hallerinin bağımsız şekilde soruşturulmasını temin etmeye yönelik kuralları irdeleyen bir açıklama yazısı eklemiştir. Otopsi usulüne ilişkin kurallar saptanmasının, ölümün şüpheli olup olmadığını tespit etmede özellikle yararlı olacağı belirtilmiştir. Rapor ayrıca, yargısız infazların soruşturulmasına ilişkin standartları içeren ve Uluslararası Hukukçular Komisyonu tarafından sunulan tasarıyı da içermektedir.

Alt Komisyon, 1988 yılı raporunda (E/CN.4/1989/3 – E/CN.4/Sub.2/1988/45), 1988/109 sayılı kararıyla, Genel Sekreter'den, uygun otopsi de dahil olmak üzere, tutukluluk sırasında gerçekleşen tüm şüpheli ölümlerin uygun şekilde soruşturulmasına ilişkin uluslararası standartlar konusunda diğer uluslararası forumlarda ne tür çalışmalar yürütüldüğünü, kendisine bildirmesini talep etmiştir.

Alt Komisyon, 1989'da Genel Sekreter'in, çeşitli Birleşmiş Milletler organlarının, uygun otopsi de dahil olmak üzere, şüpheli ölümlerin soruşturulmasına ilişkin uluslararası standartlar konusundaki faaliyetlerini özetleyen raporunu (E/CN.4/Sub.2/1989/25) değerlendirmiştir.

Two Special Rapporteurs have been appointed at the request of the Commission on Human Rights.

Special Rapporteur on summary or arbitrary executions

In March 1982, the Economic and Social Council by its resolution 1982/35 of 7 May 1982 authorized a Special Rapporteur to study the questions related to summary or arbitrary executions. The Special Rapporteur, Mr. Amos Wako of Kenya, was appointed in 1982 at the request of the Commission on Human Rights, and immediately began the task of collecting information from around the world on summary or arbitrary executions. He has since prepared eight annual reports addressing a wide range of issues concerning summary or arbitrary executions and informing the Commission of his activities, including urgent appeals to Governments.

In 1986, the Special Rapporteur included in his report (E/CN.4/1986/21) to the Commission on Human Rights, consideration of the measures to be taken when a death occurs in custody.

“One of the ways in which Governments can show that they want this abhorrent phenomenon of arbitrary or summary executions eliminated is by investigating, holding inquests, prosecuting and punishing those found guilty. There is therefore a need to develop international standards designed to ensure that investigations are conducted into all cases of suspicious death and in particular those at the hands of the law enforcement agencies in all situations. Such standards should include adequate autopsy. A death in any type of custody should be regarded as prima facie a summary or arbitrary execution, and appropriate investigation should immediately be made to confirm or rebut the presumption. The results of investigations should be made public (para. 209).”

Referring to the Principles adopted by the Economic and Social Council in its resolution 1989/65 of 24 May 1989, the Special Rapporteur stated that “his position with regard to the implementation of his mandate is strongly supported by this resolution”. He will now refer to the Principles in his annual examination of alleged incidents of summary or arbitrary executions. The Special Rapporteur stated further that “any Government’s practice that fails to reach the standards set out in the Principles may be regarded as an indication of the Government’s responsibility, even if no government officials are found to be directly involved in the acts”. He recommended that Governments review national laws and regulations, as well as the practice of judicial and law enforcement authorities, with a view to securing effective implementation of the standards set by Council resolution 1989/65.

This report focused on “the absence of investigation, prosecution and/or punishment in cases of death in suspicious circumstances” (E/CN.4/1986/21). The Special Rapporteur noted that Governments were extremely reluctant to investigate deaths where military or law enforcement agencies were involved. Often, in those cases, as noted by other writers, autopsies or inquest proceedings either did not take place or crucial information, such as evidence of torture, was omitted. 3/ [See D. O’Donnell, *Proteccion internacional de los derechos humanos*, 2. Ed. (Lima, Comisión Andina de Juristas, 1989); and N. S. Rodley, *The Treatment of Prisoners under International Law* (Oxford, Clarendon Press, 1987), pp. 144-164 and B. G. Ramcharan, “The Concept and Dimensions of the Right to Life”, *The Right to Life in International Law* (Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1985), pp. 1-32.]

In response to the Special Rapporteur’s report of 1987 (E/CN.4/1987/20), the Commission on Human Rights welcomed his recommendation that Governments should review the machinery for investigation of deaths under suspicious circumstances in order to secure an impartial, independent investigation on such deaths, including an adequate autopsy. The Commission also welcomed the Special Rapporteur’s recommendation that international organizations should make a concerted effort to draft international standards designed to ensure proper investigation by appropriate authorities into all cases of suspicious death, including provisions for adequate autopsy.

İnsan Hakları Komisyonu'nun talebiyle, iki özel raportör atanmıştır.

Yargısız ve Keyfi İnfazlar Özel Raportörü

Ekonomik ve Sosyal Konsey, 1982/35 sayı ve 7 Mayıs 1982 tarihli kararıyla, yargısız ve keyfi infazlar sorununa ilişkin bir araştırma yapılması için bir Özel Raportör görevlendirdi. 1982 yılında İnsan Hakları Komisyonu'nun talebiyle, Kenya'dan Amos Wako Özel Raportör olarak atandı ve derhal yargısız ve keyfi infazlara ilişkin olarak dünyanın her yanından bilgi toplamaya başladı. O tarihten itibaren, yargısız ve keyfi infazlara ilişkin birçok konuyu incelediği ve Hükümetlere yapılan acil başvurular da dahil olmak üzere, yürüttüğü tüm faaliyetleri Komisyon'a bildirdiği, sekiz adet yıllık rapor hazırladı.

Özel Raportör, 1986 yılında İnsan Hakları Komisyonu'na sunduğu rapora (E/CN.4/1986/21), kişilerin tutulu buldukları sırada gerçekleşen ölümlere ilişkin alınması gereken tedbirlerle ilgili görüşlerini ekledi.

"Hükümetlerin, keyfi ve yargısız infazları ortadan kaldırmak istediklerini gösterebilecekleri yollardan biri, sorumlular hakkında gerekli inceleme ve soruşturmayı yapmaları, bu kişileri yargılamaları ve suçlu olduğu sabit olanları cezalandırmalarıdır. Bu nedenle, tüm şüpheli ölüm hallerinde, özellikle kanun uygulayıcılarının sorumluluğunda meydana gelen tüm hallerde, soruşturma yürütülmesini temin etmek üzere uluslararası standartlar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu standartlar, uygun otopsiyi de kapsamalıdır. Herhangi bir tür alıkonulma halinde gerçekleşen her ölüm, *prima facie* yargısız ve keyfi infaz olarak değerlendirilecek ve bu karinenin gerçekliğini veya yanlışlığını ortaya çıkartmak üzere, derhal gerekli inceleme yapılacaktır. Soruşturmanın sonuçları, kamuya açıklanacaktır (para. 209)."

Özel Raportör, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 1989/65 sayı ve 24 Mayıs 1989 tarihli kararıyla benimsediği İlkeler'e gönderme yaparak, "bu karar ile, görevini yerine getirmesine ilişkin olarak kendisine güçlü bir destek sunulduğunu" ifade etmiştir". Bundan böyle, yargısız ve keyfi infaz iddialarına ilişkin yaptığı yıllık incelemelerde, bu İlkeler'den yararlanacaktır. Özel Raportör ayrıca, "hiçbir devlet memurunun eylemlerle doğrudan ilgisi tespit edilememiş dahi olsa, bir Hükümetin, bu İlkeler'de yer alan standartları tam olarak uygulamamış olması, Hükümetin sorumluluğuna neden olabilecektir" demiştir. Hükümetlere, Konsey'in 1989/65 sayılı kararıyla ortaya konulan standartların etkili şekilde uygulanmasını temin etmek üzere, gerek kanun ve yönetmeliklerini, gerekse yargı organları ile diğer kanun uygulayıcıların uygulamalarını gözden geçirmelerini tavsiye etmiştir.

Bu rapor, "şüpheli şekilde gerçekleşen ölüm hallerinde soruşturma yapılmaması, ceza davası açılmaması ve suçluların cezalandırılmaması sorunlarına" ilişkindir (E/CN.4/1986/21). Özel Raportör, Hükümetlerin askeri personel veya kanun uygulayıcılarının karıştığı ölüm olaylarını soruşturma konusunda oldukça isteksiz davrandıklarını belirtmektedir. Başka yazarlar tarafından da belirtildiği gibi, bu tür olaylarda genellikle, otopsi veya soruşturma işlemleri yapılmamakta, ya da işkence bulguları gibi önemli bilgiler göz ardı edilmektedir. 3/

İnsan Hakları Komisyonu, Özel Raportör'ün 1987 raporunda yer alan (E/CN.4/1987/20), Hükümetlerin, şüpheli ölüm hallerinin, uygun otopsi yapılması da dahil, tarafsız ve bağımsız şekilde soruşturulmasını temin etmek üzere, soruşturma mekanizmalarını gözden geçirmeleri yönündeki tavsiyesini memnuniyetle karşılamıştı. Komisyon, uluslararası örgütlerin tüm şüpheli ölüm hallerinde uygun otopsi de dahil olmak üzere, uygun birimler tarafından gerektiği gibi soruşturulmasını sağlayacak uluslararası standartların kaleme alınması konusunda bir arada çalışılması yönündeki Özel Raportör tavsiyesini de memnuniyetle karşılamıştır.

In his 1988 report (E/CN.4.1988/22) to the Commission, the Special Rapporteur devoted an entire section to a discussion on the importance of standards for proper investigation into all cases of suspicious deaths. In particular, he outlined seven elements that should be included as a minimum in such standards: promptness, impartiality, thoroughness, protection, representation of the family of the victim, publication of the findings and an independent commission of inquiry. The Commission endorsed these recommendations.

By its resolution 1989/64 of 8 March 1989, the Commission took note with appreciation of the subsequent report of the Special Rapporteur (E/CN.4/1989/25) and again welcomed his recommendations with a view to eliminating summary or arbitrary executions. Following that with a further report (E/CN.4/1990/22), the Special Rapporteur reviewed new developments in summary or arbitrary executions. He took note of a particularly alarming trend, which was rapidly spreading, of death threats directed, in particular, against persons who played key roles in defending human rights and achieving social and criminal justice. At the same time, however, he noted considerable achievements made by the General Assembly and the Economic and Social Council in areas directly or indirectly related to his mandate.

Special Rapporteur on torture

The Commission on Human Rights decided, in its resolution 1985/33, to appoint a Special Rapporteur to examine questions relevant to torture, requesting him to seek and receive credible and reliable information on such questions and to respond to that information without delay. This decision was subsequently approved by the Council in its decision 1985/144 of 30 May 1985.

The mandate of the Special Rapporteur on questions relevant to torture requests him to report to the Commission, which is composed of government representatives, on the phenomenon of torture in general. To this end, he establishes contact with Governments and asks them for information on the legislative and administrative measures taken to prevent torture and to remedy its consequences whenever it occurs.

The Special Rapporteur is also expected to respond effectively to the credible and reliable information that comes before him. This provision of the Special Rapporteur's mandate has led to the urgent action procedure, which considerably increases the effectiveness of his activities.

The Special Rapporteur's task extends to all States Members of the United Nations and to all States with observer status. He corresponds with Governments, requesting them to inform him of the measures they have taken or plan to take to prevent or combat torture. He also receives requests for urgent action, which he brings to the attention of the Governments concerned in order to ensure protection of the individual's right to physical and mental integrity. In addition, he holds consultations with government representatives who wish to meet with him and, in accordance with his mandate, makes consultation visits to some parts of the world.

Özel Raportör, Komisyon için hazırladığı 1988 yılı raporunun (E.CN.4/1988/22) bir bölümünü tümüyle, tüm şüpheli ölüm hallerinin gerekli şekilde soruşturulmasına ilişkin standartların önemini ortaya konulmasına ayırmıştır. Özel Raportör, bu standartlar arasında mutlaka yer alması gereken asgari yedi unsur olarak; çabukluk, tarafsızlık, en üst düzeyde özen gösterme, koruma, mağdurun ailesinin temsil edilmesi, sonuçların yayımlanması ve soruşturma komisyonunun bağımsızlığını saymıştır. Komisyon bu tavsiyeleri onaylamıştır.

Komisyon, 1989/64 sayı ve 8 Mart 1989 tarihli kararıyla, Özel Raportör'ün 1989 raporunu (E.CN.4/1989/25) takdirle karşıladığını bildirmiş ve yargısız ve keyfi infazların ortadan kaldırılmasına ilişkin tavsiyelerini memnuniyetle karşıladığını ifade etmiştir. Bunu izleyen diğer bir raporda (E.CN.4/1990/22) Özel Raportör, yargısız ve keyfi infazlara ilişkin yeni gelişmeleri değerlendirmiştir. Özel Raportör bu raporunda, insan haklarını savunma ve sosyal adalet ile ceza adaletini gerçekleştirme konularında kilit roller oynayan kişilere yönelik yaygınlaşan ölüm tehditlerine, tehlike işareti veren yeni bir eğilim olarak dikkat çekmiştir. Bunlara karşılık, Özel Raportör, doğrudan veya dolaylı olarak kendi görev alanına giren konularda Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'in önemli başarılarına da dikkat çekmiştir.

İşkence Özel Raportörü

İnsan Hakları Komisyonu, 1985/33 sayılı kararıyla, işkenceye ilişkin konuları incelemek üzere bir İşkence Özel Raportörü atanmasına karar vermiş ve onu bu konularda inanılır ve güvenilir bilgiyi aramak ve bulmak ve bu bilgiye dayanarak derhal harekete geçmekle görevlendirmiştir. Bu karar, Konsey'in 1985/144 sayılı ve 30 Mayıs 1985 tarihli kararıyla onaylanmıştır.

Özel Raportör'ün görevi, onun hükümet temsilcilerinden oluşan Komisyon'a, işkence olgusuna ilişkin rapor vermesini gerektirmektedir. Özel Raportör, bu amaçla Hükümetlerle temas kurar ve onlardan işkenceyi önleme ve işkencenin yarattığı mağduriyeti giderme konusunda aldıkları yasal ve idari tedbirlere ilişkin bilgi alır.

Özel Raportör ayrıca, kendisine ulaşan inanılır ve güvenilir bilgi üzerine derhal harekete geçmekle görevlidir. Özel Raportör'ün bu görevi, faaliyetlerinin etkililiğini önemli ölçüde artıran acil eylem başvuruları usulünü doğurmuştur.

Özel Raportör'ün görev alanı tüm Birleşmiş Milletler üyesi devletlerle, gözlemci statüsüne sahip tüm devletleri kapsamaktadır. Özel Raportör, Hükümetlerle temasa geçerek, işkenceyi önleme ve işkenceyle mücadele amacıyla aldıkları veya planladıkları tedbirler hakkında bilgi ister. Özel Raportör ayrıca acil eylem başvurularını alır, bu başvuruları söz konusu kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün korunmasının temin edilmesi amacıyla, ilgili Hükümetin dikkatine sunar. Bunlara ek olarak, kendisiyle görüşmek isteyen hükümet temsilcileriyle istişarede bulunur ve görevi çerçevesinde dünyanın çeşitli yerlerine istişari ziyaretlerde bulunur.

For his future activities, the Special Rapporteur recommended to the Commission on Human Rights that:

Detention incommunicado should be declared illegal;

Any person who is arrested should be brought without delay before a competent judge, who should rule immediately on the lawfulness of his arrest and authorize him to see a lawyer;

Any person arrested should undergo a medical examination;

Any detainee who dies should be autopsied in the presence of a representative of his family;

External experts should regularly inspect places of detention.

4. Human Rights Committee

The Human Rights Committee, established under the International Covenant on Civil and Political Rights, article 28, has created a body of jurisprudence in individual cases of arbitrary executions in custody, particularly in connection with the implementation of the relevant provisions of the Optional Protocol to that Convention. In the case of Eduardo Bleier, for example, the Committee considered the allegations by Bleier's mother and wife that he had been held incommunicado and tortured to death by the Uruguayan military. 4/ [Report of the Human Rights Committee (Official Records of the General Assembly, Thirty-seventh session, Supplement No. 40) (A/37/40), annex X. See also M, Novak, UNO-Pakt über bürgerliche und politische Rechte und Fakultativ-protokoll; CCPR-Kommentar (Kehl am Rhein, N.P. Engel Verlag, 1989), pp. 111-132; and F. Newman and D. Weissbrodt, International Human Rights: Law, Policy, and Process (Cincinnati, Ohio, Anderson, 1990).] The Committee refused to accept the Uruguayan Government's denial at face value. Instead, upon receiving evidence from fellow prisoners who had witnessed Bleier's torture, the Committee concluded that he had been tortured in violation of article 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights, and that there were serious reasons to believe that the Uruguayan authorities had killed Bleier in violation of article 6 of the International Covenant. The Committee urged the Uruguayan Government to bring to justice any persons responsible for Bleier's death, disappearance and ill-treatment, and to pay compensation to his family for his death.

A further example was that, in April 1985, the Human Rights Committee found the arbitrary executions of 15 opponents to the military ruler of Suriname in December 1982 to constitute an intentional violation of article 6(1) of the Covenant. The Committee urged the Government to take effective steps to investigate the executions, to bring the responsible persons to justice, to pay compensation to the families and to ensure future protection of the right to life. 5/ [Report of the Human Rights Committee (Official Records of the General Assembly, Fortieth session, Supplement No. 40) (A/40/40), annex X. See, also, Enforced or Voluntary Disappearances, Human Rights Fact Sheet No. 6 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1988).]

5. Committee against Torture

The implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment is monitored by the Committee against Torture, which consists of 10 experts of high moral standing and recognized competence in the field of human rights. Under article 19 of the Convention, the States parties submit to the Committee, through the Secretary-General of the United Nations, reports on the measures they have taken under the Convention. Each report is considered by the Committee, which may make general comments and include such information in its annual report to the States parties and to the General Assembly.

Özel Raportör, gelecekteki faaliyetlerine ilişkin olarak İnsan Hakları Komisyonu'na aşağıdaki tavsiyelerde bulunmuştur:

Kişilerin tecrit edilerek alıkonulması (*detention incommunicado*), hukuka aykırı kabul edilmelidir.

Gözaltına alınan her kimse geciktirilmeksizin, gözaltına alınmasının hukuka uygunluğuna ilişkin derhal bir karar verecek olan ve bir avukatla görüşmesine izin verecek yetkili bir yargıç önüne çıkartılmalıdır.

Gözaltına alınan herkes tıbbi muayeneden geçmeli.

Ölen her tutukluya, ailesinden bir temsilcinin nezaretinde otopsi yapılmalı.

Tutukluların kaldığı yerler, dışarıdan uzmanlarca düzenli olarak incelenmelidir.

4. İnsan Hakları Komitesi

Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 28. maddesi ile kurulmuş olan İnsan Hakları Komitesi, özellikle bu Sözleşme'ye ek İhtiyari Protokolün ilgili maddelerinin uygulanmasına ilişkin olarak, münferit gözaltında keyfi infaz olaylarıyla ilgili önemi kararlar vermiştir. Örneğin, Komite Eduardo Bleier olayında, Bleier'in tecrit altında alıkonulduğu ve kendisine Uruguay ordusu tarafından ölesiye işkence edildiğine dair annesinin ve eşinin iddialarını değerlendirmiştir. 4/ Komite, Uruguay Hükümetinin olayı tümünden reddine itibar etmemiştir. Bunun yerine, Bleier'e işkence edildiğine tanık olan diğer mahpuslardan elde ettiği delillerle, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 7. maddesinin ihlal edilerek Bleier'a işkence edildiği ve Uruguay yetkililerinin, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 6. Maddesini ihlal ederek Bleier'i öldürdüklerine inanmak için ciddi nedenler bulunduğu sonucuna varmıştır. Komite Uruguay Hükümetinden, Bleier'in ölümünden, kaybolmasından ve ona kötü muamele edilmesinden sorumlu olabilecek herkesi adalet önüne çıkartmasını ve ölümü nedeniyle Bleier'in ailesine tazminat ödenmesini istemiştir.

Bir başka örnek, İnsan Hakları Komitesi'nin Nisan 1985'te, Surinam'da yönetimde olan askeri liderin 15 muhalifinin Aralık 1982'deki keyfi infazının, Sözleşme'nin 6(1) maddesinin kasıtlı ihlali olduğu sonucuna varmasıdır. Komite, Hükümetin infazların soruşturulmasına yönünde etkili adımlar atmasını, sorumlu kişileri adalet önüne getirmesini, ailelere tazminat ödemesinin ve bundan sonrası için yaşama hakkının korunmasının temin edilmesini talep etmiştir. 5/

5. İşkenceye Karşı Komite

İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezalara Karşı Sözleşme'nin uygulanması, yüksek ahlaki niteliklere sahip ve insan hakları alanında yetkinliği tanınmış on uzmandan oluşan İşkenceyi Önleme Komitesi tarafından izlenecektir. Taraf Devletler, Sözleşme'nin 19. maddesine göre, Sözleşme çerçevesinde aldıkları önlemler hakkında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığıyla, Komite'ye rapor sunarlar. Komite, her bir raporu değerlendirerek, gerekli hallerde genel yorumlar yapabilir ve bu bilgileri, Taraf Devletlere ve Genel Kurul'a sunduğu yıllık raporlara dahil edebilir.

Under article 20 of the Convention, if the Committee receives reliable information which appears to it to contain well-founded indications that torture is being systematically practised in the territory of a State Party, the Committee invites that State Party to co-operate in the examination of the information and to this end to submit observations with regard to the information concerned. The Committee may, if it decides that this is warranted, designate one or more of its members to make a confidential inquiry and to report to the Committee urgently. In agreement with that State Party, such an inquiry may include a visit to its territory.

After examining the findings of its member or members submitted to it, the Committee transmits these findings to the State Party concerned together with any comments or suggestions which seem appropriate in view of the situation.

All the proceedings of the Committee under article 20 are confidential and, at all stages of the proceedings, the co-operation of the State Party is sought. After such proceedings have been completed, the Committee may, after consultations with the State Party concerned, decide to include a summary account of the results of the proceedings in its annual report to the other States Parties and to the General Assembly.

6. Committee on Crime Prevention and Control

The General Assembly in its resolution 35/172 of 15 December 1980 requested the Secretary-General to report to the Committee on Crime Prevention and Control at its seventh session, held at Vienna, from 15 to 24 March 1982, on the question of arbitrary or summary executions. By resolution 36/22 of 9 November 1981, the Assembly requested the Committee to examine that question with a view to making recommendations. Having reviewed the report submitted by the Secretary-General (E/AC.57/1982/4 and Corr.1 and Add.1), the Committee recommended to the Economic and Social Council the adoption of a resolution on arbitrary or summary executions.

The Council, in its resolution 1983/24 of 26 May 1983, strongly condemned and deplored the brutal practice of summary executions and decided that the Committee should further study the question of death penalties that do not meet the acknowledged minimum legal guarantees and safeguards, as contained in the International Covenant on Civil and Political Rights and other international instruments.

The Committee at its eighth session, held at Vienna, from 21 to 30 March 1984, elaborated a number of safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty. The Council adopted the safeguards recommended by the Committee in resolution 1984/50, annex, of 25 May 1984.

The Council, in its resolution 1986/10 of 21 May 1986, section VI, requested that the Secretary-General should submit a report on extra-legal, arbitrary and summary executions to the Committee on Crime Prevention and Control at its tenth session in 1988, held at Vienna, from 22 to 31 August 1988. The Secretary-General submitted a report entitled "Extra-legal, arbitrary and summary executions and measures for their prevention and investigation" (E/AC.57/1988/5). On the basis of discussion at the Committee, including statements made by non-governmental organizations, 6/ [Statement submitted by the International Commission of Jurists, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, category II, and the International Human Rights Internship Program, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, roster (E/AC.57/1988/NGO.4).] the Committee recommended to the Council the adoption of a draft containing the Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions. The Committee has been entrusted with the function of periodically reviewing the implementation of these Principles.

Sözleşme'nin 20. maddesine göre; Komite, bir Taraf Devletin ülkesinde sistematik olarak işkence uygulandığına ilişkin sağlam belirtilen içerdiği izlenimi veren güvenilir bilgi edinirse, Taraf Devleti bu bilginin incelenmesi için işbirliğine ve bu amaçla söz konusu bilgiye ilişkin görüşlerini sunmaya davet eder. Komite, gerekli olduğuna karar verirse, bir veya birden fazla üyesini, gizli bir soruşturma yapmak ve ivedilikle kendisine rapor etmek üzere görevlendirilir. Taraf Devletle anlaşılması halinde, bu soruşturma bu ülkeye yapılacak ziyareti de kapsayabilir.

Komite, üye veya üyelerin sunduğu bulguların incelenmesinin ardından, bu bulguları, duruma göre uygun görülen yorum ve önerileriyle birlikte ilgili taraf Devlete iletir.

Komite'nin 20. Madde çerçevesinde yürüttüğü tüm işlemler gizlidir ve tüm aşamalarda Taraf Devletin işbirliği aranır. Komite, işlemlerin tamamlanmasının ardından, ilgili Taraf Devletle istişare ederek, işlemlerin sonuçlarının bir özetini Taraf Devletlere ve Genel Kurul'a sunduğu yıllık raporuna dahil etmeye karar verebilir.

6. Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi

Genel Kurul, 35/172 sayı ve 15 Aralık 1980 tarihli kararıyla, Genel Sekreter'den 15-24 Mart 1982'de Viyana'da gerçekleşecek olan 7. dönem toplantısında, Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi'ne, keyfi ve yargısız infazlar konusunda rapor sunmasını istemiştir. Genel Kurul, 36/22 sayı ve 9 Kasım 1981 tarihli kararıyla Komite'den, tavsiyelerini sunmak üzere konuyu incelemesini istemiştir. Komite, Genel Sekreter tarafından sunulan raporu (E/AC.57/1982/4 ve Corr.1 ve Add.1) gözden geçirerek, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in keyfi ve yargısız infazlar konusunda bir karar almasını tavsiye etmiştir.

Konsey, 1983/24 sayı ve 26 Mayıs 1983 tarihli kararıyla, hunhar bir uygulama niteliğindeki yargısız infazları güçlü bir şekilde kınamış ve teesüfle karşıladığını bildirmiş ve Komite'nin, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile diğer uluslararası belgelerde yer alan, kabul görmüş asgari hukuki teminatlara ve koruma tedbirlerine uygun olmayan ölüm cezaları sorununu incelemeye devam etmesine karar vermiştir.

Komite, Viyana'da 21-30 Mart 1984'te gerçekleşen 8. Dönem toplantısında, ölüm cezasına çarptırılan kişilerin haklarını korumayı temin edecek bazı koruma tedbirlerini ayrıntılı şekilde incelemiştir. Konsey, 1984/50 sayı ve 25 Mayıs 1984 tarihli kararı ile Komite'nin tavsiye ettiği koruma tedbirlerini benimsemiştir.

Konsey, 1986/10 sayı ve 21 Mayıs 1986 tarihli kararının VI. Bölümünde, Genel Sekreter'den, 22-31 Ağustos 1988 tarihlerinde gerçekleşecek 10. Dönem toplantısında Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi'ne sunulmak üzere hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazlarla ilgili bir rapor hazırlamasını istemiştir. Genel Sekreter, "Hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazlar ve bunların önlenmesi ve soruşturulmasına ilişkin tedbirler" başlıklı raporunu (E/AC.57/1988/5) sunmuştur. Sivil toplum örgütlerinin beyanları da dahil olmak üzere, 6/ Komite'de gerçekleşen tartışmalara dayanarak, Komite Konsey'e, Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulmasına Dair İlkeler taslağını benimsemesini tavsiye etmiştir. Komite, bu İlkeler'in uygulanmasını periyodik olarak incelemekle görevlendirilmiştir.

7. United Nations congresses on the prevention of crime and the treatment of offenders

In 1980, the Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders in its Caracas Declaration 7/ [Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Caracas, Venezuela, 25 August-5 September 1980; Report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E. 81. IV. 4), chap. I, sect. A.] stressed, inter alia, that “criminal policy and the administration of justice should be based on principles that will guarantee the equality of everyone before the law without any discrimination, as well as the effective right of defence and the existence of judicial organs that are equal to the task of providing speedy and fair justice and of ensuring greater security and protection of the rights and freedoms of all people”. In resolution 5 on extra-legal executions, the Congress called upon all Governments to take effective measures to prevent extra-legal executions and urged all organs of the United Nations dealing with questions of crime prevention and human rights to take all possible action to bring such acts to an end.

In 1985, the Seventh United Nations Congress also adopted a resolution on extra-legal, arbitrary and summary executions calling upon all Governments to take urgent and incisive action to investigate such acts, wherever they may occur, to punish those found guilty and to take all other measures necessary to prevent those practices. 8/ [Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August – 6 September 1985: Report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.86.IV.1), chap. I, sect. E.]

B. International Labour Organisation

The Committee on Freedom of Association of the Governing Body of the International Labour Organisation (ILO) reviews complaints alleging the executions of trade unionists around the world. Regarding the deaths of Rudolf Vierra, Mark Pearlman, and Michael Hammer in El Salvador, the ILO Committee requested that the Government of El Salvador transmit the results of the judicial inquiry underway and pursue actively its investigations into these murders. 9/ [International Labour Office, Governing Body, Two Hundred and Eighteenth Report of the Committee on Freedom of Association (GB.221/6/16), para. 390(c).]

C. Regional organizations

1. Inter-American Commission on Human Rights

The Inter-American Commission on Human Rights has taken an approach similar to the Human Rights Committee of the United Nations in cases involving arbitrary executions. For example, in Case No. 7481 of 8 March 1982, regarding executions by a military regiment in Bolivia in 1980, the Inter-American Commission found violations of common article 3 of the Geneva Conventions, which had been ratified by the Bolivian Government. The Commission recommended, among other remedies, that the Bolivian Government “order a fuller and impartial investigation to determine responsibility for the excess and abuses 10/ [Annual report of the Inter-American Commission on Human Rights 1981-1982, OAS doc. OEA/Ser.L/V/II.57, doc. 6, rev.1 (Washington, D.C., 1982), p. 36.]

7. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tretman Kongreleri

1980'de toplanan Altıncı Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tretmanı Kongresi, Karakas Deklarasyonu'nda 7/ diğerleri yanında, "ceza politikası ve adaletin yürütülmesi, herkesin ayrımcılık yapılmaksızın kanun önünde eşitliğini ve etkili savunma hakkını temin edecek ilkelere ve hızlı ve adil şekilde adaleti gerçekleştirecek ve tüm insanların hak ve özgürlüklerini en üst düzeyde sağlayacak ve koruyacak yargı organlarının varlığına dayanması ..." gerektiğini vurgulamıştır. Kongre, hukuk dışı infazlara ilişkin 5 sayılı kararında, tüm Hükümetleri hukuk dışı infazları önlemek için etkili önlemler almaya davet etmiş ve suçun önlenmesi ve insan hakları konularıyla ilgili tüm Birleşmiş Milletler organlarını, bu tür eylemleri sona erdirmek için gerekenleri yapmaya çağırmıştır.

1985'te toplanan Yedinci Birleşmiş Milletler Kongresi de, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazlara ilişkin bir karar benimseyerek, tüm Hükümetleri nerede meydana gelirse gelsin, suçlu bulunanları cezalandırmak üzere bu tür eylemleri soruşturmak için ivedi ve kesin olarak harekete geçmeye ve bu tür uygulamaları önlemek için gerekli tüm diğer tedbirleri almaya davet etmiştir. 8/

B. Uluslararası Çalışma Örgütü

Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) Yönetim Kurulu'na bağlı Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi, sendikacıların infaz edildiğine ilişkin olarak dünyanın her yanından gelen iddiaları inceler. UÇÖ, Rudolf Vierra, Mark Pearlman ve Michael Hammer'in ölümleri ile ilgili olarak El Salvador Hükümeti'nden yürütülmekte olan kovuşturmanın sonuçlarını kendilerine iletmelerini ve cinayetlere ilişkin olarak etkili bir kovuşturma yürütmelerini talep etmiştir.

C. Bölgesel Örgütler

1. Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu

Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, keyfi infazlarla ilgili olarak, Birleşmiş Milletler İnsan hakları Komitesi'nin yaklaşımına benzer bir yaklaşımı benimsemiştir. Örneğin, 1980'de Bolivya'daki askeri rejim tarafından gerçekleştirilen infazlara ilişkin 8 Mart 1982 tarih ve 7481 No.lu davada, Komisyon, Bolivya Hükümeti tarafından onaylanan Cenevre Konvansiyonlarının ortak 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Komisyon, infazların sonuçlarının giderilmesine ilişkin yapılması gerekenler arasında, Bolivya Hükümeti'nin "bu aşırılık ve kötülüğün sorumlularının tespiti için tam ve tarafsız bir soruşturma yapması..."nı tavsiye etmiştir. 10/

In two landmark decisions, the Inter-American Court of Human Rights found the Government of Honduras in violation of articles 4 (right to life); 5 (right to humane treatment); and 7 (right to personal liberty) of the American Convention on Human Rights. 11/ [For a general overview of the question see E. R. Zafaroni, "The right to life and Latin American penal systems", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Marvin E. Wolfgang, ed., vol. 506, November 1989, pp. 57-67.] The Court in the Velasquez Rodriguez Case and the Godinez Cruz Case, 12/ [See, Inter-American Court H.R., Velasquez Rodriguez Case, Judgment of July 29, 1988, series C, No. 4; Inter-American Court H.R., Godinez Cruz Case, Judgment of January 20, 1989, series C, No. 5.] ruled that in cases of "disappearances", "the duty [on the part of the Government of Honduras] to investigate facts of this type continues as long as there is uncertainty about the fate of the person disappeared", and ordered Honduras to pay damages to the families of the victims. Furthermore, the Inter-American Court adopted measures, taken in response to the assassination of two important witnesses, insisting upon the protection of witnesses appearing as part of the investigation.

2. African Commission on Human and People's Rights

The recently established African Commission on Human and People's Rights, a subsidiary body of the Organization of African Unity, has not yet considered any cases involving the arbitrary deprivation of life. The Commission's mandate stems from the African Charter of Human and People's Rights, which provides inter alia that the Commission may enter into written communication with a State Party of the Charter when it is alleged by another State party that the former has violated the provisions of the Charter.

3. European Commission on Human Rights

The European Commission on Human Rights has reviewed fewer cases involving the right to life than the Inter-American Commission. In one case, *Cyprus v. Turkey*, the European Commission considered whether the Turkish army had engaged in mass executions of civilians at the time of the invasion of Cyprus. The Commission found sufficient eyewitnesses and second-hand testimony from refugees to conclude that there were "strong indications of executions committed on a substantial scale".^{13/} [*Cyprus v. Turkey*, Apps. No. 6780/74 and 6950/75, Decision of 17 July 1976, *European Human Rights Reports*, 482 (1982).] The Committee of Ministers took note of the Commission's report and urged talks between the Greek and Turkish communities on Cyprus, but took no further action on the matter.

Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, dönüm noktası niteliğindeki iki önemli kararında, Honduras Hükümeti'nin 4. maddeyi (yaşama hakkı), 5 maddeyi (insani muamele hakkı) ve 7. maddeyi (kişi güvenliği hakkı) ihlal ettiği sonucuna varmıştır. 11/ Mahkeme, *Velasquez Rodriguez ve Godinez Cruz* davalarında, 12/ "kaybolmalar" söz konusu olduğunda, "Honduras Hükümeti'nin bu olaylara ilişkin soruşturma görevinin, kayıp kişilerin akıbetinin ne olduğunun ortaya çıkmadığı sürece devam ettiği"ne hükmetmiş ve Honduras Hükümeti'nin mağdurların ailelerine tazminat ödemesine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, iki önemli tanığa düzenlenen suikastın ardından, tanıkların korunmasının soruşturmanın bir parçası olduğunu belirterek, bazı tedbirler benimsemiştir.

2. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu

Yakın zamanda kurulan ve Afrika Birliği Örgütü'ne bağlı bir organ olan Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu, henüz, yaşama hakkından keyfi olarak mahrum bırakılma konusuna ilişkin herhangi bir olguyu ele almamıştır. Komisyon'un yetkileri Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı ile düzenlenmiştir ve Şart'a göre; bir Taraf Devlet'in diğer bir Taraf Devlet'in Şart'ın hükümlerini ihlal ettiği iddiası üzerine, Komisyon, Şart'ı ihlal ettiği iddia edilen Taraf Devletten yazılı açıklama isteyebilir

3. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonuna kıyasla, yaşama hakkına ilişkin daha az sayıda olguyu incelemiştir. Bir davada, *Kıbrıs/Türkiye*, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Kıbrıs'ın işgali sırasında sivillerin Türk ordusu tarafından toplu olarak infaz edilip edilmediğini incelemiştir. Komisyon, tanık beyanları ile mültecilerden edinilen duyuma dayalı tanık beyanları, "önemli sayıda infaz gerçekleştiği yönünde kuvvetli göstergeler" olduğunu sonucuna varmak için yeterli görmüştür. 13/ Bakanlar Komitesi, Komisyon'un raporunu not etmiş ve Kıbrıs'taki Yunan ve Türk cemaatleri arasında görüşmelere başlanmasını talep etmiştir.

II. THE ELABORATION OF INTERNATIONAL STANDARDS FOR EFFECTIVE PREVENTION OF EXTRA-LEGAL, ARBITRARY AND SUMMARY EXECUTIONS

The need for an international scientific protocol for the investigation of deaths has been recognized for several years. In 1979, the Danish Medical Group of Amnesty International expressed a desire for established international rules for the completion of death certificates. In 1984, J. L. Thomsen observed that forensic medicine was being practised in different ways, and that common guidelines and definitions would facilitate communications. 14/ [J. L. Thomsen and others "Amnesty International and the forensic sciences", *American Journal for Medical Pathology*, vol. 5, No. 4 (December 1984), pp. 305-311.]

Non-governmental organizations emphasized the need for developing and adopting international standards as a practical outcome of their missions to countries where extra-legal, arbitrary and summary executions were alleged to take place. For example, an Amnesty International mission to one country found in 1983 that the procedures of the authorities for recording and investigating violent deaths were totally inadequate for determining the causes of more than 40,000 deaths that had occurred between 1979 and 1984, or for identifying the parties responsible. The procedures were even inadequate to determine the precise number of these deaths.

Similarly, a delegation from the American Association for the Advancement of Science sent to another country to assist in the identification of thousands of persons abducted or killed between 1976 and 1983 concluded that the identification of the remains was beyond the capabilities of local institutions, and recommended the establishment of a national investigative centre with well-trained forensic scientists and a director with independent investigative powers. The delegation, however, was optimistic that even the identification of the remains of a small number of the "disappeared" and a determination of the causes of their deaths could be a significant deterrent if those responsible for the deaths could be identified and brought to justice.

Even when Governments order inquests, investigators often find it difficult to ascertain the facts surrounding arbitrary executions. Eyewitness accounts may be hard to obtain because witnesses fear reprisals or because the only witnesses were those conducting executions themselves. Assassins often conceal their crimes by making their victims "disappear". As a result, bodies of victims are usually found months or years later, buried in shallow, unmarked graves. Disposal in this manner often complicates identification of the body and determination of the cause and manner of death. In some cases, the natural decomposition of the body's soft tissue erases evidence of trauma such as bruising, stab wounds or gunpowder burns. In others, the perpetrators deliberately mutilate the person, either before or after death, in an attempt to thwart identification or to intimidate others.

Most countries have a system for investigating the cause of death in cases with unusual or suspicious circumstances. Such a procedure provides some reassurance that unexplained deaths do not remain unexplained and that the perpetrator is tried by a competent court established by law. In some countries, however, these procedures have broken down or have been abused, particularly where the death may have been caused by the police, the army or other government agents. In these cases, a thorough and independent investigation is rarely done. Evidence that could be used to prosecute the offender is ignored or covered up, and those involved in the executions go unpunished.

II. HUKUK DIŞI, KEYFİ VE YARGISIZ İNFAZLARIN ETKİLİ BİÇİMDE ÖNLENMESİNE DAİR ULUSLARARASI STANDARTLARIN AYRINTILI OLARAK İNCELENMESİ

Ölüm vakalarının soruşturulmasına ilişkin bilimsel nitelikte uluslararası bir protokole yönelik ihtiyaç, birkaç yıldan beri hissedilmektedir. Uluslararası Af Örgütü Danimarka Tıp Grubu, 1979'da, ölüm belgelerinin nasıl doldurulacağına ilişkin yerleşik uluslararası kurallara yönelik isteğini ifade etmiştir. J. L. Thomsen 1984 yılında, adli tıp uygulamalarının farklı şekillerde olduğunu ve ortak yol gösterici kurallar ile tanımların, iletişimi kolaylaştıracağını gözlemlemiştir.

Sivil toplum örgütleri, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazların gerçekleştiği iddia edilen ülkelere yaptıkları ziyaretler sırasında ulaştıkları pratik bir sonuç olarak, uluslararası standartların geliştirilmesi ve benimsenmesi gereğinin altını çizmişlerdir. Örneğin Uluslararası Af Örgütü, 1983 yılında bir ülkeye yaptığı ziyaret sırasında, bu ülkede yetkililerin şiddet sonucu meydana gelmiş ölümlerin kaydını tutma ve bunları soruşturma konusunda izledikleri usullerin, 1979 ve 1984 yılları arasında gerçekleşen 40.000'in üzerindeki ölümün nedenlerini ortaya çıkartmak ve sorumlularını tespit etmek için tümüyle elverişsiz olduğunu saptamıştır. Söz konusu gerçekleşen ölümlerin tam sayısını saptamak için dahi elverişsizdir.

Benzer şekilde, 1976 ve 1983 yılları arasında kaçırılmış veya öldürülmüş olan binlerce kişinin kimlik tespitinin yapılmasına yardım etmek üzere *American Association For The Advancement of Science* tarafından bir başka ülkeye gönderilen delegasyon da, kimlik tespiti yapmanın, yerel yetkililerin yetkinliklerinin ötesinde olduğu sonucuna varmış ve iyi eğitilmiş adli tıp uzmanları ve bağımsız soruşturma yetkilerine sahip bir yöneticiden oluşan bir ulusal soruşturma merkezi kurulmasını tavsiye etmiştir. Ancak delegasyon, "kayıp kişilerin" sadece az bir kısmının da olsa, kimliklerinin tespit edilmesinin ve ölüm nedenlerinin belirlenmesinin, bu ölümlerden sorumlu olanların kimler olduğunun tespiti ve yargı önüne çıkarılabilmesi halinde, oldukça caydırıcı olacağı konusunda iyimser olduğunu ifade etmiştir.

Hükümetler soruşturma emri verdiklerinde dahi, soruşturmayı yürüten kişiler sıklıkla keyfi infazların gerçekleştiği koşullar hakkında delil elde etmekte zorlanmaktadır. Tanık ifadelerinin elde edilmesi, tanıkların korkmaları veya infazı gerçekleştirenlerin infazın yegane tanıkları olmaları nedeniyle zor olabilmektedir. Suikastlar, mağdurların "kaybedilmesi" yoluyla suçun gizlenmesini sağlamaktadır. Sonuç olarak, mağdurların cesetleri genellikle aylar ya da yıllar sonra, sığ ve işaretlenmemiş mezarlarda bulunmaktadır. Bu da, cesedin kimliğinin belirlenmesinde ve ölümün nedeni ve ne şekilde meydana geldiğinin tespitini oldukça zorlaştırmaktadır. Bazı durumlarda, cesedin yumuşak dokularının çürümesi nedeniyle sıyrıklar, kesici delici alet yaraları veya ateşli silah yanığı gibi travma delilleri yok olmaktadır. Mağdurun kimliğinin tespit edilmesini önlemek veya başka kişilere göz dağı vermek için, ölümden önce veya sonra, failer tarafından mağdurların bedenlerinin parçalanması da görülen diğer durumlardandır.

Çoğu ülke, olağandışı ve şüpheli şekilde meydana gelen ölüm olgularının nedenlerini soruşturmak üzere kurulmuş bir sisteme sahiptir. Bu usuller, nedeni bilinmeyen ölümlerin nedeninin ortaya çıkartılacağı ve de failerinin, kanunla kurulmuş bir mahkeme önünde yargılanacağına teminatını teşkil eder. Ancak, bazı ülkelerde, özellikle ölümlere polis, asker veya başka bir kamu görevlisinin neden olduğu durumlarda, bu usuller çiğnenmekte veya susturalanmaktadır. Bu durumda, nadiren derinlemesine ve bağımsız şekilde soruşturma yürütülmektedir. Suçlular hakkında dava açılması için kullanılacak deliller ya göz ardı edilmekte ya da gizlenmekte ve infazlara karışan kimseler cezalandırılmaktan kurtulmaktadır.

To address the need for developing uniform standards, the international community began to formulate a set of principles and medicolegal standards for the investigation and prevention of extra-legal, arbitrary and summary executions. That work, which dates back to the beginning of the 1980s, made considerable advances with the preparation of the Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions recommended by the Committee on Crime Prevention and Control at its tenth session in Vienna in 1988. The Principles set forth in annex I were adopted by the Economic and Social Council in its resolution 1989/65, annex, of 24 May 1989 and endorsed by the General Assembly in its resolution 44/162 of 15 December 1989.

It is hoped that observance of the provisions of the Principles will lead to a decrease of extra-legal, arbitrary and summary executions in two ways. First, use of the adopted procedures during death investigations should produce the evidence necessary for increased detection and disclosure of other executions. The persons responsible for such executions can then be held accountable through judicial or political sanctions. Secondly, adoption of the standards will also provide international observers with guidelines to evaluate investigations of suspicious deaths. Non-compliance with the standards can be publicized and pressure brought against non-complying Governments, especially where extra-legal, arbitrary and summary executions are believed to have occurred. If a Government refuses to establish impartial inquest procedures in such cases, it might be inferred that the Government is hiding such executions. The fear of condemnation by the international community may encourage government compliance with the inquest standards, which, in turn, should reduce extra-legal, arbitrary and summary executions.

An additional benefit of compliance with these standards is that a Government suspected of involvement in an extra-legal, arbitrary and summary execution would have an opportunity of satisfying the international community, as well as its own people, that it was not responsible for the death of a particular person or persons. A Government's compliance with these standards, regardless of the outcome of an inquiry, may increase confidence in the rule of law, including the commitment of Governments to human rights.

Uluslararası toplum, ortak standartlar geliştirilmesine yönelik ihtiyacı karşılanması için, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazların önlenmesi ve soruşturulmasına yönelik bir dizi ilke ve tıbbi sorumluluk standartları oluşturmaya başlamıştır. 1980'lerin başların kadar uzanan bu çalışmalar, Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili Şekilde Önlenmesi ve Soruşturulmasına Dair İlkeler'in hazırlanması ile önemli bir ilerleme kaydetmiş ve bu İlkeler, Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi tarafından, Komite'nin 1988 yılında Viyana'da gerçekleşen Onuncu Dönem toplantısında tavsiye edilmiştir. Ek I'de yer alan bu İlkeler, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından 1989/65 sayı ve 24 Mayıs 1989 tarihli kararı ile benimsenmiş ve Genel Kurul tarafından 44/162 sayı ve 13 Aralık 1989 tarihli kararıyla kabul edilmiştir.

Bu İlkeler'e uyulmasının, iki yolla hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazların azalmasına neden olacağı ümit edilmektedir. İlk olarak, benimsenen bu usullerin ölümlere ilişkin soruşturma yapılması sırasında kullanılması, başka infazların meydana çıkarılması ve ifşa edilmesi için gerekli delilleri sağlayacaktır. Bu şekilde, infazları gerçekleştirmiş kimselerin, yargısal veya siyasal yaptırımlar yoluyla sorumluluklarının ortaya konulabilmesi mümkün olabilecektir. İkinci olarak, bu standartların benimsenmesi, uluslararası gözlemcilerin şüpheli ölümlere ilişkin yapılan soruşturmaları değerlendirmeleri sırasında, onlara yol gösterecektir. Bu standartlara uyulmaması durumunda, özellikle hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazların gerçekleştiğine inanılan ülkeler bakımından, bu durum kamuya duyurularak, uymayan Hükümetlere karşı baskı aracı olarak kullanılabilir. Eğer bir Hükümet tarafsız soruşturma usullerini benimsemekten kaçınıyorsa, Hükümetin bu nitelikteki infazları saklamaya çalıştığı izlenimi doğabilir. Uluslararası toplum tarafından kınanma korkusu, Hükümetleri soruşturma standartlarını benimsemeye teşvik edecek, bu da, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazların azalmasını sağlayacaktır.

Bu standartlara uymanın bir başka faydası da; hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazlarla ilişkisi olduğundan şüphelenilen Hükümetlerin, kendi halklarına olduğu kadar uluslararası topluma da, belli kişi veya kişilerin ölümünden sorumlu olmadıklarını gösterme olanağı tanınmasıdır. Soruşturmanın sonucu ne olursa olsun, bir Hükümetin bu standartlara uyması, hukukun üstünlüğüne duyulan güveni ve Hükümetlerin insan haklarına olan bağlılıklarını artıracaktır.

III. MODEL PROTOCOL FOR A LEGAL INVESTIGATION OF EXTRA-LEGAL ARBITRARY AND SUMMARY EXECUTIONS ("MINNESOTA PROTOCOL")

A. Introduction

Suspected extra-legal, arbitrary and summary executions can be investigated under established national or local laws and can lead to criminal proceedings. In some cases, however, investigative procedures may be inadequate because of the lack of resources and expertise or because the agency assigned to conduct the investigation may be partial. Hence, such criminal proceedings are less likely to be brought to a successful outcome.

The following comments may enable those conducting investigations and other parties, as appropriate, to obtain some in-depth guidance for conducting investigations. Such guidance in a general way, has been set out in the Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-Legal, Arbitrary and Summary Executions (see annex I, below, paragraphs 9-17). The guidelines set forth in this proposed model protocol for a legal investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions are not binding. Instead, the model protocol is meant to be illustrative of methods for carrying out the standards enumerated in the Principles.

By definition, this model protocol cannot be exhaustive as the variety of legal and political arrangements escapes its application. Also, investigative techniques vary from country to country and these cannot be standardized in the form of internationally adopted principles. Consequently, additional comments may be relevant for the practical implementation of the Principles.

Sections B and C of this model protocol contain guidelines for the investigation of all violent, sudden, unexpected or suspicious deaths, including suspected extra-legal, arbitrary and summary executions. These guidelines apply to investigations conducted by law enforcement personnel and by members of an independent commission of inquiry.

Section D provides guidelines for establishing a special independent commission of inquiry. These guidelines are based on the experiences of several countries that have established independent commissions to investigate alleged arbitrary executions.

Several considerations should be taken into account when a Government decides to establish an independent commission of inquiry. First, persons subject to an inquiry should be guaranteed the minimum procedural safeguards protected by international law* [In particular, all persons must be guaranteed the due process rights set forth in article 14 of the International Covenant on Civil and Political Rights.] at all stages of the investigation. Secondly, investigators should have the support of adequate technical and administrative personnel, as well as access to objective, impartial legal advice to ensure that the investigation will produce admissible evidence for later criminal proceedings. Thirdly, investigators should receive the full scope of the Government's resources and powers. Finally, investigators should have the power to seek help from the international community of experts in law, medicine and forensic sciences.

*) In particular, all persons must be guaranteed the due process rights set forth in article 14 of the International Covenant on Civil and Political Rights

III. HUKUK DIŞI, KEYFİ ve YARGISIZ İNFAZLARIN HUKUKİ AÇIDAN SORUŞTURULMASINA İLİŞKİN MODEL PROTOKOL (“MİNNESOTA PROTOKOLÜ”)

A.Giriş

Hukuk dışı, keyfi ve yargısız infaz Şüphesi, ulusal veya yerel ceza hukukuna uygun olarak soruşturma yapılması ve ceza yargılamasına baŐlanması ile sonuçlanabilir. Ancak bazı hallerde, kaynak ve uzmanlık eksikliği veya soruşturmayı yürütmekle görevli kişinin taraflı olması soruşturmanın gerektiği gibi iŐlemesini engeller. Bu durumda, cezai takibatın başarılı Şekilde sonuçlanması olasılığı azdır.

AŞağıda ifade edilen yorumlar, uygun olduğu ölçüde, soruşturmayı yürütenler ve diğer kişiler için, soruşturmanın yürütülmesine ilişkin ayrıntılı bir rehber niteliğindedir. Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili Şekilde Önlenmesine ve Soruşturulmasına Dair İlkelere, rehber niteliğindeki bu ilkeleri genel olarak ortaya koymuŐtur (bkz. ek 1, para. 9-17). Bu örnek protokol ile, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazların hukuki açıdan soruşturulmasına ilişkin olarak yol gösterici nitelikteki bu kurallar ise, bağlayıcı nitelik taŐımamaktadır. Örnek Protokol, İlkeler ile ortaya konulmuŐ standartların uygulanmasına ilişkin yöntemleri göstermektedir.

Ancak, bu Örnek Protokol, yasal ve siyasi düzenlemelerin çeŐitliliĐi nedeniyle, tüm durumları kapsama olanağından yoksundur. Ayrıca, soruşturma teknikleri ülkeden ülkeye deĐiŐmektedir ve bunların uluslararası ilkelerin benimsenmesi yoluyla standardize edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, İlkeler’in pratikte uygulanmasını sağlamak üzere, ek yorumlar yapılması gerekli olmaktadır.

Bu örnek Protokolün B ve C bölümleri, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infaz Şüphesi bulunan haller de dahil olmak üzere, Şiddet sonucu meydana gelmiş, ani, beklenmeyen veya Şüpheli tüm ölüm hallerinin soruşturulmasına ilişkin yol gösterici kurallar içermektedir. Bu yol gösterici kurallar, kanunu uygulamakla görevli kimseler ve bağımsız soruşturma komisyonları üyelerine yöneliktir.

D bölümü, bağımsız nitelikte özel soruşturma komisyonları kurulmasına ilişkin olarak yol göstericidir. Bu kurallar, keyfi infazları soruşturmak üzere bağımsız komisyonlar kurmuŐ çeşitli devletlerin tecrübelerine dayanmaktadır.

Bir Hükümet bağımsız bir soruşturma komisyonu kurmaya karar verdiğinde göz önünde bulundurulması gereken bazı hususlar vardır. İlk olarak, hakkında soruşturma yapılacak kimseler, soruşturmanın tüm aŐamalarında, uluslararası hukukun² öngördüğü usuli güvencelerden yararlandırılmalıdır. İkinci olarak, soruşturmayı yürütenlerin, gerekli teknik ve idari personel desteğine sahip olması ve soruşturma sonucunda elde edilecek delilin, cezai takibatın daha sonraki aŐamalarında kullanılabilir nitelikte olmasını temin etmek üzere, nesnel ve tarafsız hukuki görüŐe erisme imkanı bulunması gerekmektedir. Üçüncü olarak, soruşturmayı yürütenler, devletin tüm kaynak ve yetkilerinden yararlanabilmelidir. Son olarak, soruşturmayı yürütenler hukuk, tıp ve adli tıp konularında, yabancı uzmanlardan da yardım isteme yetkisine sahip olmalıdırlar.

The fundamental principles of any viable investigation into the causes of death are competence, thoroughness, promptness and impartiality of the investigation, which flow from paragraphs 9 and 11 of the Principles. These elements can be adapted to any legal system and should guide all investigations of alleged extra-legal, arbitrary and summary executions.

B. Purposes of an inquiry

As set out in paragraph 9 of the Principles, the broad purpose of an inquiry is to discover the truth about the events leading to the suspicious death of a victim. To fulfil this purpose, those conducting the inquiry shall, at a minimum, seek:

- a) To identify the victim;
- b) To recover and preserve evidentiary material related to the death to aid in any potential prosecution of those responsible;
- c) To identify possible witnesses and obtain statements from them concerning the death;
- d) To determine the cause, manner, location and time of death, as well as any pattern or practice that may have brought about the death;
- e) To distinguish between natural death, accidental death, suicide and homicide;
- f) To identify and apprehend the person(s) involved in the death;
- g) To bring the suspected perpetrator(s) before a competent court established by law.

C. Procedures of an inquiry

One of the most important aspects of a thorough and impartial investigation of an extra-legal, arbitrary and summary execution is the collection and analysis of evidence. It is essential to recover and preserve physical evidence, and to interview potential witnesses so that the circumstances surrounding a suspicious death can be clarified.

1. Processing of the crime scene

Law enforcement personnel and other non-medical investigators should co-ordinate their efforts in processing the scene with those of medical personnel. Persons conducting an investigation should have access to the scene where the body was discovered and to the scene where the death may have occurred:

- a) The area around the body should be closed off. Only investigators and their staff should be allowed entry into the area;
- b) Colour photographs of the victim should be taken as these, in comparison with black and white photographs, may reveal in more detail the nature and circumstances of the victim's death;
- c) Photographs should be taken of the scene (interior and exterior) and of any other physical evidence;

Ölümün gerçekleşme nedenlerine ilişkin iyi bir soruşturmanın temel ilkeleri, İlkeler'in 9 ve 11. maddelerinde de belirtildiği gibi yetkinlik, en üst düzeyde ihtimam gösterme, çabukluk ve soruşturmanın tarafsız biçimde yürütülmesidir. Bunlar, her hukuk sistemine dahil edilebilir nitelikte olan ve hukuk dışı, keyfi ve yargısız infaz iddialarına ilişkin tüm soruşturmalara hakim olması gereken unsurlardır.

B. Soruşturmanın amacı

"İlkeler" in 9.maddesinde de belirtildiği üzere, soruşturmanın genel amacı kurbanın şüpheli biçimde ölümüne neden olan olaylara ilişkin gerçeğin ortaya çıkartılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda soruşturmayı yürütenler tarafından asgari olarak yapılması gerekenler şunlardır:

- a) Ölenin (kurbanın) kimliğini belirlemek;
- b) Ölümle ilgili olan ve sorumlu(lar) hakkında yapılacak cezai takibata yardımcı olacak nitelikteki tüm delilleri ortaya çıkarmak ve muhafaza etmek;
- c) Olası tanıkların kimliklerini tespit etmek ve ölüm olayı ile ilgili ifadelerini almak;
- d) Ölümün nedenini, şeklini, yerini ve zamanını, ölümle sonuçlanan olaylar örüntüsünü ve eylemleri belirlemek;
- e) Doğal ölüm, kaza sonucu ölüm , intihar ve cinayet arasında ayırım yapmak;
- f) Ölüm olayına karışmış kişilerin kimliğini tespit etmek ve yakalamak;
- g) Şüphelileri kanunla kurulmuş, yetkili mahkeme önüne çıkartmak.

C. Soruşturmada Uygulanacak Usul

Hukuk dışı, keyfi ve yargısız bir infazda tam ve tarafsız bir soruşturmanın en önemli yönlerinden biri, delillerin toplanması ve incelenmesidir. Şüpheli bir ölümü çevreleyen koşulların aydınlatılabilmesi için, somut delillerin bulunması, korunması ve olası tanıklarla görüşülmesi gereklidir.

1. Olay Yeri İncelemesi

Yasa uygulayıcıları ile soruşturmayı yürütmekle görevli diğer kişiler, olay yerinin incelemesine ilişkin çalışmalarını, tıbbi personelin çalışmalarıyla koordinasyon içinde yürüteceklerdir.Soruşturmayı yürütenler, cesedin bulunduğu yer ile ölümün gerçekleşmiş olabileceği yeri inceleyebilmelidirler.

- a) Cesedin bulunduğu alanın çevresi kapatılmalı, sadece soruşturmayı yürütenler ve onlara bağlı olarak çalışanların bu alana girmesine izin verilmelidir;
- b) Ölenin (kurbanın) renkli fotoğrafları çekilmelidir; zira bunlar siyah beyaz fotoğraflara kıyasla , kurbanın ölümünün nedenleri ve ölümün gerçekleştiği koşullar hakkında daha fazla detay gösterebilirler;
- c) Olay yerinin (iç ve dış) ve diğer tüm fiziki delillerin fotoğrafları çekilmelidir;

- d) A record should be made of the body position and condition of the clothing;
- e) The following factors may be helpful in estimating the time of death:
 - i) Temperature of the body (warm, cool, cold);
 - ii) Location and degree of fixation of lividity;
 - iii) Rigidity of the body;
 - iv) Stage of its decomposition;
- f) Examination of the scene for blood should take place. Any samples of blood, hair, fibres and threads should be collected and preserved;
- g) If the victim appears to have been sexually assaulted, this fact should be recorded;
- h) A record should be made of any vehicles found in the area;
- i) Castings should be made and preserved of pry marks, tyre or shoe impressions, or any other impressions of an evidentiary nature;
- j) Any evidence of weapons, such as guns, projectiles, bullets and cartridge cases, should be taken and preserved. When applicable, tests for gunshot residue and trace metal detection should be performed;
- k) Any fingerprints should be located, developed, lifted and preserved;
- l) A sketch of the crime scene to scale should be made showing all relevant details of the crime, such as the location of weapons, furniture, vehicles, surrounding terrain, including the position, height and width of items, and their relationship to each other;
- m) A record of the identity of all persons at the scene should be made, including complete names, addresses and telephone numbers;
- n) Information should be obtained from scene witnesses, including those who last saw the decedent alive, when, where and under what circumstances;
- o) Any relevant paper, records or documents should be saved for evidentiary use and handwriting analysis.

2. Processing of the evidence

- a) The body must be identified by reliable witnesses and other objective methods;
- b) A report should be made detailing any observations at the scene, actions of investigators and disposition of all evidence recovered;
- c) Property forms listing all evidence should be completed;
- d) Evidence must be properly collected, handled, packaged, labelled and placed in safekeeping to prevent contamination and loss of evidence.

- d) Cesedin pozisyonu ve giysilerin durumu kaydedilmelidir;
- e) Ölüm zamanının belirlenmesinde aşağıdaki faktörlerden yararlanılabilir:
 - i) Vücut sıcaklığı (ılık, serin, soğuk)
 - ii) Ölü lekelerinin yeri ve sabitlenme düzeyi
 - iii) Ölü katılığı
 - iv) Dekompozisyon evresi
- f) Olay yerinde kan lekeleri araştırılmalıdır. Her bir kan, kıl, lif ve iplik örnekleri toplanmalı ve saklanmalıdır;
- g) Eğer cinsel saldırı olasılığı ortaya çıkarsa bu gerçek kaydedilmelidir;
- h) Çevrede bulunan her bir araç kaydedilmelidir;
- i) Şüphe uyandıracak her bir iz, tekerlek veya ayakkabı izleri ya da diğer delil olabilecek izlerin kalıbı alınarak muhafaza edilmelidir;
- j) Tabancalar, mermi çekirdekleri, kurşunlar ve kovanlar gibi, kullanılan silaha ilişkin her delil toplanmalı muhafaza edilmelidir. Mümkünse, atış artıkları ve metal izleri arama testleri yapılmalıdır;
- k) Her bir parmak izinin yeri belirlenmeli, iz görünür hale getirilmeli, örneği alınmalı ve muhafaza edilmelidir;
- l) Olay (suç) yerinin ayrıntılı krokisi çizilmeli, silahların, mobilyaların, taşıtların, çevre arazinin yerleri, pozisyonları, yükseklik ve genişlikleri, birbiriyle ilişkilerini içerecek biçimde gösterilmelidir;
- m) Olay yerinde bulunan tüm insanların kimlikleri, tam isimlerini, adreslerini, telefon numaralarını içerecek biçimde kaydedilmelidir;
- n) Olay yeri tanıklarından öleni en son kimin canlı gördüğünün, nerede, ne zaman ve hangi şartlar altında gördüğünün bilgisini içerecek biçimde bilgi alınmalıdır;
- o) Tüm ilgili kağıtlar, kayıtlar ve belgeler delil olarak kullanılmak üzere ve el yazısı incelemesi için saklanmalıdır.

2. Delillerin İncelenmesi

- a) Ceset, uygun tanıklarla ve diğer nesnel yöntemlerle kimliklendirilmelidir.
- b) Olay yerine ait ayrıntılı gözlemleri, araştırmacıların yaptıklarını, bulunan delillerin durumunu içeren bir rapor düzenlenmelidir;
- c) Tüm delillerin listesinin yapıldığı özel formlar doldurularak tamamlanmalıdır ;
- d) Deliller usulüne uygun ve dikkatli bir biçimde toplanmalı, muamele edilmelipaketlenmeli, etiketlenmeli ve bulaşma veya kaybolmayı önleyecek şekilde koruma altına alınmalıdır.

3. Avenues to investigation

- a) What evidence is there, if any, that the death was premeditated and intentional, rather than accidental? Is there any evidence of torture?
- b) What weapon or means was used and in what manner?
- c) How many persons were involved in the death?
- d) What other crime, if any, and the exact details thereof, was committed during or associated with the death?
- e) What was the relationship between the suspected perpetrator(s) and the victim prior to the death?
- f) Was the victim a member of any political, religious, ethnic or social group(s), and could this have been a motive for the death?

4. Personal testimony

- a) Investigators should identify and interview all potential witnesses to the crime, including:
 - i) Suspects;
 - ii) Relatives and friends of the victim;
 - iii) Persons who knew the victim;
 - iv) Individuals residing or located in the area of the crime;
 - v) Persons who knew or had knowledge of the suspects;
 - vi) Persons who may have observed either the crime, the scene, the victim or the suspects in the week prior to the execution;
 - vii) Persons having knowledge of possible motives;
- b) Interviews should take place as soon as possible and should be written and/or taped. All tapes should be transcribed and maintained;
- c) Witnesses should be interviewed individually, and assurance should be given that any possible means of protecting their safety before, during and after the proceedings will be used, if necessary.

D. Commission of inquiry

In cases where government involvement is suspected, an objective and impartial investigation may not be possible unless a special commission of inquiry is established. A commission of inquiry may also be necessary where the expertise of the investigators is called into question. This section sets out factors that give rise to a presumption of government complicity, partiality or insufficient expertise on the part of those conducting the investigation. Any one of these presumptions should trigger the creation of a special commission of inquiry. It then sets out procedures that can be used as a model for the creation and function of commissions of inquiry. The procedures were derived from the experience of major inquiries that have been mounted to investigate executions or similarly grievous cases of human rights violations.

3. Soruşturmaya Hazırlık

- a) Ölümün kaza sonucu değil de, tasarlanarak ve kasdi bir fiil sonucunda meydana geldiğine ilişkin deliller var mı? varsa nelerdir ? İşkence yapıldığına dair herhangi bir delil var mı?
- b) Hangi silah ve araçlar, nasıl kullanılmış?
- c) Ölüm olayına karışan kişi sayısı nedir?
- d) Öldürme sırasında ve buna ilişkin olarak işlenen başka bir suç daha varsa, bu suça ilişkin ayrıntılar nelerdir?
- e) Ölüm olayı öncesindeki dönemde, zanlı ile mağdur arasındaki ilişki nedir?
- f) Ölen herhangi bir siyasi, dini, etnik veya sosyal grubun (veya grupların) üyesi miydi ?, bu durum ölüm için bir sebep oluşturmuş olabilir mi?

4. Tanık beyanlarının alınması

- a) Soruşturmayı yürütenler;
 - i) Şüpheliler,
 - ii) Ölenin (kurbanın) akraba ve arkadaşları;
 - iii) Öleni (kurbanı) tanıyan kişiler;
 - iv) Suçun işlendiği yerde oturan veya orada bulunan kimseler,
 - v) Şüphelileri tanıyan veya onlar hakkında bilgisi olan kimseler,
 - vi) İnfazdan önceki hafta içinde suçu, suç yerini, öleni (kurbanı) veya şüphelileri görmüş olabilecek kişiler;
 - vii) Suçun olası nedenine ilişkin bilgisi olan kimseler de dahil olmak üzere, suça tanıklık etmiş olabilecek tüm tanıkların kimliğini tespit ederek, bu kişilerle yüzyüze görüşme yapılmalıdır;
- b) Yüzyüze görüşmeler en kısa zamanda yapılmalı ve yazılı ve/veya sesli olarak kaydedilmelidir. Tüm ses kayıtları yazılı hale getirilir ve muhafaza edilir;
- c) Her bir tanıkla tek tek görüşülmeli ve soruşturma öncesinde, sırasında ve sonrasında güvenliklerinin sağlanması için gerektiğinde her türlü tedbirin alınacağına güvencesi verilmelidir.

D. Soruşturma Komisyonu

Devletin suça karıştığı şüphesinin bulunduğu hallerde, özel bir soruşturma komisyonu kurulmadıkça, objektif ve tarafsız bir soruşturmanın yürütülmesi mümkün olmayabilir. Uzmanlık gerektiren soruşturmalarda da, bir soruşturma komisyonu kurulması gerekebilir. Bu bölüm, hangi hallerin devletin suça iştirak ettiği, taraflı olduğu veya soruşturmayı yürütenlerin yeterli uzmanlığa sahip olmadığı yönünde bir karineye işaret ettiğine ilişkindir. Bu karinelere herhangi birinin varlığı, özel bir soruşturma komisyonunun kurulmasını gerekli kılar. Bu bölüm ayrıca, soruşturma komisyonunun kurulması ve işlemesine örnek olarak kullanılacak usulleri de ortaya koymaktadır. Bu usuller, infazların veya benzeri diğer ağır insan hakları ihlallerinin soruşturulması sırasında edinilen deneyimlerle ortaya çıkmıştır.

Establishing a commission of inquiry entails defining the scope of the inquiry, appointing commission members and staff, determining the type of proceedings to be followed and selecting procedures governing those proceedings, and authorizing the commission to report on its findings and make recommendations. Each of these areas will be covered separately.

1. Factors triggering a special investigation

Factors that support a belief that the Government was involved in the execution, and that should trigger the creation of a special impartial investigation commission include:

- a) Where the political views, religious or ethnic affiliation, or social status of the victim give rise to a suspicion of government involvement or complicity in the death because of any one or combination of the following factors:
 - i) Where the victim was last seen alive in police custody or detention;
 - ii) Where the modus operandi is recognizably attributable to government-sponsored death squads;
 - iii) Where persons in the Government or associated with the Government have attempted to obstruct or delay the investigation of the execution;
 - iv) Where the physical or testimonial evidence essential to the investigation becomes unavailable.
- b) As set out in paragraph 11 of the Principles, an independent commission of inquiry or similar procedure should also be established where a routine investigation is inadequate for the following reasons:
 - i) The lack of expertise; or
 - ii) The lack of impartiality; or
 - iii) The importance of the matter; or
 - iv) The apparent existence of a pattern of abuse; or
 - v) Complaints from the family of the victim about the above inadequacies or other substantial reasons.

2. Defining the scope of the inquiry

Governments and organizations establishing commissions of inquiry need to define the scope of the inquiry by including terms of reference in their authorization. Defining the commission's terms of reference can greatly increase its success by giving legitimacy to the proceedings, assisting commission members in reaching a consensus on the scope of inquiry and providing a measure by which the commission's final report can be judged. Recommendations for defining terms of reference are as follows:

- a) They should be neutrally framed so that they do not suggest a predetermined outcome. To be neutral, terms of reference must not limit investigations in areas that might uncover government responsibility for extra-legal, arbitrary and summary executions;

Bir soruşturma komisyonu kurulması, soruşturmanın kapsamının tespit edilmesini, komisyon üye ve çalışanlarının atamasını, yapılacak işlemlerin belirlenmesini ve bu işlemler sırasında izlenecek usulun seçilmesini ve komisyonun vardığı sonuçları rapor etmesi ve tavsiyelerde bulunması için yetkilendirilmesini gerektirir. Bunların herbiri ayrıca incelenecektir.

1. Özel bir soruşturma yapılmasını gerektiren durumlar

Devletin infaza iştirak ettiği yönündeki bir kanaati destekleyen ve özel ve tarafsız bir soruşturma komisyonu kurulmasına neden olacak etmenler şunları kapsar:

- a) Aşağıdaki bir veya birden fazla etmenin varlığı nedeniyle, ölenin (kurbanın) siyasi görüşlerinin, dini veya etnik bağının veya sosyal statüsünün, devletin suça karıştığı veya iştirak ettiği şüphesine neden olması:
 - i) Ölenin (kurbanın) son olarak polis nezaretinde veya gözaltında görülmesi,
 - ii) Suçun işlenme biçimi (Modus operandi) hükümet destekli ölüm birliklerininine atfedilebilecek benzerlikte olduğunda;
 - iii) Kamu görevlilerinin veya onlarla bağlantısı olan kimselerin, infaza ilişkin soruşturmayı engellemeye veya geciktirmeye teşebbüs etmeleri,
 - iv) Soruşturma için temel teşkil eden fiziksel deliller ile tanık beyanlarına ulaşılmamasının imkansızlaşması.
- b) İlkeler'in 11. paragrafında da belirtildiği gibi, mutad nitelikte bir soruşturmanın, aşağıda sayılanlardan biri nedeniyle yetersiz olduğu hallerde, bağımsız bir soruşturma komisyonu veya bu nitelikte başka bir yapı kurulmalıdır:
 - i) Yeterli uzmanlığın olmaması; veya
 - ii) Tarafsızlığın söz konusu olmaması; veya
 - iii) Olayın önemi; veya
 - iv) Bir ihlal örüntüsünün açık varlığı; veya
 - v) Ölenin (kurbanın) ailesinin, yukarıda sayılan yetersizliklere veya diğer somut nedenlere dayalı şikayetleri.

2. Soruşturma Kapsamının Tanımlanması

Soruşturma komisyonu kuran Devletlerin ve örgütlerin, komisyonu yetkilendiren sözleşme metninde soruşturmanın kapsamını tanımlamaları şarttır. Komisyon sözleşmesinin içeriğinin tanımlanması, yapılacak işlemlere meşruiyet kazandırmak, komisyon üyelerinin soruşturmanın kapsamı üzerinde görüş birliği sağlanmasına yardım etmek ve komisyonun nihai raporunun değerlendirmek için bir ölçüt sağlamak suretiyle komisyonun başarısını büyük ölçüde artırabilir. Sözleşme hükümlerinin tanımlanması hususundaki tavsiyeler şunlardır:

- a) Soruşturmanın, sonucun önceden belirlendiği imalarına neden olmaması için yansız biçimde düzenlenmesi gerekir. Soruşturmanın yansız olması için de, sözleşme hükümleri soruşturmayı hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazlarda Devlet sorumluluğunu ortaya koyabilecek alanlarla sınırlamamalıdır;

- b) They should state precisely which events and issues are to be investigated and addressed in the commission's final report;
- c) They should provide flexibility in the scope of inquiry to ensure that thorough investigation by the commission is not hampered by overly restrictive or overly broad terms of reference. The necessary flexibility may be accomplished, for example by permitting the commission to amend its terms of reference as necessary. It is important, however, that the commission keep the public informed of any amendments to its charge.

3. Power of the commission

The principles set out in a general manner the powers of the commission. More specifically such a commission would need the following:

- a) To have the authority to obtain all information necessary to the inquiry, for example, for determining the cause, manner and time of death, including the authority to compel testimony under legal sanction, to order the production of documents including government and medical records, and to protect witnesses, families of the victim and other sources;
- b) To have the authority to issue a public report;
- c) To have the authority to prevent the burial or other disposal of the body until an adequate postmortem examination has been performed;
- d) To have the authority to conduct on-site visits, both at the scene where the body was discovered and at the scene where the death may have occurred;
- e) To have the authority to receive evidence from witnesses and organizations located outside the country.

4. Membership qualifications

Commission members should be chosen for their recognized impartiality, competence and independence as individuals:

Impartiality. Commission members should not be closely associated with any individual, government entity, political party or other organization potentially implicated in the execution or disappearance, or an organization or group associated with the victim, as this may damage the commission's credibility.

Competence. Commission members must be capable of evaluating and weighing evidence, and exercising sound judgement. If possible, commissions of inquiry should include individuals with expertise in law, medicine, forensic science and other specialized fields, as appropriate.

Independence. Members of the commission should have a reputation in their community for honesty and fairness.

5. Number of commissioners

The Principles do not contain a provision on the number of members of the commission, but it would not be unreasonable to note that objectivity of the investigation and commission's findings may, among other things, depend on whether it has three or more members rather than one or two. Investigations into extra-legal, arbitrary and summary executions should, in general, not be conducted by a single commissioner. A single, isolated commissioner will generally be limited in the depth of investigation he or she can conduct alone. In addition, a single commissioner will have to make controversial and important decisions without debate, and will be particularly vulnerable to governmental and other outside pressure.

- b) Hangi olayların ve konuların soruşturulacağı ve komisyonun nihai raporunda ele alınacağı tam olarak ifade edilmelidir;
- c) Çok kısıtlayıcı ya da çok geniş sözleşme hükümlerinin, komisyonun bütünsel soruşturma yürütmesini engellememesi için soruşturma kapsamı bir ölçüde esnek olmalıdır. Gereken esneklik, örneğin, komisyona sözleşme hükümlerini gerektiğinde değiştirme izni verilerek elde edilebilir. Ancak komisyonun göreviyle ilgili olarak yaptığı tüm değişikliklerden kamuoyunu haberdar etmesi şarttır.

3. Komisyonun Yetkileri

Genel olarak ifade edilen ilkeler, komisyonun yetkilerini belirler. Komisyon spesifik olarak aşağıda belirtilen yetkilere ihtiyaç duyacaktır:

- a) Soruşturma için gerekli olan tüm bilgileri, örneğin ölümün neden, nasıl ve ne zaman gerçekleştiğine dair bilgileri elde etme yetkisine sahip olmak; bu yetki, hukuki yaptırımla ifade vermeye zorlama, Devlet kayıtları ve tıbbi kayıtlar da dahil olmak üzere belgelerin ortaya konmasını emretme ve tanıkları, mağdurun ailesini ve diğer bilgi kaynaklarını koruma yetkisini de içermelidir;
- b) Kamuya açık bir rapor hazırlama yetkisine sahip olmak;
- c) Uygun koşullarda postmortem muayene yapılana kadar cesedin gömülmesini ya da başka biçimde imhasını engelleme yetkisine sahip olmak;
- d) Cesedin bulunduğu ve ölümün gerçekleşmiş olabileceği yer de dahil olmak üzere, yerinde (*in situ*) ziyaretlerde bulunma yetkisine sahip olmak;
- e) Ülke dışında bulunan tanıklardan ve örgütlerden delil elde etme yetkisine sahip olmak.

4. Komisyon üyelerinin nitelikleri

Komisyon üyeleri, tarafsızlıkları, yetkinlikleri ve bağımsızlıkları kabul görmüş kişilerden seçilmelidir:

Tarafsızlık: Komisyon üyeleri, komisyonun güvenilirliğini olumsuz yönde etkileyebileceğinden, infaz veya kaybedilmeye karışmış olması muhtemel herhangi bir kişi, kamu organı, siyasi parti ya da diğer bir örgütle ve mağdurun bağlantılı olduğu örgüt veya grupla yakın ilişki içinde olmamalıdır.

Yetkinlik : Komisyon üyeleri delilleri değerlendirme, inceleme ve sağlam bir muhakemede bulunma yeteneğine sahip olmalıdır. Eğer mümkünse, soruşturma komisyonu üyeleri hukuk, tıp, adli tıp ve gerekli diğer uzmanlık alanlarından kişilerden oluşmalıdır.

Bağımsızlık: Komisyon üyeleri, kendi toplulukları içinde dürüstlük ve adil kişilikleri ile tanınan kişiler olmalıdır.

5. Komisyon üyelerinin sayısı

İlkeler, komisyon üyelerinin sayısına ilişkin bir düzenleme içermemektedir; ancak, soruşturmanın ve komisyonun bulgularının nesnelliği, diğer hususlar yanında, komisyonun bir ya da iki üye yerine üç veya daha fazla üyesi olmasına dayandığını belirtmek mantıksız olmayacaktır. Hukuk dışı, keyfi ve yargısız infazlara ilişkin soruşturmalar, genel olarak tek bir komisyon üyesi tarafından yürütülmemelidir.

Tek ve yalıtılmış bir komisyon üyesinin tek başına yürüteceği soruşturmanın derinliği de kısıtlı kalacaktır. Buna ek olarak, tek başına çalışan komisyon üyesi, çelişkili ve önemli kararları tartışma yapılmaksızın vermek zorunda olacak ve devletten veya diğer dış kaynaklardan gelen baskılara karşı savunmasız olacaktır.

6. Choosing a commission counsel

Commissions of inquiry should have impartial, expert counsel. Where the commission is investigating allegations of governmental misconduct, it would be advisable to appoint counsel outside the Ministry of Justice. The chief counsel to the commission should be insulated from political influence, as through civil service tenure, or status as a wholly independent member of the bar.

7. Choosing expert advisors

The investigation will often require expert advisors. Technical expertise in such areas as pathology, forensic science and ballistics should be available to the commission.

8. Choosing investigators

To conduct a completely impartial and thorough investigation, the commission will almost always need its own investigators to pursue leads and to develop evidence. The credibility of an inquiry will be significantly enhanced to the extent that the commission can rely on its own investigators.

9. Protection of witnesses

- a) The Government shall protect complainants, witnesses, those conducting the investigation, and their families from violence, threats of violence or any other form of intimidation;
- b) If the commission concludes that there is a reasonable fear of persecution, harassment, or harm to any witness or prospective witness, the commission may find it advisable:
 - i) To hear the evidence in camera;
 - ii) To keep the identity of the informant or witness confidential;
 - iii) To use only such evidence as will not present a risk of identifying the witness;
 - iv) To take any other appropriate measures.

10. Proceedings

It follows from general principles of criminal procedure that hearings should be conducted in public, unless in camera proceedings are necessary to protect the safety of a witness. In camera proceedings should be recorded and the closed, unpublished record kept in a known location.

Occasionally, complete secrecy may be required to encourage testimony, and the commission will want to hear witnesses privately, informally and without recording testimony.

6.Komisyon danışmanlarının seçimi

Soruşturma komisyonlarının tarafsız, uzman hukuk danışmanları olmalıdır. Komisyonun, devletin hukuka aykırı davrandığına ilişkin bir iddiayı soruşturduğu durumlarda, danışmanın Adalet Bakanlığı dışından atanması tavsiye olunur. Komisyon başdanışmanının, siyasi etkilerden arınmış, örneğin kamu hizmeti gören bağımsız bir kişi veya tümüyle bağımsız bir Baro mensubu olması gerekir.

7.Uzman danışmanların seçimi

Soruşturmada sık sık uzman danışmanlara gereksinim duyulacaktır. Komisyona, patoloji, adli bilim ve balistik alanlarını da kapsayacak şekilde teknik uzmanlar sağlanmalıdır.

8.Soruşturmacıların seçimi

Komisyon, tamamıyla tarafsız ve derinlikli bir soruşturma yürütebilmek için, hemen her zaman, ipuçlarını takip etmek ve delillere ulaşmakla görevli, kendisi için soruşturmayı yürütecek kişilere ihtiyaç duyacaktır. Soruşturmanın güvenilirliği, komisyon kendi adına soruşturmayı yürüten kişilere güvenebildiği ölçüde artacaktır.

9.Tanıkların güvenliğinin sağlanması

- a) Devlet başvuruçuları, tanıkları, soruşturmayı yürütenleri ve bunların ailelerini şiddet-ten, şiddet tehdidinden veya herhangi bir gözdağından korumakla sorumludur;
- b) Komisyon tanıklara ya da olası tanıklara yönelik baskı, saldırı, taciz veya başka bir tür zarar riski olduğuna karar verirse şu tavsiyelerde bulunabilir:
 - i) kanıtları gizli olarak dinleme;
 - ii) bilgi veren kişinin ya da tanığın kimliğini gizli tutma;
 - iii) sadece, tanığın kimliğini ortaya çıkarma riski taşımayacak delilleri kullanma;
 - iv) uygun olan tüm önlemleri alma.

10.İşlemler

Tanığın güvenliği için gizli oturum yapılması gereken durumlar dışında duruşmalar genel ceza usulü ilkelerine uygun olarak kamuya açık yapılmalıdır. Gizli duruşmalar kamuoyuna kapalı yapılmalı ve oturumun kayıtları tutularak, görüşme raporu yayınlanmadan bilinen bir yerde tutulmalıdır.

Kimi zaman, ifade vermeyi teşvik etmek için tam bir gizlilik gerekebilir ve komisyon, tanıkları özel olarak, gayri resmi ve beyanları kaydetmeden dinlemek isteyebilir.

11. Notice of inquiry

Wide notice of the establishment of a commission and the subject of the inquiry should be given. The notice should also include an invitation to submit relevant information and/or written statements to the commission, and instructions to persons wishing to testify. Notice can be disseminated through newspapers, magazines, radio, television, leaflets and posters.

12. Receipt of evidence

Power to compel evidence. As emphasized in Principle 10 (see annex I), commissions of inquiry should have the power to compel testimony and production of documents: in this context, Principle 10 refers to “the authority to oblige officials” allegedly involved in extra-legal, arbitrary and summary executions. Practically, this authority may involve the power to impose fines or sentences if the Government or individuals refuse to comply.

Use of witness statements. Commissions of inquiry should invite persons to testify or submit written statements as a first step in gathering evidence. Written statements may become an important source of evidence if their authors become afraid to testify, cannot travel to proceedings, or are otherwise unavailable.

Use of evidence from other proceedings. Commissions of inquiry should review other proceedings that could provide relevant information. For example, the commission should obtain the findings from an inquest into cause of death, conducted by a coroner or medical examiner. Such inquests generally rely on postmortem or autopsy examinations. A commission of inquiry should review the inquest and the results of the autopsy presented to the inquest to determine if they were conducted thoroughly and impartially. If the inquest and autopsy were so conducted, the coroner’s findings are entitled to be given great weight.

13. Rights of parties

As mentioned in Principle 16, families of the deceased and their legal representatives shall be informed of, and have access to, any hearing and to all information relevant to the investigation, and shall be entitled to present evidence. This particular emphasis on the role of the family as a party to the proceedings implies the specially important role the family’s interests play in the conduct of the investigation. However, all other interested parties should also have the opportunity at being heard. As mentioned in Principle 10, the investigative body shall be entitled to issue summons to witnesses, including the officials allegedly involved and to demand the production of evidence. All these witnesses should be permitted legal counsel if they are likely to be harmed by the inquiry, for example, when their testimony could expose them to criminal charges or civil liability. Witnesses may not be compelled to testify against themselves regarding matters unrelated to the scope of inquiry.

There should be an opportunity for the effective questioning of witnesses by the commission. Parties to the inquiry should be allowed to submit written questions to the commission.

11. Soruşturmanın duyurulması

Bir soruşturma komisyonunun kurulduğu ve soruşturmanın konusu, geniş biçimde duyurulmalıdır. Duyuru, komisyona konuyla ilgili bilgi ve/veya yazılı beyanda bulunulması için kamuoyuna açık daveti ve tanıklık etmek isteyenler için yol gösterici bilgileri de içermelidir. Duyuru gazeteler, dergiler, broşürler ve afişlerle yapılabilir.

12. Delillerin toplanması

Delil ibraz etmeye zorlama yetkisi. İlke 10'da vurgulandığı üzere (bkz. Ek I), soruşturma komisyonlarının, tanıklık edilmesine zorlama ve belgelerin ibraz edilmesini sağlama yetkileri olmalıdır: bu bağlamda İlke 10, hukuk dışı, keyfi ve yargısız infaza karışmış olduğu iddia edilen "devlet görevlilerini bilgi vermeye zorlama yetkisi"ne de değinmektedir. Pratikte bu yetki, bu talebe uymayan Devlet görevlilerine ya da kişilere para veya başka cezalar verilmesi yetkisini de içerebilir.

Tanık ifadelerinin kullanılması. Soruşturma komisyonu delil toplamanın ilk adımı olarak, kişileri ifade vermeye ya da yazılı ifade sunmaya davet etmelidir. Kişi ifade vermekten çekiniyorsa, sorgulama işlemleri için seyahat edemiyorsa ya da kişiyle başka bir şekilde görüşülmesi mümkün değilse, yazılı ifadeler önemli bir delil kaynağı haline gelebilirler.

Diğer işlemlerden edinilen delillerin kullanılması. Soruşturma komisyonu, konuyla ilgili bilgi sağlayabilecek başka işlemleri de gözden geçirmelidir. Örneğin, komisyon, adli tıp uzmanı ya da diğer bir hekim tarafından, ölümün gerçekleşme nedenini saptamak üzere yapılan tahkikat sonucunda ulaşılan bulguları da değerlendirmelidir. Bu tahkikatlar, ekseriyetle ölüm sonrası incelemelere ve otopsilere dayanır. Komisyonun, tahkikat sonucunda edinilen bulguları ve bu tahkikata esas teşkil eden otopsi sonuçlarını, bunların derinlemesine ve tarafsızca yapıp yapılmadığını tespit etmek üzere incelemesi gerekir. Eğer tahkikat ve otopsi gerektiği gibi yürütülmüşse, adli tıp uzmanının bulgularına büyük önem verilmelidir.

13. Tarafların hakları

İlke 16'da belirtildiği üzere, ölenin ailesi ve onların hukuki temsilcileri, tüm duruşmalardan ve bilgilerden haberdar edilmeli, duruşmalara girebilmeli, bilgilere ulaşabilmeli ve delil sunmaya yetkili olmalıdırlar. İşlemlerin bir tarafı olarak ölenin ailesinin rolüne verilen bu özel önem, soruşturma yaparken onların çıkarlarının oynadığı önemli rolün gereğidir. Ancak, diğer tüm tarafların da dinlenme fırsatı olmalıdır. İlke 10'da belirtildiği gibi, soruşturmayı yürüten birim, olaya karışmış olduğu iddia edilen görevliler de dahil olmak üzere bütün tanıklara celp gönderme ve delillerin ibrazını talep etme hakkına sahip olmalıdır. Tanıkların, soruşturma nedeniyle zarar görme ihtimali varsa; örneğin, ifadeleri sonucu haklarında cezai işlem uygulanabilecekse veya hukuki sorumlulukları doğabilecekse, tüm tanıkların hukuki danışmana başvurmalarına izin verilmelidir. Tanıklar, soruşturma kapsamına girmeyen konularda kendileri aleyhine ifade vermeye zorlanamaz.

Komisyonun tanıkları etkin biçimde sorgulama fırsatı olmalıdır. Soruşturmanın tarafları, komisyona yazılı soru sorma hakkına sahip olmalıdır.

14. Evaluation of evidence

The commission shall assess all information and evidence it receives to determine its relevance, veracity, reliability and probity. The commission should evaluate oral testimony based upon the demeanour and overall credibility of the witness. Corroboration of evidence from several sources will increase the probative value of such evidence. The reliability of hearsay evidence from several sources will increase the probative value of such evidence. The reliability of hearsay evidence must be considered carefully before the commission should accept it as fact. Testimony not tested by cross-examination must also be viewed with caution. In camera testimony preserved in a closed record or not recorded at all is often not subjected to cross-examination and therefore may be given less weight.

15. The report of the commission

As stated in Principle 17, the commission should issue a public report within a reasonable period of time. It may be added that where the commission is not unanimous in its findings, the minority commissioner(s) should file a dissenting opinion.

From the practical experience gathered, commission of inquiry reports should contain the following information:

- a) The scope of inquiry and terms of reference;
- b) The procedures and methods of evaluating evidence;
- c) A list of all witnesses who have testified, except for those whose identities are withheld for protection and who have testified in camera, and exhibits received in evidence;
- d) The time and place of each sitting (this might be annexed to the report);
- e) The background to the inquiry such as relevant social, political and economic conditions;
- f) The specific events that occurred and the evidence upon which such findings are based;
- g) The law upon which the commission relied;
- h) The commission's conclusions based upon applicable law and findings of fact;
- i) Recommendations based upon the findings of the commission.

16. Response of the Government

The Government should either reply publicly to the commission's report or should indicate what steps it intends to take in response to the report.

14. Delillerin değerlendirilmesi

Komisyon, elde ettiği tüm bilgileri ve delilleri, bu bilgi ve delillerin ilgi derecesini, güvenilirliğini ve doğruluğunu belirlemek üzere değerlendirmelidir. Komisyon, sözlü ifadeleri, tanığın tutumunu ve genel olarak inandırıcılığını temel alarak değerlendirmelidir. Delillerin farklı kaynaklar tarafından onaylanması, bunların delil olarak değerini artırır. Farklı kaynaklardan gelen duyuma dayalı delillerin güvenilirliği, bu delillerin doğruluk değerini artıracaktır. Birçok kaynak tarafından desteklenen duyum niteliğindeki delillerin güvenilirliği, bunların delil olma değerini artıracaktır. Kulaktan duyma delilleri olgu olarak kabul etmeden önce komisyon, bu delilleri çok iyi gözden geçirip değerlendirmelidir. Çapraz sorguyla sınanmamış ifadeler de temkinle ele alınmalıdır. Gizli oturumlarda verilen ve kamuoyuna kapalı kayıtlarda tutulan veya kaydedilmemiş tanık ifadeleri için genellikle çapraz sorgu uygulanmadığı için, bu tür ifadelere daha az değer verilebilir.

15. Komisyon raporu

Madde 17'de belirtildiği üzere, Komisyon makul bir zaman içinde kamuya açık bir rapor yayınlamalıdır. Komisyon kararlarında oybirliği sağlanamadıysa, azınlıkta kalan komisyon üyesi/üyeleri ayrık görüşlerini bildirmelidir.

Edinilen tecrübelerle göre, soruşturma komisyonunun raporları en azından şu bilgileri içermelidir:

- a) Soruşturmanın kapsamı ve hangi kurallara atıfta bulunarak soruşturmanın yapıldığı, soruşturmanın çerçevesi ;
- b) Delilleri değerlendirmede kullanılan usul ve yöntemler;
- c) Korumak amacıyla kimlikleri gizli tutulan ve gizli ifade veren tanıklar hariç, tüm tanıkların listesi;
- d) Her oturumun zamanı ve yeri (rapora ek olarak verilebilir);
- e) İlgili sosyal, siyasi ve ekonomik koşullar gibi soruşturmanın arka planı;
- f) Meydana gelen tek tek olaylar ve bulguların dayandığı deliller;
- g) Komisyona yetki veren yasa;
- h) Komisyonun, uygulanan hukuk ve bulgulara dayanarak vardığı sonuçlar;
- i) Komisyonun bulgularına dayanan tavsiyeler.

16. Hükümetin yanıtı

Devlet, komisyonun raporuna kamuya açık bir yanıt vermeli ya da rapora yanıt olarak atmayı düşündüğü adımları belirtmelidir.

IV. MODEL AUTOPSY PROTOCOL

A. Introduction

Difficult or sensitive cases should ideally be the responsibility of an objective, experienced, well-equipped and well-trained prosector (the person performing the autopsy and preparing the written report) who is separate from any potentially involved political organization or entity. Unfortunately, this ideal is often unattainable. This proposed model autopsy protocol includes a comprehensive checklist of the steps in a basic forensic postmortem examination that should be followed to the extent possible given the resources available. Use of this autopsy protocol will permit early and final resolution of potentially controversial cases and will thwart the speculation and innuendo that are fueled by unanswered, partially answered or poorly answered questions in the investigation of an apparently suspicious death.

This model autopsy protocol is intended to have several applications and may be of value to the following categories of individuals:

- a) Experienced forensic pathologists may follow this model autopsy protocol to ensure a systematic examination and to facilitate meaningful positive or negative criticism by later observers. While trained pathologists may justifiably abridge certain aspects of the postmortem examination or written descriptions of their findings in routine cases, abridged examinations or reports are never appropriate in potentially controversial cases. Rather, a systematic and comprehensive examination and report are required to prevent the omission or loss of important details;
- b) General pathologists or other physicians who have not been trained in forensic pathology but are familiar with basic postmortem examination techniques may supplement their customary autopsy procedures with this model autopsy protocol. It may also alert them to situations in which they should seek consultation, as written material cannot replace the knowledge gained through experience;
- c) Independent consultants whose expertise has been requested in observing, performing or reviewing an autopsy may cite this model autopsy protocol and its proposed minimum criteria as a basis for their actions or opinions;
- d) Governmental authorities, international political organizations, law enforcement agencies, families or friends of decedents, or representatives of potential defendants charged with responsibility for a death may use this model autopsy protocol to establish appropriate procedures for the postmortem examination prior to its performance;
- e) Historians, journalists, attorneys, judges, other physicians and representatives of the public may also use this model autopsy protocol as a benchmark for evaluating an autopsy and its findings;
- f) Governments or individuals who are attempting either to establish or upgrade their medicolegal system for investigating deaths may use this model autopsy protocol as a guideline, representing the procedures and goals to be incorporated into an ideal medicolegal system.

While performing any medicolegal death investigation, the prosector should collect information that will establish the identity of the deceased, the time and place of death, the cause of death, and the manner or mode of death (homicide, suicide, accident or natural).

IV.MODEL OTOPSİ PROTOKOLÜ

A. Giriş

Zor ya da hassas olgular ideal olarak herhangi bir politik organizasyon ya da kuruluşa bağlı olmayan objektif, deneyimli, iyi donatılmış, iyi eğitilmiş, (procestor) (otopsiyi yapan ve yazılı raporu hazırlayan kişi)* sorumluluğunda olmalıdır. Maalesef, bu ideale çoğu kez ulaşılamıyor. Önerilen bu otopsi protokolü, verili koşullara göre izlenmesi gereken temel adli tıbbi post mortem incelemelerdeki basamakların kapsamlı kontrol listesini (check list) içerir. Bu otopsi protokolünün kullanımı potnsiyel olarak tartışmalı olguların erken ve nihai çözümünü mümkün kılacak ve şüpheli ölümlerin araştırmasında yanıtlanmamış, kısmen yanıtlanmış ya da az yanıtlanmış sorularla alevlendirilen spekülasyon ve imaları ortadan kaldıracaktır.

Bu model otopsi protokolü birçok uygulamayı içerir ve aşağıdaki belirtilen kişiler için değerli olabilir.

- a) Deneyimli adli pataloglar sistematik incelemeyi sağlamak ya da daha sonra gözlemciler tarafından yapılacak olumlu ya da olumsuz eleştirileri kolaylaştırmak için bu model otopsi protokolünü izleyebilirler. Deneyimli pataloglar rutin olgularda postmortem muayenenin belli yönlerini ya da bulgularının yazılı tanımlarını haklı nedenlerle kısaltabilirlerken, kısaltılmış muayeneler ya da raporlar potansiyel olarak tartışmalı olgular için asla uygun değildir. Dahası sistematik ve kapsamlı muayene ve raporlar, önemli detayların unutulması veya kaybını önlemek için gereklidir;
- b) Patologlar ve adli patoloji alanında eğitilmemiş ama post mortem otopsi tekniklerini bilen diğer hekimler kendi alışılmış otopsi usullerindeki eksiklikleri bu model otopsi protokolü ile tamamlayabilirler. Ayrıca yazılı materyal deneyim yoluyla kazanılan bilginin yerini tutamayacağı için onları konsültasyona başvurmaları gereken durumlara karşı uyarabilir;
- c) Bir otopsiyi izleme, uygulama veya tekrar gözden geçirmeleri için uzmanlıklarına başvuru bağımsız konsültanlar bu model otopsi protokolünü ve bu protokolda önerilen minimum kriterleri, eylemlerine ya da görüşlerine dayanaklık edecek kaynak olarak gösterebilirler;
- d) Hükümet yetkilileri, uluslararası politik örgütler, yasa uygulayıcısı kuruluşlar, ölenlerin aileleri ya da arkadaşları bir ölümden dolayı suçlanan potansiyel davalıların temsilcileri postmortem incelemede uygun prosedürlerin sağlanması için otopsi işlemi başlamadan önce bu model otopsi protokolünü kullanabilirler;
- e) Tarihçiler, gazeteciler, avukatlar, yargıçlar, diğer hekimler ve kamu temsilcileri otopsiyi ve onun bulgularını değerlendirmek için bir kıstas olarak bu otopsi protokolünü kullanabilirler;
- f) Ölümleri araştırmak için adli tıp sistemlerini kurmak ya da adli tıp sistemlerinin kalitesini yükseltmek için girişimde bulunan hükümetler ya da bireyler, ideal bir adli tıp sistemine dahil edilmiş usul ve amaçları temsil eden bir kılavuz olarak bu protokolü kullanabilirler;

Herhangi bir ölümün adli tıbbi araştırması yapılıyorken, adli tabip ölenin kimliğini, ölüm zamanı ve yerini, ölüm nedenini, ölüm tarzını (cinayet, intihar, kaza ya da doğal ölüm) saptayacak bilgiyi toplamalıdır.

*) Not buradan itibaren prosector karşılığı olarak adli tabip ifadesini kullanacağız-çeviren).

It is of the utmost importance that an autopsy performed following a controversial death be thorough in scope. The documentation and recording of the autopsy findings should be equally thorough so as to permit meaningful use of the autopsy results (see annex II, below). It is important to have as few omissions or discrepancies as possible, as proponents of different interpretations of a case may take advantage of any perceived shortcomings in the investigation. An autopsy performed in a controversial death should meet certain minimum criteria if the autopsy report is to be proffered as meaningful or conclusive by the prosecutor, the autopsy's sponsoring agency or governmental unit, or anyone else attempting to make use of such an autopsy's findings or conclusions.

This model autopsy protocol is designed to be used in diverse situations. Resources such as autopsy rooms, X-ray equipment or adequately trained personnel are not available everywhere. Forensic pathologists must operate under widely divergent political systems. In addition, social and religious customs vary widely throughout the world; an autopsy is an expected and routine procedure in some areas, while it is abhorred in others. A prosecutor, therefore, may not always be able to follow all of the steps in this protocol when performing autopsies. Variation from this protocol may be inevitable or even preferable in some cases. It is suggested, however, that any major deviations, with the supporting reasons, should be noted.

It is important that the body should be made available to the prosecutor for a minimum of 12 hours in order to assure an adequate and unhurried examination. Unrealistic limits or conditions are occasionally placed upon the prosecutor with respect to the length of time permitted for the examination or the circumstances under which an examination is allowed. When conditions are imposed, the prosecutor should be able to refuse to perform a compromised examination and should prepare a report explaining this position. Such a refusal should not be interpreted as indicating that an examination was unnecessary or inappropriate. If the prosecutor decides to proceed with the examination notwithstanding difficult conditions or circumstances, he or she should include in the autopsy report an explanation of the limitations or impediments.

Certain steps in this model autopsy protocol have been emphasized by the use of boldface type. These represent the most essential elements of the protocol.

B. Proposed model autopsy protocol

1. Scene investigation

The prosecutor(s) and medical investigators should have the right of access to the scene where the body is found. The medical personnel should be notified immediately to assure that no alteration of the body has occurred. If access to the scene was denied, if the body was altered or if information was withheld, this should be stated in the prosecutor's report.

A system for co-ordination between the medical and non-medical investigators (e.g. law enforcement agencies) should be established. This should address such issues as how the prosecutor will be notified and who will be in charge of the scene. Obtaining certain types of evidence is often the role of the non-medical investigators, but the medical investigators who have access to the body at the scene of death should perform the following steps:

- a) Photograph the body as it is found and after it has been moved;
- b) Record the body position and condition, including body warmth or coolness, lividity and rigidity;

Şüpheli ölüm sonrası gerçekleştirilecek bir otopsinin çok mükemmel ve kapsamlı olması çok önemlidir. Otopsi sonuçlarının belgeleri ve kayıtlar eşit biçimde mükemmel olmalıdır ki otopsi sonuçları anlamlı biçimde kullanılabilsin.(Bakınız ek II) Bir olgunun farklı yorumlarını destekleyen kişiler araştırmada farkedilen her bir kusurun avantajını kullanacağı için otopside mümkün olduğu kadar az unutkanlığın veya tutarsızlığın olması önemlidir.

Eğer adli tabip, otopsiyi destekleyen kuruluş veya hükümet birimi, veya böyle bir otopsinin bulgularını veya sonuçlarını kullanmak isteyen herkes tarafından, sunulan otopsi raporu anlamlı ve kesin olacaksa, şüpheli bir ölümden gerçekleştirilen otopsinin belirli minimum kriterlere uyması gereklidir.

Bu model otopsi protokolü çok farklı koşullarda kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Otopsi odaları, röntgen teçhizatı veya iyi eğitilmiş personel gibi kaynaklar her yerde mevcut değildir. Adli patoloğlar çok değişken politik sistemler altında işlerini yapabilmelidirler. Ayrıca sosyal ve dini gelenekler dünya çapında çok değişkendir; bazı bölgelerde otopsi beklenen ve rutin bir prosedür iken, diğerlerinde çok aykırı iğrenilecek bir işlemdir. Bu yüzden bir adli tabip otopsiyi gerçekleştirirken her zaman bu protokoldeki basamakların tümünü izleyemeyebilir. Bazı olgularda bu protokolden farklı uygulamalar kaçınılmaz ya da tercih edilebilir bir durum olabilir. Bu protokol önerilmiştir ancak, protokolden herhangi bir temel sapma olduğunda destekleyici nedenleriyle birlikte kaydedilmelidir.

Yeterli ve acele edilmeden yapılacak bir incelemeyi sağlayabilmek için cesedin en az 12 saat süreyle adli tabip incelemesine hazır tutulması çok önemlidir. Adli tabip inceleme için izin verilen zamanın süresi veya incelemenin yapılmasına izin verilen koşullar ile ilgili olarak zaman zaman gerçekçi olmayan sınırlamalar veya şartlar altında tutulur.

Koşullar zorla kabul ettirildiğinde adli tabip şerefini tehlikeye atan incelemeyi reddedebilir ve bu durumu açıklayan bir rapor hazırlamalı. Böylesi bir ret, bir incelemenin gerekli olmadığını ya da uygun olmadığını göstergesi anlamında yorumlanmamalıdır.

Eğer adli tabip güç koşullara ya da şartlara karşı koyamayarak incelemeye devam etmeye karar verirse, otopsi raporunda kısıtlılıklar ve engeller hakkında bir açıklamaya yer vermelidir.

Bu model otopsi protokolündeki bazı basamaklar koyu renkli harflerle yazılarak vurgulanmıştır. Bu kısımlar protokolün en gerekli öğelerini betimler.

B. Önerilen Model Otopsi Protokolü

1) Olay Yeri İncelemesi

Adli tabip ve tıbbi araştırmacılar cesedin bulunduğu alana girme hakkına sahip olmalıdır. Cesette herhangi bir değişiklik meydana gelmemesini güvence altına almak için tıbbi personel anında haberdar edilmelidir. Olay yerine giriş reddedildiğinde, ceset değiştirildi ya da bilgi verilmediyse bu durum adli tabibin raporunda belirtilmelidir.

Tıbbi ve tıp dışı (örneğin yasa uygulayıcı kuruluşlar) araştırmacılar arasında koordinasyon için bir sistem kurulmalıdır. Bu sistem adli tabibin nasıl haberdar edileceği ve olay yerinde kimin sorumlu olacağı gibi konuları belirtmelidir.. Belli tip kanıtları elde etmek genellikle tıp dışı araştırmacıların işidir, fakat olay yerinde cesedin yanına giren tıbbi araştırmacılar aşğıdaki adımları izlemelidir:

- a) Cesedi bulunduğu şekilde ve hareket ettirildikten sonraki halinde fotoğrafı çekilmeli;
- b) Cesedin pozisyonu ve koşulunu, vücut sıcaklığı ya da soğukluğu, ölü lekeleri, ölü sertliğini içerecek biçimde kaydedilmeli;

- c) Protect the deceased's hands, e.g. with paper bags;
- d) Note the ambient temperature. In cases where the time of death is an issue, rectal temperature should be recorded and any insects present should be collected for forensic entomological study. Which procedure is applicable will depend on the length of the apparent postmortem interval;
- e) Examine the scene for blood, as this may be useful in identifying suspects;
- f) Record the identities of all persons at the scene;
- g) Obtain information from scene witnesses, including those who last saw the decedent alive, and when, where and under what circumstances. Interview any emergency medical personnel who may have had contact with the body;
- h) Obtain identification of the body and other pertinent information from friends or relatives. Obtain the deceased's medical history from his or her physician(s) and hospital charts, including any previous surgery, alcohol or drug use, suicide attempts and habits;
- i) Place the body in a body pouch or its equivalent. Save this pouch after the body has been removed from it;
- j) Store the body in a secure refrigerated location so that tampering with the body and its evidence cannot occur;
- k) Make sure that projectiles, guns, knives and other weapons are available for examination by the responsible medical personnel;
- l) If the decedent was hospitalized prior to death, obtain admission or blood specimens and any X-rays, and review and summarize hospital records;
- m) Before beginning the autopsy, become familiar with the types of torture or violence that are prevalent in that country or locale (see annex III).

2. Autopsy

The following Protocol should be followed during the autopsy:

- a) Record the date, starting and finishing times, and place of the autopsy (a complex autopsy may take as long as an entire working day);
- b) Record the name(s) of the prosector(s), the participating assistant(s), and all other persons present during the autopsy, including the medical and/or scientific degrees and professional, political or administrative affiliations(s) of each. Each person's role in the autopsy should be indicated, and one person should be designated as the principal prosector who will have the authority to direct the performance of the autopsy. Observers and other team members are subject to direction by, and should not interfere with, the principal prosector. The time(s) during the autopsy when each person is present should be included. The use of a "sign-in" sheet is recommended;
- c) Adequate photographs are crucial for thorough documentation of autopsy findings:

- c) Ölenin ellerini örneğin kağıt torba ile koruyup muahfaza edin;
- d) Ortamdaki ısyı not edin. Ölüm zamanının sorun olduğu vakalarda, rektal sıcaklık kaydedilmelidir ve mevcut olan herbir böcek adli entomolojik araştırma için toplanmalıdır. Uygulanabilir prosedür, belirgin postmortem evrenin uzunluğuna bağlı olacaktır;
- e) Olay yerinde kan izi arayın, bu şüphelerin belirlenmesinde yararlı olabilir;
- f) Olay yerindeki tüm kişilerin kimliklerini kaydedin;
- g) Olay yeri şahitlerinden maktül en son canlı olarak kimin nerede ne zaman ve hangi şartlar altında gördüğünüde öğrenecek şekilde bilgi edinin, cesetle temasta bulunmuş olabilecek acil tıp personeli ile görüşün;
- h) Cesedin kimliği ile ilgili bilgileri diğer geçerli bilgileri arkadaş ve akrabalarından elde edin. Ölenin doktorundan ve hastane kayıtlarından daha önceki herbir ameliyatını, alkol ya da uyuşturucu kullanıp kullanmadığını, intihar girişimi ya da alışkanlığını öğrenecek biçimde tıbbi öyküsünü elde edin;
- i) Cesedi, ceset torbasına ya da benzeri materyale yerleştirin, cesedi torbadan çıkardıktan sonra torbayı saklayın;
- j) Cesedi güvenli bir soğutucunun içine saklayarak cesedin ve cesetteki delillerin değişerek bozulmasını önleyin;
- k) Mermilerin, ateşli silahların, bıçakların ve diğer silahların sorumlu tıbbi personel tarafından incelenmek üzere için hazır edilmesi için gerekenin yapıldığından emin olun
- l) Eğer maktül ölmeden önce hastaneye yatırıldıysa hasta yatış kayıtlarını, kan örneklerini, filmlerini elde edin ve hastane kayıtlarını inceleyerek özetleyin;
- m)Otopsiye başlamadan önce, o ülkede ya da bölgede hüküm süren işkence ya da şiddet tiplerinden haberdar olun (Bakınız ekler III).

2. Otopsi

Aşağıdaki protokol otopsi esnasında izlenmelidir:

- a) Tarih, başlama ve bitiş zamanını ve otopsi yerini kaydedin (karmaşık bir otopsi tüm bir iş günü boyunca sürebilir.)
- b) Otopsiye katılan adli tabiplerin, yardımcılarının ve otopsi sırasında mevcut olan herkesin isimlerini ve tıbbi ve/veya ya da bilimsel derecelerini ve her birinin mesleki politik ve idari ilişkilerini kapsayacak biçimde kaydedin. Otopsideki herbir kişinin rolü belirtilmeli ve bir kişi otopsinin yapılmasını yönetecek otoriteye sahip, baş adli tabip olarak atanmalıdır. Gözlemciler ve diğer ekip üyeleri baş adli tabip tarafından yönlendirilmeli ve baş adli tabibe müdahale etmemeliler. Otopsi sırasında hazır bulunan kişilerin bulunma süreleri belirtilmelidir. Burada bir imza cetvelinin kullanılması önerilir;
- c) İyi çekilmiş fotoğraflar otopsi bulgularının tam dökümantasyonu için kritik öneme sahiptir:

- i) Photographs should be in colour (transparency or negative/print), in focus, adequately illuminated, and taken by a professional or good quality camera. Each photograph should contain a ruled reference scale, an identifying case name or number, and a sample of standard grey. A description of the camera (including the lens "f-number" and focal length), film and the lighting system must be included in the autopsy report. If more than one camera is utilized, the identifying information should be recorded for each. Photographs should also include information indicating which camera took each picture, if more than one camera is used. The identity of the person taking the photographs should be recorded;
 - ii) Serial photographs reflecting the course of the external examination must be included. Photograph the body prior to and following undressing, washing or cleaning and shaving;
 - iii) Supplement close-up photographs with distant and/or immediate range photographs to permit orientation and identification of the close-up photographs;
 - iv) Photographs should be comprehensive in scope and must confirm the presence of all demonstrable signs of injury or disease commented upon in the autopsy report;
 - v) Identifying facial features should be portrayed (after washing or cleaning the body), with photographs of a full frontal aspect of the face, and right and left profiles of the face with hair in normal position and with hair retracted, if necessary, to reveal the ears;
- d) Radiograph the body before it is removed from its pouch or wrappings. X-rays should be repeated both before and after undressing the body. Fluoroscopy may also be performed. Photograph all X-ray films;
- i) Obtain dental X-rays, even if identification has been established in other ways;
 - ii) Document any skeletal system injury by X-ray. Skeletal X-rays may also record anatomic defects or surgical procedures. Check especially for fractures of the fingers, toes and other bones in the hands and feet. Skeletal X-rays may also aid in the identification of the deceased, by detecting identifying characteristics, estimating age and height, and determining sex and race. Frontal sinus films should also be taken, as these can be particularly useful for identification purposes;
 - iii) Take X-rays in gunshot cases to aid in locating the projectile(s). Recover, photograph and save any projectile or major projectile fragment that is seen on an X-ray. Other radio-opaque objects (pacemakers, artificial joints or valves, knife fragments etc.) documented with X-rays should also be removed, photographed and saved;
 - iv) Skeletal X-rays are essential in children to assist in determining age and developmental status;

- i) Fotoğraflar renkli olmalı (saydam ya da negatif/print) netlik ayarı iyi olmalı, yeterli aydınlatılmalı ve profesyonel ya da iyi bir kalitede bir fotoğraf makinasıyla çekilmeli. Herbir fotoğraf üzerinde santimetrelili cetvel bulunan bir referans cetveli, vakanın kimlik ismi veya numarası ve renk skalası içermelidir. Otopsi raporuna fotoğraf makinasının mercek odak numarası ve odak uzunluğunu da içeren bir tarif, film, ve ışıklandırma hakkında bilgi eklenmelidir. Eğer birden fazla fotoğraf makinası kullanılırsa herbiri hakkındaki teknik bilgi rapora kaydedilmelidir. Eğer birden fazla fotoğraf makinası kullanılırsa herbir fotoğrafta hangi makinayla çekildiğine dair bilgi olmalıdır. Ayrıca fotoğrafı çeken kişinin kimlik bilgileri de kaydedilmelidir.
 - ii) Dış muayene sürecini yansıtan seri fotoğraflar rapora dahil edilmelidir. Ceset elbiseleri çıkarılmadan önce, elbiseler çıkarıldıktan, temizlendikten veya yıkandıktan ve traş edildikten sonra fotoğraflanmalıdır;
 - iii) Yakın plan fotoğrafların kime ait olduğunun ve nereden çekildiğinin belirlenebilmesi için yakın plan fotoğrafları uzak mesafe ve/veya orta mesafeden fotoğraflarla destekleyin;
 - iv) Fotoğraflar otopsi hedefini kapsayıcı biçimde olmalı ve otopsi raporunda yorumlanan tüm yara veya hastalıkların gösterilebilir izlerinin varlığını teyid edici olmalıdır;
 - v) Kişiye özgü yüz özellikleri (vücut yıkandıktan ya da temizlendikten sonra) ön cepheden, sağ ve sol cepheden saçlar normal halindeyken ve gerekirse kulakları ortaya çıkarmak için saçlar geri atılarak portre şeklinde fotoğraflanmalıdır;
- d) Ceset ceset torbasından ya da sargılarından çıkarılmadan önce tüm vücut röntgenini çekin. Ceset elbiselerinden arındırılmadan önce ve sonra röntgen çekimini tekrarlayın. Ayrıca floreskopi de uygulanabilir. Tüm röntgen filmlerinin fotoğrafını çekin;
- i) Başka yollardan kimlik belirlenmiş olsa bile dental filmleri elde edin;
 - ii) İskelet sistemi yaralanmalarını röntgen filmiyle dökümante edin. Ayrıca iskelet sistemi röntgenleri anatomik bozuklukları ve cerrahi işlemleri görüntüleyebilir. Değişik iyileşme evresindeki pek çok sayıda kırık ve bunlardan özellikle yerleşim yeri itibarıyla seyrek görülenler veya tıbbi olarak tedavi edilmeyenler çok güçlü biçimde işkenceyi düşündürür. Özellikle el ve ayak parmakları ve el ve ayağın diğer kemiklerini kırık açısından kontrol edin. İskelet sistemi röntgenleri kimliklendirmeye yarayacak kişiye özgü özelliklerin saptanmasına, yaş, boy tahmin edilmesine, ve cinsiyet ve ırk saptanmasına yardımcı olabilir. Kimliklendirme çabasında çok yardımcı olabileceği için frontal sinüs filmleri de çekilmelidir;
 - iii) Ateşli silah yaralanması olgularında mermi çekirdeğinin yerini saptamak için röntgen filmi çekin. Filmde saptanan her bir mermi çekirdeğini ya da büyük mermi çekirdeği parçasını çıkarın, fotoğrafını çekin ve saklayın. Kalp pili, protez eklemler, protez kalp kapakçıkları, bıçak parçacıkları gibi diğer radyopak cisimler de röntgen filmiyle dökümante edilmeli ve çıkarılmalı, çıkarıldıktan sonra fotoğraflanmalı ve saklanmalıdır;
 - iv) Çocuklarda yaş tayini ve gelişme evresinin saptanmasına yardım etmek amacıyla iskelet filmlerinin çekilmesi zorunludur;

- e) Before the clothing is removed, examine the body and the clothing. Photograph the clothed body. Record any jewellery present;
- f) The clothing should be carefully removed over a clean sheet or body pouch. Let the clothing dry if it is bloody or wet. Describe the clothing that is removed and label it in a permanent fashion. Either place the clothes in the custody of a responsible person or keep them, as they may be useful as evidence or for identification;
- g) The external examination, focusing on a search for external evidence of injury is, in most cases, the most important portion of the autopsy;
 - i) Photograph all surfaces - 100 per cent of the body area. Take good quality, well-focused, colour photographs with adequate illumination;
 - ii) Describe and document the means used to make the identification. Examine the body and record the deceased's apparent age, length, weight, sex, head hair style and length, nutritional status, muscular development and colour of skin, eyes and hair (head, facial and body);
 - iii) In children, measure also the head circumference, crown-rump length and crown-heel length;
 - iv) Record the degree, location and fixation of rigor and livor mortis;
 - v) Note body warmth or coolness and state of preservation; note any decomposition changes, such as skin slippage. Evaluate the general condition of the body and note adipocere formation, maggots, eggs or anything else that suggests the time or place of death;
 - vi) With all injuries, record the size, shape, pattern, location (related to obvious anatomic landmarks), colour, course, direction, depth and structure involved. Attempt to distinguish injuries resulting from therapeutic measures from those unrelated to medical treatment. In the description of projectile wounds, note the presence or absence of soot, gunpowder, or singeing. If gunshot residue is present, document it photographically and save it for analysis. Attempt to determine whether the gunshot wound is an entry or exit wound. If an entry wound is present and no exit wound is seen, the projectile must be found and saved or accounted for. Excise wound tract tissue samples for microscopic examination. Tape together the edges of knife wounds to assess the blade size and characteristics;
 - vii) Photograph all injuries, taking two colour pictures of each, labelled with the autopsy identification number on a scale that is oriented parallel or perpendicular to the injury. Shave hair where necessary to clarify an injury, and take photographs before and after shaving. Save all hair removed from the site of the injury. Take photographs before and after washing the site of any injury. Wash the body only after any blood or material that may have come from an assailant has been collected and saved;

- e) Elbiseler çıkarılmadan önce vücudu ve elbiseleri inceleyin. Cesedi elbiseleri ile fotoğraflayın. Bulunan her bir ziynet eşyasını kaydedin;
- f) Elbiseler temiz bir örtü üzerinde ya da cesed torbası üzerinde dikkatli bir biçimde çıkarılmalıdır. Eğer elbiseler kanlı yada ıslak ise kurumaya bırakın. Çıkarılan elbiseleri tarif edin ve kalıcı bir tarzda etiketleyin. Elbiseler delil olarak yararlı ya da kimliklendirmede faydalı olabileceği için elbiselerin sorumlu bir kişi tarafından emanette muhafaza edilmesini sağlayın ya da kendiniz muhafaza edin ;
- g) Dış muayenede travmanın delillerinin araştırılmasına odaklanmak, birçok olguda otopsinin en önemli kısmıdır;
- i) Tüm yüzeyin –cesed alanının % 100'ünün fotoğrafını çekin. İyi kalitede, netlik ayarı tam, renkli ve uygun ışıklandırılmış fotoğrafları çekin;
- ii) Kimliklendirmeyi yapmak için kullandığınız şeyleri tarif edin ve cesedi inceleyin, ölenin görünür yaşını, boyunu, ağırlığını, cinsiyetini, saç şeklini ve uzunluğunu, beslenme durumunu, kas yapısını, ve cilt, göz ve kılların rengini (baş, yüz ve vücut) inceleyin;
- iii) Çocuklarda baş çevresini, tepe-oturma uzunluğunu ve tepe topuk uzunluğunu ölçün.
- iv) Ölü katılığı ve ölü lekelerinin düzeyini, yerini ve kalıcı olup olmadığını kaydedin;
- v) Cesedin sıcaklığını ya da soğukluğunu, saklanma durumunu not edin Çürümeye bağlı her bir değişimi, cildin perşomenleşmesini kaydedin. Vucudun genel durumunu değerlendirin sabunlaşma oluşumu, kurtçuklar, yumurtalar veya ölüm zamanı ya da yeri ile ilgili ip ucu olabilecek her şeyi kaydedin;
- vi) Her bir yaranın boyutunu, şeklini, etkenini , yerini (belirgin anatomik nirengi noktaları ile bağlantılı biçimde), rengini, yönünü, derinliğini, hangi yapıların katıldığını kaydedin. Tedavi sürecinde oluşan yaralarla tıbbi tedaviyle ilişkisi olmayan yaraları ayırt etmeye çalışın. Mermi yaralarını tarif ederken is, barut yanığı ya da vurma halkasının olup olmadığını kaydedin. Eğer atış artıkları mevcutsa bunu fotoğrafla dökümente edin ve inceleme için muhafaza altına alın. Ateşli silah yarasının giriş ya da çıkış yarası olup olmadığını saptamaya çalışın. Eğer giriş yarası mevcut ve hiçbir çıkış yarası görülemiyorsa mermi çekirdeği bulunup muhafaza altına alınmalı veya bu konunun açıklaması yapılmalı. Mermi trajesi eksize edilmeli buralardan mikroskopik inceleme için doku örnekleri alınmalıdır. Bıçağın boyutları ve özelliklerini saptayabilmek için bıçak yaralarının kenarları bantlanmalıdır;
- vii) Üzerinde otopsi kayıt numarası olan bir cetveli yaraya paralel ya da dikey olarak yanaştırarak her bir yaranın ikişer adet renkli fotoğrafını çekin. Bir yarayı daha net görebilmek için gerekirse bölgedeki kılları traş edin ve traşlamadan önce ve sonra yaranın fotoğraflarını çekin.Yara bölgesinden alınan kılları muhafaza edin. Herhangi bir yara bölgesini yıkamadan önce ve sonra yaranın fotoğraflarını çekin. Cesette saldırganına ait olabilecek herhangi bir madde ya da kan varsa bunu alıp muhafaza ettikten sonra yıkayın;

- viii) Examine the skin. Note and photograph any scars, areas of keloid formation, tattoos, prominent moles, areas of increased or decreased pigmentation, and anything distinctive or unique such as birthmarks. Note any bruises and incise them for delineation of their extent. Excise them for microscopic examination. The head and genital area should be checked with special care. Note any injection sites or puncture wounds and excise them to use for toxicological evaluation. Note any abrasions and excise them; microscopic sections may be useful for attempting to date the time of injury. Note any bite marks; these should be photographed to record the dental pattern, swabbed for saliva testing (before the body is washed) and excised for microscopic examination. Bite marks should also be analysed by a forensic odontologist, if possible. Note any burn marks and attempt to determine the cause (burning rubber, a cigarette, electricity, a blowtorch, acid, hot oil etc.). Excise any suspicious areas for microscopic examination, as it may be possible to distinguish microscopically between burns caused by electricity and those caused by heat;
- ix) Identify and label any foreign object that is recovered, including its relation to specific injuries. Do not scratch the sides or tip of any projectiles. Photograph each projectile and large projectile fragment with an identifying label, and then place each in a sealed, padded and labelled container in order to maintain the chain of custody;
- x) Collect a blood specimen of at least 50 cc from a subclavian or femoral vessel;
- xi) Examine the head and external scalp, bearing in mind that injuries may be hidden by the hair. Shave hair where necessary. Check for fleas and lice, as these may indicate unsanitary conditions prior to death. Note any alopecia as this may be caused by malnutrition, heavy metals (e.g. thallium), drugs or traction. Pull, do not cut, 20 representative head hairs and save them, as hair may also be useful for detecting some drugs and poisons;
- xii) Examine the teeth and note their condition. Record any that are absent, loose or damaged, and record all dental work (restorations, fillings etc.), using a dental identification system to identify each tooth. Check the gums for periodontal disease. Photograph dentures, if any, and save them if the decedent's identity is unknown. Remove the mandible and maxilla if necessary for identification. Check the inside of the mouth and note any evidence of trauma, injection sites, needle marks or biting of the lips, cheeks or tongue. Note any articles or substances in the mouth. In cases of suspected sexual assault, save oral fluid or get a swab for spermatozoa and acid phosphatase evaluation. (Swabs taken at the tooth-gum junction and samples from between the teeth provide the best specimens for identifying spermatozoa.) Also take swabs from the oral cavity for seminal fluid typing. Dry the swabs quickly with cool, blown air if possible, and preserve them in clean plain paper envelopes. If rigor mortis prevents an adequate examination, the masseter muscles may be cut to permit better exposure;

- viii) Cildi inceleyin. Her bir nedbe dokusu, keloid, dövme, belirgin ben, pigmentasyonun artmış ya da azalmış olduğu bölgeler, doğumsal izler gibi ayırt edici özelliği olan her şeyi kaydedin ve fotoğrafını çekin. Herbir bereyi kaydedin ve yayılımını belirleyebilmek için insize edin (kesin) Bu bereleri mikroskopik inceleme için eksize edin. Baş ve genital bölge çok özenle kontrol edilmelidir. Herhangi bir enjeksiyon izi ya da delici alet yarası varsa kaydedilmeli ve toksikolojik değerlendirme için eksize edilmelidir. Herbir sıyrığı kaydedin ve eksize edin, sıyrıkların mikroskopik kesitleri yara zamanını belirlemek için faydalı olabilir. Her bir ısırık izi kaydedilmelidir; bu izlerin ağız dış yapısının belirlenmesi için fotoğrafı çekilmeli, tükürük testi için sürüntü alınmalı (vucut yıkanmadan önce) ve mikroskopik inceleme için eksize edilmelidir. Ayrıca diş izleri mümkünse bir adli odontolog tarafından da incelenmelidir. Her bir yanık izini kaydedin ve yanık nedenini saptamaya çalışın. [yanmış plastik, sigara, elektrik, pürmüz lambası (alev makinesi, asit, kaynar yağ vs)]. Mikroskopik olarak elektrik yanıklarıyla ısı sonucu oluşan diğer yanıkları ayırt etmek mümkün olabileceği için şüphelendiğiniz her bir noktadan mikroskopik inceleme için parça alın;
- ix) Çıkarılan her bir yabancı cismi hangi yarayla bağlantılı olduğunu da içerecek biçimde tanımlayın ve etiketleyin. Mermi çekirdeklerinin hiçbirinin kenarları ya da uç kısmını zedelemeyin. Herbir mermi çekirdeğini ve büyük mermi çekirdeği parçasını tanımlayıcı etiketiyle birlikte fotoğraflayın, daha sonra muhafaza zincirini sağlayabilmek için (adli emanet zinciri) her birini mühürlü, zedelenmeyi engelleyici fonksiyona sahip ve etiketlenmiş kaplara yerleştirin;
- x) *Subclavian* veya *femoral* damardan en az 50 cc kan örneği alın;
- xi) Baş ve saçlı derinin dış kısmını yaranın saçlar tarafından gizlenebileceği akılda tutarak inceleyin. Ölüm öncesi sıhhi olmayan koşulların belirteci olabilecek bit ve pireleri araştırın. Beslenme bozukluğu, ağır metaller, (örneğin talyum vb) ilaçlar veya çekme sonucu oluşabilecek her bir alopesik durumu not edin. Saçlar, bazı zehirler ve ilaçları saptayabilmek için kullanılabilirliğinden 20 örnek saç telini kesmek yerine asılıp çekerek alın ve saklayın;
- xii) Dişleri inceleyin ve durumlarını not edin. Eksik, sallanan ya da hasar görmüş her bir diş kaydedin ve her bir dişin gösterildiği bir dental kimliklendirme sistemini kullanarak dişlerde yapılan tüm işleri (onarım, dolgu vb) kaydedin. Dişetlerini periodontal hastalıklar yönünden kontrol edin. Eğer takma diş varsa fotoğrafını çekin ve ölenin kimliği bilinmiyorsa muhafaza edin. Gerekliğinde kimliklendirme için maksilla ve mandibulayı çıkarın. Ağız içini kontrol ederek her bir travma izini, enjeksiyon bölgesini, iğne izlerini veya dudak, yanak, dil ısırıklarını not edin. Ağız içindeki her bir parçacık ya da maddeyi kaydedin. Cinsel tecavüz şüphesinin olduğu durumlarda ağız sıvısını muhafaza edin veya sperm ve asid fostataz incelemesi için sürüntü alın. Sperm belirleme çalışmalarında en iyi örnekler diş-dişeti birleşme noktasından alınan sürüntüler ve diş aralarından örneklerdir. Ayrıca seminal sıvı toplaması için ağız boşluğundan da sürüntü alın. Sürüntüyü mümkünse ılık hava akımına maruz bırakarak kurutun ve temiz, düz kağıt zarflar içinde muhafaza edin. Eğer ölü sertliği nedeniyle uygun bir muayene yapılamaz ise masseter kaslar daha iyi bir görme imkânını sağlayabilmek için kesilebilir;

- xiii) Examine the face and note if it is cyanotic or if petechiae are present;
 - a. Examine the eyes and view the conjunctiva of both the globes and the eyelids. Note any petechiae in the upper or lower eyelids. Note any scleral icterus. Save contact lenses, if any are present. Collect at least 1 ml of vitreous humor from each eye;
 - b. Examine the nose and ears and note any evidence of trauma, haemorrhage or other abnormalities. Examine the tympanic membranes;
- xiv) Examine the neck externally on all aspects and note any contusions, abrasions or petechiae. Describe and document injury patterns to differentiate manual, ligature and hanging strangulation. Examine the neck at the conclusion of the autopsy, when the blood has drained out of the area and the tissues are dry;
- xv) Examine all surfaces of the extremities: arms, forearms, wrists, hands, legs and feet, and note any "defence" wounds. Dissect and describe any injuries. Note any bruises about the wrists or ankles that may suggest restraints such as handcuffs or suspension. Examine the medial and lateral surfaces of the fingers, the anterior forearms and the backs of the knees for bruises;
- xvi) Note any broken or missing fingernails. Note any gunpowder residue on the hands, document photographically and save it for analysis. Take fingerprints in all cases. If the decedent's identity is unknown and fingerprints cannot be obtained, remove the "glove" of the skin, if present. Save the fingers if no other means of obtaining fingerprints is possible. Save fingernail clippings and any under-nail tissue (nail scrapings). Examine the fingernail and toenail beds for evidence of objects having been pushed beneath the nails. Nails can be removed by dissecting the lateral margins and proximal base, and then the undersurface of the nails can be inspected. If this is done, the hands must be photographed before and after the nails are removed. Carefully examine the soles of the feet, noting any evidence of beating. Incise the soles to delineate the extent of any injuries. Examine the palms and knees, looking especially for glass shards or lacerations;
- xvii) Examine the external genitalia and note the presence of any foreign material or semen. Note the size, location and number of any abrasions or contusions. Note any injury to the inner thighs or peri-anal area. Look for peri-anal burns;
- xviii) In cases of suspected sexual assault, examine all potentially involved orifices. A speculum should be used to examine the vaginal walls. Collect foreign hair by combing the pubic hair. Pull and save at least 20 of the deceased's own pubic hairs, including roots. Aspirate fluid from the vagina and/or rectum for acid phosphatase, blood group and spermatozoa evaluation. Take swabs from the same areas for seminal fluid typing. Dry the swabs quickly with cool, blown air if possible, and preserve them in clean plain paper envelopes;
- xix) The length of the back, the buttocks and extremities including wrists and ankles must be systematically incised to look for deep injuries. The shoulders, elbows, hips and knee joints must also be incised to look for ligamentous injury;

- xiii) Yüzü inceleyin ve siyonotik ise veya peteşi varsa not edin.
- a) Gözleri inceleyin ve her bir göz küresinin konjonktivasına ve gözkapaklarına bakın. Alt ve üst gözkapaklarında peteşi varsa kaydedin. Sklerada sarılık varsa kaydedin. Kontak lens varsa alıp saklayın. Her bir gözden en az 1 ml. göziçi sıvısı alın.
- b) Burun ve kulakları inceleyin herhangi bir travma delili, kanama, veya anormallik varsa kaydedin. Timpanik membranları inceleyin.
- xiv) Boynu dışarıdan tüm yönleriyle inceleyin ve herhangi bir ekimoz, sıyrık ya da peteşi varsa kaydedin. Yara özelliğini elle boğma, bağla boğma ve ası sonucu boğulmayı ayırt edebilmek için tarif edin ve dokümanente edin. Otopsi sonunda boyun bölgesindeki kan boşalmış ve dokular kuru iken boynu bir daha inceleyin.
- xv) Tüm ekstremitelere yüzeylerini: kolları, önkolları, bilekleri, elleri, bacakları ve ayakları inceleyin ve her bir savunma yarasını kaydedin. Herbir yarayı tarif edin ve disseke edin. Kelepçelenme ya da askıyı akla getirebilecek el ve ayak bileklerine yakın her bir berelenmeyi kaydedin.
- xvii) Kırılmış ya da eksik olan her bir tırnağı kaydedin. Ellerdeki her barut artığını kaydedin, fotoğrafını çekin ve inceleme için muhafaza edin. Tüm olguların parmak izini alın. Eğer ölenin kimliği bilinmiyor ve parmak izi alınamıyorsa ve mevcutsa eldeki cildi eldiven şeklinde çıkarın. Başka şekilde parmak izi elde edilemiyorsa parmakları muhafaza edin. El tırnak parçalarını ve tırnak altı dokuyu mahafaza edin. El ve ayak tırnakları yataklarını tırnak altlarına herhangi bir cisim sokulmasının delilleri açısından inceleyin. Tırnaklar lateral kenar ve proksimal tabanın disseksiyonu ile çıkartılabilir ve bundan sonra tırnak altı incelenebilir. Eğer bu işlem yapılırsa tırnaklar çıkartılmadan önce ve sonra fotoğrafları çekilmelidir. Ayak tabanları dikkatlice incelenmeli ve dayakla ilişkili her bir iz not edilmelidir. Her bir yaranın boyutlarını ortaya çıkarabilmek için ayak tabanları insize edilmelidir. El ayaları ve dizler cam kesikleri veya laserasyonlar açısından incelenmelidir;
- xviii) Cinsel tecavüz şüphesi olan olgularda potansiyel olarak bu işe karışabilecek tüm vucut deliklerini inceleyin. Vajina duvarlarını incelemek için spekulum kullanılmalıdır. Pubik kılları tarakla tarıyarak yabancı kılları toplayın. Ölene ait pupik kıllarından en az 20 adetini kökleriyle birlikte çekerek çıkartın ve muhafaza edip saklayın. Asit fosfataz, kan grubu ve sperm incelemesi için vajina ve/veya rektumdan sıvı aspire edin. Aynı bölgelerden seminal sıvı toplaması için sürüntü alın. Sürüntüyü mümkünse ılık hava akımına maruz bırakarak kurutun ve temiz, düz kağıt zarflar içinde muhafaza edip saklayın;
- xix) Sırt, kalça ,kollar ve bacaklar el ve ayak bileklerini de içerecek biçimde boydan boya sistematik olarak insize edilmeli (kesilmeli) derinde oluşan yaralanmalar araştırılmalıdır. Omuzlar, dirsekler,kalça ve diz eklemleri de ligamantöz yaralanmaların araştırılması için insize edilmelidir ;

- h) The internal examination for internal evidence of injury should clarify and augment the external examination;
- i) Be systematic in the internal examination. Perform the examination either by body regions or by systems, including the cardiovascular, respiratory, biliary, gastrointestinal, reticuloendothelial, genitourinary, endocrine, musculoskeletal, and central nervous systems. Record the weight, size, shape, colour and consistency of each organ, and note any neoplasia, inflammation, anomalies, haemorrhage, ischemia, infarcts, surgical procedures or injuries. Take sections of normal and any abnormal areas of each organ for microscopic examination. Take samples of any fractured bones for radiographic and microscopic estimation of the age of the fracture;
 - ii) Examine the chest. Note any abnormalities of the breasts. Record any rib fractures, noting whether cardiopulmonary resuscitation was attempted. Before opening, check for pneumothoraces. Record the thickness of subcutaneous fat. Immediately after opening the chest, evaluate the pleural cavities and the pericardial sac for the presence of blood or other fluid, and describe and quantify any fluid present. Save any fluid present until foreign objects are accounted for. Note the presence of air embolism, characterized by frothy blood within the right atrium and right ventricle. Trace any injuries before removing the organs. If blood is not available at other sites, collect a sample directly from the heart. Examine the heart, noting degree and location of coronary artery disease or other abnormalities. Examine the lungs, noting any abnormalities;
 - iii) Examine the abdomen and record the amount of subcutaneous fat. Retain 50 grams of adipose tissue for toxicological evaluation. Note the interrelationships of the organs. Trace any injuries before removing the organs. Note any fluid or blood present in the peritoneal cavity, and save it until foreign objects are accounted for. Save all urine and bile for toxicologic examination;
 - iv) Remove, examine and record the quantitative information on the liver, spleen, pancreas, kidneys and adrenal glands. Save at least 150 grams each of kidney and liver for toxicological evaluation. Remove the gastrointestinal tract and examine the contents. Note any food present and its degree of digestion. Save the contents of the stomach. If a more detailed toxicological evaluation is desired, the contents of other regions of the gastrointestinal tract may be saved. Examine the rectum and anus for burns, lacerations or other injuries. Locate and retain any foreign bodies present. Examine the aorta, inferior vena cava and iliac vessels;

- h) Travmanın iç bulgularının saptanması için yapılan iç muayene dış muayeneyi berraklaştırmalı ve güçlendirmelidir;
- i) Sistematik iç muayene yapın. Muayeneyi kardiyovasküler, solunum, biliyer, gastrointestinal, retiküloendotelial, genitoüriner, endokrin, kas iskelet ve santral sinir sistemini içerecek biçimde vucüt bölgelerine veya sistemlerine göre gerçekleştirin. Her bir organın ağırlığını, boyunu, şeklini, rengini ve kıvamını kaydedin ve her bir neoplazi, enflamasyon, anomali, hemoraji, iskemi, enfark, cerrahi müdahale izi veya yaraları not edin. Mikroskopik inceleme için her bir organın normal ve anormal bölgelerinden kesit alın. Kırık yaşını radyolojik ve mikroskopik olarak tayin edebilmek için herbir kırık kemikten örnek alın.
 - ii) Göğsü inceleyin. Memelerdeki her bir anormalliği notedin. Herbir kot kırığını kardiyopulmoner resustasyon yapılıp yapılmadığını da not ederek kaydedin. Göğsü açmadan pnomotoraks olup olmadığını kontrol edin. Cilt altı yağ tabakasının kalınlığını kaydedin. Göğsü açtıktan hemen sonra plevral boşlukları inceleyin ve perikard torbasında herhangi bir kan veya sıvı olup olmadığını ve eğer herhangi bir sıvı varsa miktarını belirleyin. Herhangi bir sıvı saptanırsa bu sıvıyı herhangi bir yabancı cisim sorumlu tutulana dek muhafaza edin. Sağ atrium ve sağ ventrikülde köpüklü kanla karakterize hava embolisini not edin. Organları çıkarmadan önce her bir yara trajesini saptayın. Eğer diğer bölgelerden kan alınamıyorsa doğrudan kalpten örnek kan alın. Kalbi koroner arter hastalıkları veya diğer anormalliklerin yeri ve derecesini de kaydederek inceleyin. Akciğerleri inceleyin ve her bir anormalliği not edin;
 - iii) Karnı inceleyin ve ciltaltı yağ dokusunun miktarını kaydedin. 50 g yağ dokusunu toksikolojik inceleme için muhafaza edin. Organların birbiriyle ilişkisini not edin. Periton boşluğundaki her bir sıvı veya kanı not edin ve bu sıvıyı herhangi bir yabancı cisim sorumlu tutulana dek muhafaza edin. Tüm idrar ve safrayı toksikolojik inceleme için muhafaza edin;
 - iv) Karaciğer, dalak, pankreas, böbrekler ve adrenal bezleri çıkarın, inceleyin, ve miktarlarına ilişkin bilgileri kaydedin. Karaciğerden ve her bir böbrekten 150 gramı toksikolojik inceleme için muhafaza edin. Gastrointestinal sistemi çıkartın ve içeriğini inceleyin. Var olan her gıdayı ve hazmedilme derecesini kaydedin. Mide içeriğini muhafaza edin. Daha detaylı bir toksikolojik inceleme arzu edilirse gastrointestinal sistemin diğer bölgelerinin içerikleri de muhafaza edilebilir. Rektum ve anüsü yanıklar, laserasyonlar ve diğer yaralar açısından inceleyin. Herbir yabancı cismin yerini saptayın ve muhafaza edin. Aort, vena kava inferiyor ve iliak damarları inceleyin;

- v) Examine the organs in the pelvis, including ovaries, fallopian tubes, uterus, vagina, testes, prostate gland, seminal vesicles, urethra and urinary bladder. Trace any injuries before removing the organs. Remove these organs carefully so as not to injure them artifactually. Note any evidence of previous or current pregnancy, miscarriage or delivery. Save any foreign objects within the cervix, uterus, vagina, urethra or rectum;
- vi) Palpate the head and examine the external and internal surfaces of the scalp, noting any trauma or haemorrhage. Note any skull fractures. Remove the calvarium carefully and note epidural and subdural haematomas. Quantify, date and save any haematomas that are present. Remove the dura to examine the internal surface of the skull for fractures. Remove the brain and note any abnormalities. Dissect and describe any injuries. Cerebral cortical atrophy, whether focal or generalized, should be specifically commented upon;
- vii) Evaluate the cerebral vessels. Save at least 150 grams of cerebral tissue for toxicological evaluation. Submerge the brain in fixative prior to examination, if this is indicated;
- viii) Examine the neck after the heart and brain have been removed and the neck vessels have been drained. Remove the neck organs, taking care not to fracture the hyoid bone. Dissect and describe any injuries. Check the mucosa of the larynx, pyriform sinuses and esophagus, and note any petechiae, edema or burns caused by corrosive substances. Note any articles or substances within the lumina of these structures. Examine the thyroid gland. Separate and examine the parathyroid glands, if they are readily identifiable;
- ix) Dissect the neck muscles, noting any haemorrhage. Remove all organs, including the tongue. Dissect the muscles from the bones and note any fractures of the hyoid bone or thyroid or cricoid cartilages;
- x) Examine the cervical, thoracic and lumbar spine. Examine the vertebrae from their anterior aspects and note any fractures, dislocations. Compressions or haemorrhages. Examine the vertebral bodies. Cerebrospinal fluid may be obtained if additional toxicological evaluation is indicated;
- xi) In cases in which spinal injury is suspected, dissect and describe the spinal cord. Examine the cervical spine anteriorly and note any haemorrhage in the paravertebral muscles. The posterior approach is best for evaluating high cervical injuries. Open the spinal canal and remove the spinal cord. Make transverse sections every 0.5 cm and note any abnormalities;
 - i) After the autopsy has been completed, record which specimens have been saved. Label all specimens with the name of the deceased, the autopsy identification number, the date and time of collection, the name of the prosector and the contents. Carefully preserve all evidence and record the chain of custody with appropriate release forms;

- v) Pelvisteki organları ovaryumlar, follap boruları, uterus, vajina, testisler, prostat bezi, seminal bezler, uretra ve idrar torbasını da içerecek biçimde inceleyin. Organları çıkarmadan önce her bir yaranın trajesini saptayın. Bu organları çıkarırken kendiniz ek hasar oluşturmamak için çok dikkatli davranın. Daha önceki ya da halen mevcut olan gebelik, düşük veya doğuma ait her bir delili not edin. Serviks, uterus, vajina, uretra veya rektumda bulunan her bir yabancı cisim muhafaza edin.
- vi) Başı elle muayene edin ve saçlı derinin iç ve dış yüzeyini inceleyin, her bir travma veya hemorajiyi not edin. Herbir kafatası kırığını not edin. Kafa kubbesini dikkatli biçimde çıkartın ve her bir epidural ve subdural kanamayı not edin. Var olan her bir hematoma miktarını belirleyin, tarihi kaydedin ve muhafaza edin. Durayı çıkararak kafatasının iç yüzünü kırıklar açısından inceleyin. Beyni çıkarın ve var olan her bir anormalliği kaydedin. Var olan her bir hasarı disseke edin ve tarif edin. Serebral kortikal atrofinin lokal ya da jeneralize olup olmadığı özellikle yorumlanmalıdır;
- vii) Serebral damarları değerlendirin. Toksikolojik inceleme için serebral dokudan en az 150 g muhafaza edin. Eğer gerekirse inceleme öncesi beyne fiksatif içinde bekletin;
- viii) Kalp ve beyin çıkartıldıktan, boyun damarları boşaltıldıktan sonra boynu inceleyin. Hiyoid kemiği kırmamaya dikkat ederek boyun organlarını çıkartın. Her bir yarayı disseke edin ve tarif edin. Larinks mukozası, priform sinuslar ve özefagusu kontrol edin ve korozif maddeler tarafından oluşturulmuş her bir peteşi, ödem veya yanığı notedin. Bu yapıların lümeni içerisindeki her bir parçacık ya da maddeyi not edin. Tiroid bezini inceleyin. Eğer kolayca belirlenebiliyorsa paratiroid bezlerini ayırın ve inceleyin;
- ix) Her bir hemorajiyi not ederek boyun kaslarını disseke edin. Dil de dahil olmak üzere tüm organları çıkartın. Kasları disseke ederek kemiklerden ayırın ve hyoid kemik, tiroid veya cricoid kartilajlardaki her bir kırığı not edin.;
- x) Boyun, göğüs ve bel omurlarını inceleyin. Omurları ön cepheden inceleyin ve her bir kırık, çıkık, kompresyon veya hemorajiyi not edin. Omur gövdelerini inceleyin. Eğer ek toksikolojik inceleme işaret edilmişse serebrospinal sıvı inceleme amacıyla alınabilir;
- xi) Omurga yaralanmasından şüphelenilen durumlarda, omuriliği disseke edin ve durumunu tarif edin. Boyun omurgasını ön cepheden inceleyin ve paravertebral kaslarda herhangi bir kanama varsa not edin. Yüksek servikal yaralanmaları değerlendirebilmek için arkadan yaklaşım en iyi yöntemdir. Spinal kanalı açın ve omuriliği dışarı çıkartın. Her yarım santimetrede bir transvers kesitler yapın ve her bir anormal durumu kaydedin.;
- i) Otopsi tamamlandıktan sonra alınan örnekleri kaydedin. Tüm örnekleri ölenin adı, otopsi kayıt numarası, örnek alma tarih ve saati, adli tabip adı ve örnekte ne bulunduğu yazılı olduğu bir etiketle etiketleyin. Tüm delilleri dikkatli biçimde saklayın ve emanet zincirini uygun biçimde evrak düzenleyerek kaydedin.;

- ii) Perform appropriate toxicologic tests and retain portions of the tested samples to permit retesting;
 - a. Tissues: 150 grams of liver and kidney should be saved routinely. Brain, hair and adipose tissue may be saved for additional studies in cases where drugs, poisons or other toxic substances are suspected;
 - b. Fluids: 50 cc (if possible) of blood (spin and save serum in all or some of the tubes), all available urine, vitreous humor and stomach contents should be saved routinely. Bile, regional gastrointestinal tract contents and cerebrospinal fluid should be saved in cases where drugs, poisons or toxic substances are suspected. Oral, vaginal and rectal fluid should be saved in cases of suspected sexual assault;
- ii) Representative samples of all major organs, including areas of normal and any abnormal tissue, should be processed histologically and stained with hematoxylin and eosin (and other stains as indicated). The slides, wet tissue and paraffin blocks should be kept indefinitely;
- iii) Evidence that must be saved includes:
 - a. All foreign objects, including projectiles, projectile fragments, pellets, knives and fibers. Projectiles must be subjected to ballistic analysis;
 - b. All clothes and personal effects of the deceased, worn by or in the possession of the deceased at the time of death;
 - c. Fingernails and under nail scrapings;
 - d. Hair, foreign and pubic, in cases of suspected sexual assault;
 - e. Head hair, in cases where the place of death or location of the body prior to its discovery may be an issue;
 - j) After the autopsy, all unretained organs should be replaced in the body, and the body should be well embalmed to facilitate a second autopsy in case one is desired at some future point;
 - k) The written autopsy report should address those items that are emphasized in boldface type in the protocol. At the end of the autopsy report should be a summary of the findings and the cause of death. This should include the prosecutor's comments attributing any injuries to external trauma, therapeutic efforts, postmortem change, or other causes. A full report should be given to the appropriate authorities and to the deceased's family.

- ii) Uygun toksikolojik incelemeleri yapın ve test edilmiş örnekleri tekrar test yapmayı engellemeyecek şekilde muhafaza edin;
 - a. Dokular: 150 şer g karaciğer ve böbrek rutin olarak saklanmalıdır. İlaçlar, zehirler ya da diğer toksik maddelerden şüphe duyulan durumlarda beyin, saç ve yağ dokusu ek incelemeler için saklanabilir.
 - b. Sıvılar: Mümkünse 50 cc kan (tüplerin bir kısmını ya da tamamını santrifüj ederek serumu muhafaza edin) , alınabilen idrarın tamamını, vitröz sıvı, mide içeriği rutin olarak alınıp saklanmalı. İlaçlar, zehirler ya da diğer toksik maddelerden şüphe duyulan durumlarda safra, safra kesesi bölgesindeki gastrointestinal sisteme ait içerik ve serebrospinal sıvı alınıp muhafaza edilmelidir. Cinsel saldırılardan şüphelenilen durumlarda oral, vajinal ve rektal sıvı alınıp muhafaza edilmelidir;
- ii) Temel organların temsil edici özellikteki normal ve anormal olan her bir bölgeyi içerecek biçimdeki numuneleri histolojik olarak işlemden geçirilmeli, hematoksilen ve eozin ile (ve gerekirse diğer boyalarla) boyanmalı. Kesitler, organ parçaları ve parafin bloklar süresiz olarak saklanmalı;
- iii) Saklanması gereken deliller aşağıdakileri içerir;
 - a. Mermi çekirdekleri, mermi çekirdeği parçaları, saçma taneleri, bıçaklar, ip-leri içerecek biçimde tüm yabancı cisimler. Mermi çekirdekleri balistik analizden geçirilmelidir;
 - b. Ölen tarafından kullanılan ya da ölün anında ölenin üzerinde bulunan tüm giysiler ve şahsi eşyalar;
 - c. Parmak tırnakları ve tırnak altı kazıntıları;
 - d. Kıllar ve cinsel saldırı şüphesinde yabancı kıllar ve pubik bölge kılları;
 - e. Ölüm yeri veya cesedin keşfedilmeden önceki yeri tartışma konusunda saçlar ;
 - j. Otopside sonra alınmayan tüm organ parçaları vücudun içine yerleştirilmeli, vucut ileride istendiğinde ikinci bir otopsiye imkân verecek şekilde tahnit edilmelidir;
 - k. Yazılı otopsi raporu protokolde kalın harflerle belirtilen başlıkları göstermelidir. Otopsi raporunun sonunda bulguların özeti ve ölüm nedeni yazılmalıdır. Bu adli tabibin dış travma, tedavi girişimleri, postmortem değişiklikler ve diğer nedenler olarak isnat edilebilecek hertür hasara ilişkin yorumlarını da içermelidir. Uygun yetkili kurumlara ve ölenin ailesine tam bir rapor verilmelidir.

V. MODEL PROTOCOL FOR DISINTERMENT AND ANALYSIS OF SKELETAL REMAINS

A. Introduction

This proposed model protocol for the disinterment and analysis of skeletal remains includes a comprehensive checklist of the steps in a basic forensic examination. The objectives of an anthropological investigation are the same as those of a medicolegal investigation of a recently deceased person. The anthropologist must collect information that will establish the identity of the deceased, the time and place of death, the cause of death and the manner or mode of death (homicide, suicide, accident or natural). The approach of the anthropologist differs, however, because of the nature of the material to be examined. Typically, a prosector is required to examine a body, whereas an anthropologist is required to examine a skeleton. The prosector focuses on information obtained from soft tissues, whereas the anthropologist focuses on information from hard tissues. Since decomposition is a continuous process, the work of both specialists can overlap. An anthropologist may examine a fresh body when bone is exposed or when bone trauma is a factor. An experienced prosector may be required when mummified tissues are present. In some circumstances, use of both this protocol and the model autopsy protocol may be necessary to yield the maximum information. The degree of decomposition of the body will dictate the type of investigation and, therefore, the protocol(s) to be followed.

The questions addressed by the anthropologist differ from those pursued in a typical autopsy. The anthropological investigation invests more time and attention to basic questions such as the following:

- a) Are the remains human?
- b) Do they represent a single individual or several?
- c) What was the decedent's sex, race, stature, body weight, handedness and physique?
- d) Are there any skeletal traits or anomalies that could serve to positively identify the decedent?

The time, cause and manner of death are also addressed by the anthropologist, but the margin of error is usually greater than that which can be achieved by an autopsy shortly after death.

This model protocol may be of use in many diverse situations. Its application may be affected, however, by poor conditions, inadequate financial resources or lack of time. Variation from the protocol may be inevitable or even preferable in some cases. It is suggested, however, that any major deviations, with the supporting reasons, should be noted in the final report.

B. Proposed model skeletal analysis protocol

1. Scene investigation

A burial recovery should be handled with the same exacting care given to a crime-scene search. Efforts should be co-ordinated between the principal investigator and the consulting physical anthropologist or archaeologist. Human remains are frequently exhumed by law enforcement officers or cemetery workers unskilled in the techniques of forensic anthropology. Valuable information may be lost in this manner and false information is sometimes generated. Disinterment by untrained persons should be prohibited. The consulting anthropologist should be present to conduct or supervise the disinterment. Specific problems and procedures accompany the excavation of each type of burial. The amount of information obtained from the excavation depends on knowledge of the burial situation and judgement based on experience. The final report should include a rationale for the excavation procedure.

V. MEZAR AÇMA VE İSKELET KALINTILARININ İNCELEMESİ İÇİN MODEL PROTOKOL

A. Giriş

Mezar açma ve iskelet kalıntılarının incelenmesi için önerilen bu model protokol temel adli tıp incelemelerindeki basamakların kapsamlı bir listesini içermektedir. Bir antropolojik araştırmanın amaçları ile kısa süre önce ölmüş bir kişinin adli tıbbi incelemesinin amaçlarıyla aynıdır. Antropolog ölenin kimliğini, ölüm zamanı ve yerini, ölüm nedenini, ölüm şeklini veya tarzını (cinayet, intihar, kaza veya boğulma) saptayacak bilgileri toplamalıdır. Ancak antropologun yaklaşımı incelenecek materyalin doğasından ötürü değişiklikler gösterir. Tipik olarak adli tabip cesedi incelemesi gerekirken iskeleti incelemek için antropolog gerekir. Adli Tabip yumuşak dokulardan elde edilen bilgilere odaklanırken antropolog sert dokulardan elde edilen bilgilere odaklanır. Çürüme devam eden bir süreç olduğundan her iki uzmanın işleri birbiriyle çakışabilir. Bir antropolog taze bir cesedin kemikleri ortaya çıktığında ya da ya da taze cesede kemik travması söz konusu olduğunda inceleme yapabilir. Mumyalaşmış dokuların varlığında ise deneyimli bir adli tabip gerekebilir. Bazı koşullarda maksimum bilgiyi vermek için hem bu protokolün hem de model otopsi protokolünün kullanılması gerekebilir. Vücudun çürüme derecesi araştırmanın tipini ve böylece izlenecek protokolü/protokolleri belirleyecektir.

Antropolog tarafından ortaya atılan sorular tipik bir otopside izlenen sorulardan farklılık gösterir. Antropolojik araştırma aşağıdaki sorular gibi sorulara daha fazla zaman ve dikkat harcar;

- Kalıntılar insan kalıntıları mıdır?
- Kalıntılar bir kişiye mi ? yoksa birçok kişiye mi aittir?
- Ölenin cinsiyeti, ırkı, boyu, vucut ağırlığı, fizik durumu nedir ? Hangi elini kullanmaktadır?
- Ölenin kimliğini pozitif olarak belirlemeye yarıyacak iskelet özelliği ya da anomalisi var mı?

Ölüm zamanı, ölüm nedeni ve ölüm şekli aynı zamanda antropolog tarafından da araştırılır, ancak hata payı ölümden hemen sonraki bir otopside elde edilenden daha büyüktür.

Bu model protokol birçok farklı durumda kullanılabilir. Ancak kötü koşullar, yetersiz maddi kaynaklar, veya zaman yetersizliği nedeniyle uygulaması etkilenebilir. Bazı durumlarda protokolden sapmalar kaçınılmaz veya hatta bazı vakalarda tercih edilir bir durum olabilir. Bununla birlikte her bir temel sapmanın destekleyici nedenleriyle birlikte son raporda belirtilmesi tavsiye edilir.

B. Öngörülen İskelet İncelemesi Protokolü

1: Yer İncelemesi

Gömüğün yeniden meydana çıkarılması olay yeri incelemesine verilen aynı bilimsel özen ile ele alınmalıdır. Çalışmalar baş araştırmacı ile danışman fiziksel antropolog veya arkeolog arasında koordinasyon içinde yürütülmelidir. İnsan ceset kalıntıları sıklıkla adli antropoloji teknikleri hakkında tecrübesi olmayan adli kolluk görevlileri, mezarlık işçileri tarafından mezardan çıkarılmaktadır. Bu yolla çok değerli bilgiler kaybolabileceği gibi bazen asılsız bilgiler yaratılabilir. Eğitimsiz kişiler tarafından mezar açma işleminin yapılması yasaklanmalıdır. Danışman antropolog mezar açma işlemini yürütmek ya da denetlemek üzere sahada bulunmalıdır. Her bir gömük tipinin kazılmasına özel problemler ve süreçler eşlik eder. Kazıdan elde edilen bilginin miktarı gömüğün durumu hakkında bilgi ve deneyime dayanan karara bağlıdır. Son rapor kazı süreciyle ilgili bir mantık içermelidir.

The following procedure should be followed during disinterment:

- a) Record the date, location, starting and finishing times of the disinterment, and the names of all workers;
- b) Record the information in narrative form, supplemented by sketches and photographs;
- c) Photograph the work area from the same perspective before work begins and after it ends every day to document any disturbance not related to the official procedure;
- d) In some cases, it is necessary to first locate the grave within a given area. There are numerous methods of locating graves, depending on the age of the grave:
 - i) An experienced archaeologist may recognize clues such as changes in surface contour and variation in local vegetation;
 - ii) A metal probe can be used to locate the less compact soil characteristics of grave fill;
 - iii) The area to be explored can be cleared and the top soil scraped away with a flat shovel. Graves appear darker than the surrounding ground because the darker topsoil has mixed with the lighter subsoil in the grave fill. Sometimes a light spraying of the surface with water may enhance a grave's outline;
- e) Classify the burial as follows:
 - i) Individual or commingled. A grave may contain the remains of one person buried alone, or it may contain the commingled remains of two or more persons buried either at the same time or over a period of time;
 - ii) Isolated or adjacent. An isolated grave is separate from other graves and can be excavated without concern about encroaching upon another grave. Adjacent graves, such as in a crowded cemetery, require a different excavation technique because the wall of one grave is also the wall of another grave;
 - iii) Primary or secondary. A primary grave is the grave in which the deceased is first placed. If the remains are then removed and reburied, the grave is considered to be secondary;
 - iv) Undisturbed or disturbed. An undisturbed burial is unchanged (except by natural processes) since the time of primary burial. A disturbed burial is one that has been altered by human intervention after the time of primary burial. All secondary burials are considered to be disturbed; archaeological methods can be used to detect a disturbance in a primary burial;

Mezar açma sırasında aşağıdaki usuller izlenmelidir.

- a) Tarih, yer, mezar açmanın başlama ve bitiş saatleri ve tüm çalışan işçilerin isimlerini kaydedin;
- b) Bilgileri çizim ve fotoğraflarla desteklenmiş biçimde sırasıyla anlatın;
- c) Hergün çalışma başlamadan önce ve sonra aynı noktadan çalışma alanının fotoğrafını çekerek çalışma alanında resmi süreçle ilişkisi olmayan her bir bozulmayı tespit edin;
- d) Bazı durumlarda belirtilen bir alanda mezarın yerini saptamak gerekir. Mezarın yaşına bağlı olan birçok mezar yeri saptama yöntemi vardır:
 - i) Deneyimli bir antropolog yüzey şeklindeki değişiklikler ve mahalli bitki örtüsündeki değişiklikler gibi ipuçlarını fark edebilir;
 - ii) Metal bir sondaj çubuğu doldurulmuş mezar toprağının özelliği olan daha gevşek toprak yapısını saptayabilmek için kullanılabilir;
 - iii) Alan incelenerek temizlenebilir ve yüzeydeki toprak düz bir kürekle kazınabilir. Mezarlar etraflarını çevreleyen toprağa göre daha koyu renkli görünürler çünkü daha koyu renkli yüzey toprağı mezarı dolduran daha alt tabakadaki daha açık renkli dolgu toprağıyla karışmıştır. Bazen yüzeye hafifçe su püskürtülmesiyle mezarın sınırları ortaya çıkabilir;
- e) Gömüğü aşağıdaki gibi sınıflandırın:
 - i) Bir kişiye ya da birden çok kişiye ait mezar. Mezar tek başına gömülen bir kişiye ait cesedi içerebilir ya da aynı anda gömülmüş veya zaman içinde gömülmüş iki ya da daha fazla kişiye ait karışmış haldeki ceset kalıntılarını içerebilir.;
 - ii) Tecrit edilmiş veya bitişik mezar. Tecrit edilmiş bir mezar diğer mezarlardan ayrıdır ve diğer bir mezar sınırlarına girme endişesine kapılmadan kazılabilir. Kalabalık mezarlıklardaki gibi bitişik bir mezar farklı bir kazı tekniğı ister çünkü bir mezarın duvarı aynı zamanda diğer bir mezarında duvarını oluşturur;
 - iii) Birinci veya ikinci mezar. Birinci mezar ölenin ilk olarak gömüldüğü mezardır. Eğer ölenin cesedi çıkarılmış ve tekrardan gömülmüşse bu durumda mezar ikinci mezar olarak kabul edilir;
 - iv) Bozulmamış ya da bozulmuş mezar. Bozulmamış mezar ilk gömme işleminden sonra doğal süreçler haricinde değişmemiştir. Bozulmuş mezar ilk gömme işleminden sonra insanların girişimleri sonrası değişmiş olan mezardır. Tüm ikinci gömükler bozulmuş olarak kabul edilirler; birinci gömükteki bozulmayı saptayabilmek için arkeolojik yöntemler kullanılabilir.

- f) Assign an unambiguous number to the burial. If an adequate numbering system is not already in effect, the anthropologist should devise a system;
- g) Establish a datum point, then block and map the burial site using an appropriate-sized grid and standard archaeological techniques. In some cases, it may be adequate simply to measure the depth of the grave from the surface to the skull and from the surface to the feet. Associated material can then be recorded in terms of their position relative to the skeleton;
- h) Remove the overburden of earth, screening the dirt for associated materials. Record the level (depth) and relative co-ordinates of any such findings. The type of burial, especially whether primary or secondary, influences the care and attention that needs to be given to this step. Associated materials located at a secondary burial site are unlikely to reveal the circumstances of the primary burial but may provide information on events that have occurred after that burial;
 - i) Search for items such as bullets or jewellery, for which a metal detector can be useful, particularly in the levels immediately above and below the level of the remains;
- j) Circumscribe the body, when the level of the burial is located, and, when possible, open the burial pit to a minimum of 30 cm on all sides of the body;
- k) Pedestal the burial by digging on all sides to the lowest level of the body (approximately 30 cm). Also pedestal any associated artifacts;
- l) Expose the remains with the use of a soft brush or whisk broom. Do not use a brush on fabric, as it may destroy fibric evidence. Examine the soil found around the skull for hair. Place this soil in a bag for laboratory study. Patience is invaluable at this time. The remains may be fragile, and interrelationships of elements are important and may be easily disrupted. Damage can seriously reduce the amount of information available for analysis;
- m) Photograph and map the remains in situ. All photographs should include an identification number, the date, a scale and an indication of magnetic north;
 - i) First photograph the entire burial, then focus on significant details so that their relation to the whole can be easily visualized;
 - ii) Anything that seems unusual or remarkable should be photographed at close range. Careful attention should be given to evidence of trauma or pathological change, either recent or healed;
 - iii) Photograph and map all associated materials (clothes, hair, coffin, artifacts, bullets, casings etc.). The map should include a rough sketch of the skeleton as well as any associated materials;
- n) Before displacing anything, measure the individual:
 - i) Measure the total length of the remains and record the terminal points of the measurement, e.g. apex to plantar surface of calcaneus (note: This is not a stature measurement);

- f) G6m6k için net bir numara tespit edin. Eğer uygun bir numaralama sistemi kullanılmıyorsa, antropolog bir sistem tasarlamalıdır.
- g) Bir başlangıç noktası oluşturun ve g6m6k sahasını kapatıp uygun 6lekli enlem ve boy-lam sistemleri ve standart arkeoloji teknikleri kullanarak haritasını çıkartın. Bazı vaka-larda mezarın y6zeyden kafatasına ve y6zeyden ayaklara olan derinliğini basitçe 6l-mek uygun olabilir. İlgili cisimler daha sonra iskelet ile bağıntılı pozisyonlarına dayana-rak kaydedilebilir;
- h) İlgili cisimler açısından er6ple karışık toprağı g6zden geçirerek fazlalık toprağı atın. Herbir bulgu için seviyeyi (derinlik) ve bağıntılı koordinatlarını kaydedin. Bu basamak-ta verilmesi gereken 6zen ve dikkati g6m6ę6n tipi 6zellikle birinci veya ikinci g6m6k olması etkilemektedir. İkinci g6m6k alanında bulunan ilgili cisimlerin birinci g6m6ę6n koşullarını açığa çıkarması beklenemez ancak o g6m6kten sonra olan olaylar hakkında bilgi verebilir;
- i) Bir metal dedekt6r6n6n faydalı olabileceği 6zellikle ceset seviyesinin hemen altın-daki ve hemen 6st6ndeki seviyelerde kurşun veya m6cevharat gibi maddeleri araç-tırın;
- j) G6m6k yeri belirlendiğinde cesedi evreleyin ve uygun olduğunda cesedin t6m kenar-larından 30 cm mesafede g6m6k çukurunu açın;
- k) G6m6ę6 t6m kenarlarından yaklaşık 30 cm mesafede en alçak noktasına kadar kazarak sadece taban kısmından toprakla temas eder duruma getirin. Ayrıca bağlantılı her bir kalıntıyı da sadece taban kısmından toprakla temas eder hale getirin;
- l) Kalıntıları yumuşak bir fırça ya da elbise fırçası kullanarak meydana çıkartın. Lif yapılı delillere zarar verebileceği için sert tel fırça gibi fırçalar kullanmayın. Kafatası etrafın-da bulunan toprağı sa bulmak amacıyla inceleyin. Labratuvar incelemesi için bu top-rağı bir torbaya doldurun.Bu sırada sabırlı davranmak çok 6nemlidir.Kalıntılar kırılğan olabilir, parçaların birbiriyle ilişkisi 6nemlidir ve kolayca bu ilişki alt6st olabilir. Hasar, inceleme için elde edilebilir bilgi miktarını ciddi biçimde azaltabilir.
- m) Kalıntıların fotoğrafını olduğu yerde çekin ve olduğu yerde haritasını çıkartın. T6m fo-toğraflarda bir kayıt numarası, tarih, bir cetvel ve kuzey y6n6n6 g6steren bir işaret ol-malıdır;
- i) 6nce t6m g6m6ę6n fotoğrafını çekin, daha sonra 6nemli detaylar 6zerine odakla-nın ki b6t6n ile ilişkileri kolayca g6r6lebilsin;
- ii) Alışılmadık ya da olağan6st6 g6r6len her şeyin yakın plan fotoğrafı çekilmelidir. Yeni ya da iyileşmiş olsun travma ya da patolojik değişimlere ait delillere çok dik-kat edilmelidir;
- iii) İlgili t6m cisimlerin (elbiseler,sa,tabut,kalıntılar,mermiler, kaplamalar vb) fotoğra-fını çekin ve haritasını çıkartın. Harita iskeletin kaba bir çizimini olduğu gibi ilişki-li her bir cismin çizimini de içermelidir;
- n) Herhangi bir şeyin yerini değiştirmeden 6nce bireyin 6l6mlerini yapın:
- i) Kalıntıların toplam uzunluğunu 6l6n ve 6l6mdeki u noktaları kaydedin. 6rne-ęin apeks ile kalkeneus plantar y6z arasını 6l6n.(not: bu bir boy 6l6m6 değildir.);

- ii) If the skeleton is so fragile that it may break when lifted, measure as much as possible before removing it from the ground;
- o) Remove all elements and place them in bags or boxes, taking care to avoid damage. Number, date and initial every container;
- p) Excavate and screen the level of soil immediately under the burial. A level of "sterile" (artifact-free) soil should be located before ceasing excavation and beginning to backfill.

2. Laboratory analysis of skeletal remains

The following protocol should be followed during the laboratory analysis of the skeletal remains:

- a) Record the date, location, starting and finishing times of the skeletal analysis, and the names of all workers;
- b) Radiograph all skeletal elements before any further cleaning:
 - i) Obtain bite-wing, apical and panoramic dental X-rays, if possible;
 - ii) The entire skeleton should be X-rayed. Special attention should be directed to fractures, developmental anomalies and the effects of surgical procedures. Frontal sinus films should be included for identification purposes;
- c) Retain some bones in their original state; two lumbar vertebrae should be adequate. Rinse the rest of the bones clean but do not soak or scrub them. Allow the bones to dry;
- d) Lay out the entire skeleton in a systematic way:
 - i) Distinguish left from right;
 - ii) Inventory every bone and record on a skeletal chart;
 - iii) Inventory the teeth and record on a dental chart. Note broken, carious, restored and missing teeth;
 - iv) Photograph the entire skeleton in one frame. All photographs should contain an identification number and scale;
- e) If more than one individual is to be analysed, and especially if there is any chance that comparisons will be made between individuals, number every element with indelible ink before any other work is begun;
- f) Record the condition of the remains, e.g. fully intact and solid, eroding and friable, charred or cremated;
- g) Preliminary identification:
 - i) Determine age, sex, race and stature;
 - ii) Record the reasons for each conclusion (e.g. sex identity based on skull and femoral head);
 - iii) Photograph all evidence supporting these conclusions;

- ii) Eğer iskelet çok kırılğan ise ve kaldırıldığında kırılabilir ise onu yerden kaldırmadan önce yapabileceğiniz kadar çok ölçüm yapın.
- o) Tüm cisimleri çıkartarak hasar görmelerini önliyecek şekilde torbalara veya kutulara koyun. Her bir kaba tarih ve numara yazın ve parafe edin;
- p) Gömüğün altındaki toprak seviyesini hemen kazın ve inceleyin. Kazıyı durdurup tekrar geri doldurmaya başlanmadan önce steril (kalıntı olmayan) bir toprak seviyesi bulunmalıdır.

2.İskelet Kalıntılarının Laboratuvar İncelemesi

İskelet kalıntılarının laboratuvar incelemesi sırasında aşağıdaki protokol izlenmelidir:

- a) İskelet incelemelerinin tarihini, yerini, başlama ve bitiş saatleri ve tüm çalışanların isimlerini kaydedin;
- b) Herhangi bir temizliğe başlamadan önce tüm iskelet parçalarının röntgenini çekin;
 - i) Eğer mümkünse bite-wing apikal ve panoramik diş röntgenlerini edinin;
 - ii) Tüm iskeletin röntgeni çekilmelidir. Kırıklara, gelişim anomalilerine ve cerrahi süreçlerin etkilerine özel önem verilmelidir. Kimliklendirme amacıyla frontal sinus filmleri de çekilmelidir.;
- c) Bazı kemikleri orijinal halinde saklayın, bu işlem için 2 lomber omur yeterli olabilir. Kalan kemikleri yıkayın ama onları fırçalamayın ya da suyun içinde bırakmayın. Kemikleri kurumaya bırakın;
- d) İskeleti sistematik biçimde dizin;
 - i) Kemiklerin sağ ve sol olarak ayırt edin;
 - ii) Her kemiği teker teker bulun ve iskelet tablosu üzerinde kaydedin;
 - iii) Her dişi teker teker bulun ve dental tablo üzerinde kaydedin. Kırık, çürük, tamir görmüş ya da eksik dişleri not edin.
 - iv) Tüm iskeletin tek fotoğraf karesine sığacak biçimde fotoğrafını çekin. Tüm fotoğraflar bir kayıt numarası ve bir cetvel içermeli.
- e) Eğer birden fazla birey incelenecek ise ve özellikle bireyler arasında karşılaştırma şansı olacak ise herhangi bir çalışmaya başlamadan önce her bir parçayı silinmez mürekkep ile numaralandırın;
- f) Kalıntıların durumunu katı ve sağlam, aşınmış ve kırılabilir, kömürleşmiş veya yanmış vb. gibi biçimde kaydedin;
- g) Ön kimliklendirme:
 - i) Yaş, cinsiyet, ırk ve boyunu saptayın
 - ii) Her bir kanaat için gerekçelerinizi kaydedin (örneğin cinsiyetin belirlenmesi kafatası ve femur başına göre yapılmıştır.);
 - iii) Kanaatinizi destekleyen tüm delillerin fotoğrafını çekin

- h) Individual identification:
 - i) Search for evidence of handedness, pathological change, trauma and developmental anomalies;
 - ii) Record the reasons for each conclusion;
 - iii) Photograph all evidence supporting these conclusions;
- i) Attempt to distinguish injuries resulting from therapeutic measures from those unrelated to medical treatment. Photograph all injuries:
 - i) Examine the hyoid bone for cracks or breaks;
 - ii) Examine the thyroid cartilage for damage;
 - iii) Each bone should be examined for evidence of contact with metal. The superior or inferior edges of the ribs require particular scrutiny. A dissecting microscope is useful;
- j) If the remains are to be reburied before obtaining an identification, retain the following samples for further analysis:
 - i) A mid-shaft cross-section from either femur, 2 cm or more in height;
 - ii) A mid-shaft cross-section from either fibula, 2 cm or more in height;
 - iii) A 4-cm section from the sternal end of a rib (sixth, if possible);
 - v) Sever molar teeth for possible later deoxyribonucleic acid fingerprinting for identification;
 - vi) A cast of the skull for possible facial reconstruction;
 - vii) Record what samples have been saved, and label all samples with the identification number, date and name of the person who removed the sample.

3. Final report

The following steps should be taken in the preparation of a final report:

- a) Prepare a full report of all procedures and results;
- b) Include a short summary of the conclusions;
- c) Sign and date the report.

- h) Bireysel kimliklendirme:
- i) Hangi elini kullandığı, patolojik değişiklikler, travma ve gelişim anomalilerine ilişkin delilleri araştırın
 - ii) Her bir kanaat için gerekçelerinizi kaydedin
 - iii) Kanaatlerinizi destekleyen her bir delilin fotoğrafını çekin
- i) Tedavi sürecinde oluşmuş hasarlarla tedavi süreciyle ilişkisi olmayan hasarları birbirinden ayırmaya çalışın. Tüm hasarların fotoğrafını çekin:
- i) Hiyoid kemiği çatlak veya kırıklar açısından inceleyin
 - ii) Tirodi kırırdağı hasar açısından inceleyin
 - iii) Her bir kemik metalle temas etmenin delilleri açısından incelenmelidir. Her bir kotun üst ve alt kenarları çok dikkatlice incelenmelidir. İnceleme için disseksiyon mikroskobu faydalı olur;
- j) Eğer kalıntılar kimliklendirme sağlanmadan tekrar gömülecekse aşağıdaki örnekleri daha ileri incelemeler için saklayın:
- i) Her bir femur gövdesinin orta kısmından 2cm veya daha fazla yükseklikte çapraz kesit;
 - ii) Her bir fibula gövdesinin orta kısmından 2cm veya daha fazla yükseklikte çapraz kesit;
 - iii) Bir kotun sternal ucundan (mümkünse altıncı kot) 4 cm uzunluğunda parça;
 - iv) Ölüm sırasında canlı olan bir diş (tercihen mandibular kesici diş)
 - v) Molar dişleri muhtemel DNA kimliklendirmesi için çıkartın
 - vi) Muhtemel fasiyal rekonstruksiyon için kafatasının kalıbını çıkartın
 - vii) Hangi örneklerin alındığını kaydedin, tüm örnekleri kayıt numarası, tarih, ve örneğin alan kişinin isimini yazarak etiketleyin.

3.Son rapor

Son rapor hazırlanırken aşağıdaki adımlar atılmalıdır:

- a) Tüm süreçlerin ve sonuçların raporunu hazırlayın;
- b) Kararlarınızın kısa bir özetini raporunuza ekleyin;
- c) Rapora tarih atıp imzalayın

4. Repository for evidence

In cases where the body cannot be identified, the exhumed remains or other evidence should be preserved for a reasonable time. A repository should be established to hold the bodies for 5-10 years in case they can be identified at a later time.

Notes

1/ Advisory Services and Technical Assistance in the Field of Human Rights, Human Rights Fact Sheet No. 3 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1988); Summary or Arbitrary Executions, Human Rights Fact Sheet No.11 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1990); see, also, *The Teaching of Human Rights: Proceedings of the International Congress on the Teaching of Human Rights*. Vienna. 12-16 September 1978 (Paris, United Nations Organization for Education, Science and Culture, 1980).

2/ *Methods of Combating Torture*, Human Rights Fact Sheet No. 4 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1987), pp. 7-9 and 10-12. See also Laurence Boisson de Chazoumes and others, *Practical Guide to the International Procedures Relative to Complaint and Appeals Against Acts of Torture. Disappearances and Other Inhuman or Degrading Treatment* (Geneva, World Organization Against Torture, 1988).

3/ See D. O'Donnell, *Proteccion internacional de los derechos humanos*, 2. ed. (Lima, Comision Andina de Juristas, 1989); and N. S. Rodley, *The Treatment of Prisoners under International Law* (Oxford, Clarendon Press, 1987), pp. 144-164 and B. G. Ramcharan, "The Concept and Dimensions of the Right to Life", *The Right to Life in International Law* (Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1985), pp. 1-32.

4/ Report of the Human Rights Committee (Official Records of the General Assembly, Thirty-seventh session. Supplement No. 40) (A/37/40), annex X. See also M. Novak, *UNO-Pakt Uber burgerliche und politische Rechte und Fakultativprotokoll; CCPR-Kommentar* (Kehl am Rhein, N.P. Engel Verlag, 1989), pp. 111-132; and F. Newman and D. Weissbrodt, *International Human Rights: Law, Policy, and Process* (Cincinnati, Ohio, Anderson, 1990).

5/ Report of the Human Rights Committee (Official Records of the General Assembly, Fortieth session. Supplement No. 40) (A/40/40), annex X. See, also, *Enforced or Voluntary Disappearances*, Human Rights Fact Sheet No. 6 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1988).

6/ Statement submitted by the International Commission of Jurists, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, category II, and the International Human Rights Internship Program, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, roster (E/AC.57/1988/NGO.4).

7/ Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Caracas, Venezuela. 25 August-5 September 1980: Report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.81.IM), chap. I, sect. A.

4. Delillerin Depolanması

Cesedin kimliklendirilemediği durumlarda mezardan çıkarılan kalıntılar veya diğer deliller mantıklı bir süre boyunca muhafaza edilmelidir. Daha sonraki bir zamanda kimlendirmeyi sağlamak için cesedleri 5-10 yıl saklamak için bir depo oluşturulmalıdır

Notlar

1/ Advisory Services and Technical Assistance in the Field of Human Rights, Human Rights Fact Sheet No. 3 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1988); Summary or Arbitrary Executions, Human Rights Fact Sheet No.11 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1990); see, also, The Teaching of Human Rights: Proceedings of the International Congress on the Teaching of Human Rights. Vienna. 12-16 September 1978 (Paris, United Nations Organization for Education, Science and Culture, 1980).

2/ Methods of Combating Torture, Human Rights Fact Sheet No. 4 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1987), pp. 7-9 and 10-12. See also Laurence Boisson de Chazoumes and others, Practical Guide to the International Procedures Relative to Complaint and Appeals Against Acts of Torture. Disappearances and Other Inhuman or Degrading Treatment (Geneva, World Organization Against Torture, 1988).

3/ See D. O'Donnell, *Proteccion internacional de los derechos humanos*, 2. ed. (Lima, Comision Andina de Juristas, 1989); and N. S. Rodley, *The Treatment of Prisoners under International Law* (Oxford, Clarendon Press, 1987), pp. 144-164 and B. G. Ramcharan, "The Concept and Dimensions of the Right to Life", *The Right to Life in International Law* (Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1985), pp. 1-32.

4/ Report of the Human Rights Committee (Official Records of the General Assembly. Thirty-seventh session. Supplement No. 40) (A/37/40), annex X. See also M. Novak, *UNO-Pakt Uber burgerliche und politische Rechte und Fakultativprotokoll; CCPR-Kommentar* (Kehl am Rhein, N.P. Engel Verlag, 1989), pp. 111-132; and F. Newman and D. Weissbrodt, *International Human Rights: Law, Policy, and Process* (Cincinnati, Ohio, Anderson, 1990).

5/ Report of the Human Rights Committee (Official Records of the General Assembly, Fortieth session. Supplement No. 40) (A/40/40), annex X. See, also, *Enforced or Voluntary Disappearances*, Human Rights Fact Sheet No. 6 (Geneva, United Nations Centre for Human Rights, 1988).

6/ Statement submitted by the International Commission of Jurists, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, category II, and the International Human Rights Internship Program, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, roster (E/AC.57/1988/NGO.4).

7/ Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Caracas, Venezuela. 25 August-5 September 1980: Report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.81.IM), chap. I, sect. A.

8/ Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan. 26 August-6 September 1985: Report Prepared the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.86.IV.1), chap. I, sect. E.

9/ International Labour Office, Governing Body, Two Hundred and Eighteenth Report of the Committee on Freedom of Association (GB.221/6/16), para. 390(c).

10/ Annual report of the Inter-American Commission on Human Rights 1981-1982, OAS doc. OEA/Ser.L/V/II.57, doc. 6, rev.1 (Washington, D.C., 1982), p. 36.

11/ For a general overview of the question see E. R. Zafaroni, "The right to life and Latin American penal systems", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Marvin E. Wolfgang, ed., vol. 506, November 1989, pp. 57-67.

12/ See, Inter-American Court H.R.. Velasquez Rodriguez Case. Judgment of July 29, 1988, series C, No. 4; Inter-American Court H.R.. Godinez Cruz Case. Judgment of January 20, 1989, series C. No. 5.

13/ *Cyprus v. Turkey*, Apps. No. 6780/74 and 6950/75, Decision of 17 July 1976, *European Human Rights Reports*, 482 (1982).

14/ J. L. Thomsen and others, "Amnesty International and the forensic sciences". *American Journal for Forensic Pathology*, vol. 5, No. 4 (December 1984), pp. 305-311.

8/ Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan. 26 August-6 September 1985: Report Prepared the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.86.IV.1), chap. I, sect. E.

9/ International Labour Office, Governing Body, Two Hundred and Eighteenth Report of the Committee on Freedom of Association (GB.221/6/16), para. 390(c).

10/ Annual report of the Inter-American Commission on Human Rights 1981-1982, OAS doc. OEA/Ser.L/V/II.57, doc. 6, rev.1 (Washington, D.C., 1982), p. 36.

11/ For a general overview of the question see E. R. Zafaroni, "The right to life and Latin American penal systems", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Marvin E. Wolfgang, ed., vol. 506, November 1989, pp. 57-67.

12/ See, Inter-American Court H.R.. Velasquez Rodriguez Case. Judgment of July 29, 1988, series C, No. 4; Inter-American Court H.R.. Godinez Cruz Case. Judgment of January 20, 1989, series C. No. 5.

13/ *Cyprus v. Turkey*, Apps. No. 6780/74 and 6950/75, Decision of 17 July 1976, *European Human Rights Reports*, 482 (1982).

14/ J. L. Thomsen and others, "Amnesty International and the forensic sciences". *American Journal for Forensic Pathology*, vol. 5, No. 4 (December 1984), pp. 305-311.

Annex I.
**PRINCIPLE ON THE EFFECTIVE PREVENTION AND
INVESTIGATION OF EXTRA-LEGAL, ARBITRARY AND
SUMMARY EXECUTIONS**

Effective prevention and investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions

*The Economic and Social Council,**

Recalling that article 3 of the Universal Declaration of Human Rights (a/ General Assembly resolution 217 A (III).) [108] proclaims that everyone has the right to life, liberty and security of person,

Bearing in mind that paragraph 1 of article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights (b/ See General Assembly resolution 2200 A (XXI), annex.) [114] states that every human being has an inherent right to life, that that right shall be protected by law and that no one shall be arbitrarily deprived of his or her life,

Also bearing in mind the general comments of the Human Rights Committee on the right to life as enunciated in article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights,

Stressing that extra-legal, arbitrary and summary executions contravene the human rights and fundamental freedoms proclaimed in the Universal Declaration of Human Rights,

Mindful that the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, in resolution 11 on extra-legal, arbitrary and summary executions, (c/ See Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August-6 September 1985: report prepared by the Secretariat (United Nations publication, Sales No. E.86.IV.1), chap. I, sect. E.) [93] called upon all Governments to take urgent and incisive action to investigate such acts, wherever they may occur, to punish those found guilty and to take all other measures necessary to prevent those practices,

Mindful also that the Economic and Social Council, in section VI of its resolution 1986/10 of 21 May 1986, requested the Committee on Crime Prevention and Control to consider at its tenth session the question of extra-legal, arbitrary and summary executions with a view to elaborating principles on the effective prevention and investigation of such practices,

Recalling that the General Assembly in its resolution 33/173 of 20 December 1978 expressed its deep concern at reports from various parts of the world relating to enforced or involuntary disappearances and called upon Governments, in the event of such reports, to take appropriate measures to searching for such persons and to undertake speedy and impartial investigations,

Noting with appreciation the efforts of non-governmental organizations to develop standards for investigations, (d/ See E/AC.57/1988/NGO.4.) [115]

Note : References are numbered a/, b/ etc., with the original numbering from the resolution given in square brackets immediately following the footnote indicators.

*) Resolution 1989/65 May 1989.

Ek I
HUKUK-DIŞI, KEYFİ VE YARGISIZ İNFAZLARIN ETKİLİ
BİÇİMDE ÖNLENMESİ VE SORUŞTURULMASINA
DAİR İLKELER

Hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların etkili biçimde önlenmesi ve soruşturulması

Ekonomik ve Sosyal Konsey,

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 3. maddesini hatırlayarak, herkesin yaşama hakkına ve kişi özgürlüğü ve gvenliğı hakkına sahip olduğunu ilan eder,

Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 1. fıkrasını akılda tutarak, her insanın tabii olarak yaşama hakkına sahip olduğunu, bu hakkın kanun tarafından korunacağını ve kimsenin keyfi olarak yaşamından mahrum bırakılamayacağını beyan eder,

İnsan Hakları Komitesi'nin, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen yaşama hakkına ilişkin genel yorum beyanlarını da akılda tutarak,

Hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde ilan edilmiş olan insan hakları ve temel özgürlüklerini ihlal ettiğini vurgulayarak,

Yedinci Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tretman'ı Kongresi'nin, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlara ilişkin 11 sayılı kararında, Hükümetleri bu fiilleri soruŐturuk için acilen ve kesin olarak harekete geçmeye, nerede meydana gelirse gelsin, suçlu bulunanları cezalandırmak ve bu tür pratikleri önlemek için gerekli diğerk tüm tedbirleri almaya çağırıldığını hatırlayarak,

Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, 1986/10 sayı ve 21 Mayıs 1986 tarihli kararının VI. Bölümünde, Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi'nden, bu tür pratiklerin etkili biçimde önlenmesi ve soruşturulmasına ilişkin ilkeleri irdelemek üzere, onuncu döneminde hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlar konusunu ele almasını talep etmiş olduğunu da hatırlayarak,

Genel Kurul'un 33/173 sayı ve 20 Aralık 1978 tarihli kararında, dünyanın çeşitli yerlerinden, kişilerin zorla veya idare dışı olarak kaybedildiğine ilişkin olarak gelen bildirimlerden duyduğu derin endişeyi ifade ettiğini ve Hükümetleri, bu tür bildirimler gelmesi halinde bu kişileri aramaya ve hızlı ve tarafsız bir soruşturma yürütülmesini sağlamaya davet ettiğini hatırlayarak,

Sivil toplum örgütlerinin, soruşturmaların yürütülmesine ilişkin olarak standartlar geliŐtirmelerine ilişkin çabalarını takdirle kaydederek,

Emphasizing that the General Assembly in its resolution 42/141 of 7 December 1987 strongly condemned once again the large number of summary or arbitrary executions, including extra-legal executions, that continued to take place in various parts of the world,

Noting that in the same resolution the General Assembly recognized the need for closer co-operation between the Centre for Human Rights, the Crime Prevention and Criminal Justice Branch of the Centre for Social Development and Humanitarian Affairs and the Committee on Crime Prevention and Control in an effort to bring to an end summary or arbitrary executions,

Aware that effective prevention and investigation of extra-legal, arbitrary and summary executions requires the provision of adequate financial and technical resources,

1. Recommends that the Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions annexed to the present resolution shall be taken into account and respected by Governments within the framework of their national legislation and practices, and shall be brought to the attention of law enforcement and criminal justice officials, military personnel, lawyers, members of the executive and legislative bodies of the Government and the public in general;

2. Requests the Committee on Crime Prevention and Control to keep the above recommendations under constant review, including implementation of the Principles, taking into account the various socio-economic, political and cultural circumstances in which extra-legal, arbitrary and summary executions occur;

3. Invites Member States that have not yet ratified or acceded to international instruments that prohibit extra-legal, arbitrary and summary executions, including the International Covenant on Civil and Political Rights, (b/ See General Assembly resolution 2200 A (XXI), annex.) [114] the Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights and the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (e/ General Assembly resolution 39/46, annex.) [116] to become parties to these instruments;

4. Requests the Secretary-General to include the Principles in the United Nations publication entitled Human Rights: A Compilation of International Instruments;

5. Requests the United Nations regional and interregional institutes for the prevention of crime and the treatment of offenders to give special attention in their research and training programmes to the Principles, and to the International Covenant on Civil and Political Rights, (b/ See General Assembly resolution 2200 A (XXI), annex.) [114] the provisions of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, (e/ General Assembly resolution 39/46, annex.) [116] the Code of Conduct for Law Enforcement Officials, (f/ General Assembly resolution 34/169, annex.) [104] the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (g/ General Assembly resolution 40/34, annex.) [102] and other international instruments relevant to the question of extra-legal, arbitrary and summary executions.

Genel Kurul'un 42/141 sayılı ve 7 Aralık 1987 tarihli kararıyla, dünyanın çeşitli yerlerinde, hukuk-dışı infazlar da dahil olmak üzere büyük sayıdaki keyfi ve yargısız infazların devam etmesini bir kez daha kesin olarak kınadığını vurgulayarak,

Genel Kurul'un aynı kararıyla, İnsan Hakları Merkezi, Sosyal Kalkınma ve İnsani İşler Merkezi'nin Suçu Önleme ve Ceza Adaleti Bölümü ve Suçun Önlenmesi ve Denetimi Komitesi'nin, keyfi ve yargısız infazları sona erdirmeye amacıyla, daha sıkı işbirliği yapması gereğini kabul ettiğini kaydederek,

Hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların etkili biçimde önlenmesinin, yeterli mali ve teknik kaynağın sağlanmasını gerektirdiğinin farkında olarak,

Devletlerin, ulusal yasa ve uygulamalarında, bu karara ekli Hukuk-dışı, Keyfi ve Yargısız İnfazların Etkili Biçimde Soruşturulmasına Dair İlkeleri dikkate alması ve bunlara saygı göstermesini ve bu İlkeleri, yasa ve ceza adaleti uygulayıcıları, askeri personel, avukatlar, Devletin yürütme ve yasama organlarının üyeleri ile genel kamunun dikkatine sunmasını tavsiye eder;

Suçun Önlenmesi ve Kontrolü Komitesi'nden yukarıdaki tavsiyeleri, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların içinde gerçekleştiği sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel koşulları da göz önünde bulundurarak, İlkelerin uygulanmaları da dahil olmak üzere, sürekli olarak denetlemesini talep eder;

Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol ve İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme de dahil olmak üzere, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazları yasaklayan uluslararası belgelere henüz taraf olmamış veya bunlara katılmamış üye devletleri, bu belgelere taraf olmaya davet eder;

Genel Sekreter'den, İlkeleri, Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları : Uluslararası Belgeler adlı yayınına dahil etmesini talep eder;

Birleşmiş Milletler'in, suçun önlenmesi ve suçluların tedavisine ilişkin bölgesel ve bölgelerarası enstitülerinden, araştırma ve eğitim programlarında bu İlkeler'e, Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ne, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin hükümlerine, Yasa Uygulayıcıları İçin Talimatname'ye, Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel İlkeler Bildirgesi'ne ve hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlar sorununa ilişkin diğer uluslararası belgelere özel önem vermelerini talep eder.

ANNEX to the Economic and Social Council Resolution 1989/65 PRINCIPLES ON THE EFFECTIVE PREVENTION AND INVESTIGATION OF EXTRA-LEGAL, ARBITRARY AND SUMMARY EXECUTIONS

Prevention

1. Governments shall prohibit by law all extra-legal, arbitrary and summary executions and shall ensure that any such executions are recognized as offences under their criminal laws, and are punishable by appropriate penalties which take into account the seriousness of such offences. Exceptional circumstances including a state of war or threat of war, internal political instability or any other public emergency may not be invoked as a justification of such executions.

Such executions shall not be carried out under any circumstances including, but not limited to, situations of internal armed conflict, excessive or illegal use of force by a public official or other person acting in an official capacity or by a person acting at the instigation, or with the consent or acquiescence of such person, and situations in which deaths occur in custody. This prohibition shall prevail over decrees issued by governmental authority.

2. In order to prevent extra-legal, arbitrary and summary executions, Governments shall ensure strict control, including a clear chain of command over all officials responsible for apprehension, arrest, detention, custody and imprisonment, as well as those officials authorized by law to use force and firearms.

3. Governments shall prohibit orders from superior officers or public authorities authorizing or inciting other persons to carry out any such extralegal, arbitrary or summary executions. All persons shall have the right and the duty to defy such orders. Training of law enforcement officials shall emphasize the above provisions.

4. Effective protection through judicial or other means shall be guaranteed to individuals and groups who are in danger of extra-legal, arbitrary or summary executions, including those who receive death threats.

5. No one shall be involuntarily returned or extradited to a country where there are substantial grounds for believing that he or she may become a victim of extra-legal, arbitrary or summary execution in that country.

6. Governments shall ensure that persons deprived of their liberty are held in officially recognized places of custody, and that accurate information on their custody and whereabouts, including transfers, is made promptly available to their relatives and lawyer or other persons of confidence.

7. Qualified inspectors, including medical personnel, or an equivalent independent authority, shall conduct inspections in places of custody on a regular basis, and be empowered to undertake unannounced inspections on their own initiative, with full guarantees of independence in the exercise of this function. The inspectors shall have unrestricted access to all persons in such places of custody, as well as to all their records.

8. Governments shall make every effort to prevent extra-legal, arbitrary and summary executions through measures such as diplomatic intercession, improved access of complainants to intergovernmental and judicial bodies, and public denunciation. Intergovernmental mechanisms shall be used to investigate reports of any such executions and to take effective action against such practices.

1989/65 sayılı Ekonomik ve Sosyal Konsey kararına EK HUKUK-DIŞI, KEYFİ VE YARGISIZ İNFAZLARIN ETKİLİ BİÇİMDE ÖNLENMESİNE VE SORUŞTURULMASINA DAİR İLKELER

Önleme

1. Devletler, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazları kanunla yasaklayacaklar ve bu tür infazların ceza kanunları tarafından suç olarak düzenlenmesini ve bu suçların ağırlıkları gözönünde tutularak tespit edilecek uygun bir ceza ile cezalandırılmalarını sağlayacaklardır. Savaş veya savaş tehdidi, iç siyasal istikrarsızlık veya diğer olağanüstü haller de dahil olmak üzere, istisnai koşullar, bu tür infazların gerekçesi olarak ileri sürülemez. Bu tür infazlar, iç çatışma hallerinde, bir kamu çalışanı veya resmi bir görevi ifa eden diğer bir kişi tarafından veya bu nitelikte bir kişinin teşviki, onayı veya rıza göstermesiyle aşırı ve hukuka aykırı kuvvet kullanılması sonucunda ve gözaltında gerçekleşen ölümler de dahil olmak, ama bu sayılanlarla sınırlı olmamak üzere, hiçbir halde gerçekleştirilemez. Bu yasak, resmi emirlere üstündür.

2. Devletler, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazları önlemek üzere, yakalama, gözaltına alma, tutuklama, tutma veya hürriyeti bağlayıcı cezanın infazından sorumlu olan tüm görevliler ve hukukun kuvvet veya ateşli silah kullanma yetkisi verdiği görevliler bakımından astlık üstlük ilişkisinin açık olması da dahil olmak üzere, sıkı bir denetimi sağlayacaklardır.

3. Devletler, amirin veya kamu görevlilerinin diğer kişileri hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazları gerçekleŐtirmeleri için yetkilendirmek veya teşvik etmek üzere emir vermelerini yasaklayacaklardır. Herkes, bu nitelikteki emirlere karşı gelmeye hakkına sahiptir. Kanun adamlarının eğitiminde, yukarıdaki hükümler vurgulanacaktır.

4. Ölüm tehditleri alan kimseler de dahil olmak üzere, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infaz tehlikesiyle karşı karşıya olan herkesin, yargısal veya diğer yollarla, etkili olarak korunması sağlanacaktır.

5. Kimse, iradesi hilafına hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infaz ile karşılaşacağına inanılması için makul nedenler bulunması halinde, böyle bir ülkeye geri verilemez veya iade edilemez.

6. Devletler, özgürlüklerinden mahrum bırakılmış herkesin, resmi olarak tanınmış yerlerde tutulmalarını ve bu kişilerin durumuna, nerede bulduklarına ve nakillerine ilişkin doğru bilginin, akrabalarına, avukatına ve kişinin güven ilişkisi içinde olduğu kimselere derhal verilmesini sağlayacaklardır.

7. Tıbbi personel veya eşdeğer bağımsız bir yetkili de dahil olmak üzere, uzmanlar, kişilerin tutulu buldukları yerleri sürekli olarak inceleyecek ve görevlerinin ifasında bağımsızlık güvencesine sahip olarak, kendi inisiyatifleri ile, önceden haber vermeksizin incelemelerde bulunmaya yetkili olacaklardır. Uzmanlar, kişilerin tutulu buldukları bu yerlerdeki herkeşe ve ayrıca tüm kayıtlara, sınırlama olmaksızın ulaşabileceklerdir.

8. Devletler, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazları önlemek için, diplomatik yolların kullanılması, Őikayetçilerin hükümetlerarası ve yargısal organlara başvurabilmeleri ve kamuya ifşada dahil olmak üzere her türlü çabayı göstereceklerdir. Hükümetlerarası mekanizmalar, bu tür infazlara ilişkin raporların incelenmesi ve bu tür pratiklere karşı etkili önlem alınması için kullanılacaktır.

Governments, including those of countries where extra-legal, arbitrary and summary executions are reasonably suspected to occur, shall cooperate fully in international investigations on the subject.

Investigation

9. There shall be thorough, prompt and impartial investigation of all suspected cases of extra-legal, arbitrary and summary executions, including cases where complaints by relatives or other reliable reports suggest unnatural death in the above circumstances. Governments shall maintain investigative offices and procedures to undertake such inquiries. The purpose of the investigation shall be to determine the cause, manner and time of death, the person responsible, and any pattern or practice which may have brought about that death. It shall include an adequate autopsy, collection and analysis of all physical and documentary evidence and statements from witnesses. The investigation shall distinguish between natural death, accidental death, suicide and homicide.

10. The investigative authority shall have the power to obtain all the information necessary to the inquiry. Those persons conducting the investigation shall have at their disposal all the necessary budgetary and technical resources for effective investigation. They shall also have the authority to oblige officials allegedly involved in any such executions to appear and testify. The same shall apply to any witness. To this end, they shall be entitled to issue summonses to witnesses, including the officials allegedly involved and to demand the production of evidence.

11. In cases in which the established investigative procedures are inadequate because of lack of expertise or impartiality, because of the importance of the matter or because of the apparent existence of a pattern of abuse, and in cases where there are complaints from the family of the victim about these inadequacies or other substantial reasons, Governments shall pursue investigations through an independent commission of inquiry or similar procedure. Members of such a commission shall be chosen for their recognized impartiality, competence and independence as individuals. In particular, they shall be independent of any institution, agency or person that may be the subject of the inquiry. The commission shall have the authority to obtain all information necessary to the inquiry and shall conduct the inquiry as provided for under these Principles.

12. The body of the deceased person shall not be disposed of until an adequate autopsy is conducted by a physician, who shall, if possible, be an expert in forensic pathology. Those conducting the autopsy shall have the right of access to all investigative data, to the place where the body was discovered, and to the place where the death is thought to have occurred. If the body has been buried and it later appears that an investigation is required, the body shall be promptly and competently exhumed for an autopsy. If skeletal remains are discovered, they should be carefully exhumed and studied according to systematic anthropological techniques.

13. The body of the deceased shall be available to those conducting the autopsy for a sufficient amount of time to enable a thorough investigation to be carried out. The autopsy shall, at a minimum, attempt to establish the identity of the deceased and the cause and manner of death. The time and place of death shall also be determined to the extent possible. Detailed colour photographs of the deceased shall be included in the autopsy report in order to document and support the findings of the investigation. The autopsy report must describe any and all injuries to the deceased including any evidence of torture.

Ülkelerinde hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların gerçekleştiği yönünde makul şüphenin bulunduğu devletler de dahil olmak üzere tüm devletler, konuya ilişkin uluslararası soruşturmaların yapılması için işbirliğinde bulunacaklardır.

Soruşturma

9. Akrabalar tarafından yapılan şikâyetlerin veya güvenilir diğer ihbarların, ölümün hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlar sonucunda meydana gelen, doğal olmayan bir ölüm olduğuna işaret ettiği her durumda, derinlemesine, derhal ve tarafsız bir soruşturma yapılacaktır. Devletler, bu tür soruşturmaları yürütmek üzere gerekli soruşturma büroları ve usullerini ihdas edeceklerdir. Soruşturmanın amacı, ölümün nedenini, meydana geliş biçimini, zamanını, sorumlu kişileri belirlemek, uygun otopsiyi gerçekleştirmek, fiziksel ve belgesel deliller ile tanık ifadelerini toplamak ve değerlendirmektir. Soruşturma, ölümün, doğal nedenlerle mi, kaza sonucunda mı, intihar mı yoksa cinayet neticesinde mi meydana geldiğini ortaya koyacaktır.

10. Soruşturma birimi, soruşturma için gerekli tüm bilgileri elde etme yetkisine sahip olacaktır. Soruşturmayı yürütenler, soruşturmayı etkili olarak yürütebilmek için gerekli bütçeye ve teknik kaynağa sahip olacaklardır. Ayrıca, bu tür infazlara karıştığı iddia edilen görevlileri ifade vermeye zorlama yetkisine de sahip olmalılar. Aynı yetki, tanıklar bakımından da söz konusu olmalıdır. Bu amaçla, olaya karıştığı iddia edilen görevliler de dahil olmak üzere, tanıkları celp etme ve delilleri ibraz etmelerini talep etme yetkisine sahip olacaklardır.

11. Uzmanlığın veya tarafsızlığın bulunmaması, konunun önemi veya bir istismar örüntüsünün açıkça var olması nedeniyle mevcut soruşturma usullerinin yetersiz kaldığı hallerde veya mağdurun ailesinin soruşturmanın yetersizliği veya diğer nedenlere dayalı şikâyetleri olması halinde, Devletler soruşturmanın bağımsız bir komisyon tarafından veya benzeri bir usulle yürütülmesini sağlayacaktır. Böyle bir komisyonun üyeleri, kişi olarak tarafsızlıkları, yetkinlikleri ve bağımsızlıklarına güvenilen kimselerden seçilecektir. Bu kişiler, özellikle soruşturmaya konu kurum, görevli ve kişiden bağımsız olacaktır. Komisyon, soruşturma için gerekli her türlü bilgiyi edinme yetkisine sahip olacak ve soruşturmayı, bu İlkeler’de belirtildiği şekilde yürüteceklerdir.

12. Bir doktor ve mümkünse adli patoloji uzmanı tarafından gerçekleştirilecek uygun bir otopsi yapılmadan, ölen kişinin cesedi ortadan kaldırılmayacaktır. Otopsiyi yapanlar, soruşturmaya ilişkin bilgilere, cesedin bulunduğu yere ve ölümün meydana geldiğinin tahmin edildiği yere ilişkin bilgilere ulaşma imkânına sahip olacaklardır. Soruşturmanın yapılması ihtiyacı, cesedin gömülmesinden sonra ortaya çıkmışsa, ceset otopsi yapılmak üzere derhal ve yetkinlikle mezardan çıkartılacaktır. Eğer iskelet kalıntıları bulunmuşsa, bunların sistematik antropolojik teknikler kullanılarak dikkatli şekilde çıkartılması ve incelenmesi gerekmektedir.

13. Ceset, derinlemesine bir soruşturmanın yapılmasına elverecek süre boyunca otopsiyi yapanlarca incelenebilecektir. Otopsi, en azından ölenin kimliğini ve ölümün nedeni ile ölümün nasıl meydana geldiğini ortaya çıkartmayı amaçlayacaktır. Mümkün olduğu ölçüde, ölümün zamanı ve yeri de tespit edilecektir. Soruşturma bulgularını desteklemek ve belgelemek üzere, cesedin ayrıntılı renkli fotoğrafları, otopsi raporuna eklenecektir. Otopsi raporunda, ölenin vücudundaki tüm yaralar, işkence delilleri de dahil olmak üzere, tanımlanacaktır.

14. In order to ensure objective results, those conducting the autopsy must be able to function impartially and independently of any potentially implicated persons or organizations or entities.

15. Complainants, witnesses, those conducting the investigation and their families shall be protected from violence, threats of violence or any other form of intimidation. Those potentially implicated in extra-legal, arbitrary or summary executions shall be removed from any position of control or power, whether direct or indirect. over complainants, witnesses and their families, as well as over those conducting investigations.

16. Families of the deceased and their legal representatives shall be informed of, and have access to. any hearing as well as to all information relevant to the investigation, and shall be entitled to present other evidence. The family of the deceased shall have the right to insist that a medical or other qualified representative be present at the autopsy. When the identity of a deceased person has been determined, a notification of death shall be posted, and the family or relatives of the deceased shall be informed immediately. The body of the deceased shall be returned to them upon completion of the investigation.

17. A written report shall be made within a reasonable period of time on the methods and findings of such investigations. The report shall be made public immediately and shall include the scope of the inquiry, procedures and methods used to evaluate evidence as well as conclusions and recommendations based on findings of fact and on applicable law. The report shall also describe in detail specific events that were found to have occurred and the evidence upon which such findings were based, and list the names of witnesses who testified, with the exception of those whose identities have been withheld for their own protection. The Government shall, within a reasonable period of time, either reply to the report of the investigation, or indicate the steps to be taken in response to it.

Legal proceedings

18. Governments shall ensure that persons identified by the investigation as having participated in extra-legal, arbitrary or summary executions in any territory under their jurisdiction are brought to justice. Governments shall either bring such persons to justice or cooperate to extradite any such persons to other countries wishing to exercise jurisdiction. This principle shall apply irrespective of who and where the perpetrators or the victims are, their nationalities or where the offence was committed.

19. Without prejudice to principle 3 above, an order from a superior officer or a public authority may not be invoked as a justification for extra-legal, arbitrary or summary executions. Superiors, officers or other public officials may be held responsible for acts committed by officials under their authority if they had a reasonable opportunity to prevent such acts. In no circumstances, including a state of war, siege or other public emergency, shall blanket immunity from prosecution be granted to any person allegedly involved in extra-legal, arbitrary or summary executions.

20. The families and dependents of victims of extra-legal, arbitrary or summary executions shall be entitled to fair and adequate compensation within a reasonable period of time.

*) In resolution 1989/65, paragraph 1, the Economic and Social Council recommended that the Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions should be taken into account and respected by Governments within the framework of their national legislation and practices.

14. Nesnel sonuçlar elde etmek için, otopsiyi gerçekleştirenlerin, olaya karışmış olması olası kişiler, örgütler veya kurumlar karşısında tarafsız ve bağımsız olabilmeleri gerekmektedir.

15. Şikâyetçiler, tanıklar, soruşturmayı yürütenler ve onların aileleri şiddet, şiddet tehdidi veya diğer türlü bir gözdağına karşı korunmalıdır. Hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlara karışmış olması olası olanlar, şikâyetçiler, tanıklar ve onların aileleri ve de soruşturmayı yürütenler üzerinde, doğrudan veya dolaylı olarak kontrol ve yetki icra edebilecekleri görevlerden uzaklaştırılmalıdır.

16. Ölenlerin aileleri ve onların vekilleri, soruşturmaya ilişkin her türlü bilgiden ve duruşmadan haberdar edilecekler, duruşmalara katılabilecekler ve bu bilgilere ulaşabilecekler ve bunlardan başka delil de sunabileceklerdir. Ölenin ailesi, otopsi sırasında kendi tıp uzmanı veya diğer bir alanda yetkin temsilcilerinin bulunması konusunda ısrar etme hakkına sahiptirler. Ölenin kimliği tespit edildiğinde, ölüm ilanı verilecek ve ölenin ailesi ve akrabalarına derhal haber verilecektir. Soruşturmanın tamamlanmasının ardından, ceset aileye verilecektir.

17. Makul bir süre içerisinde, soruşturmanın yöntem ve bulgularına ilişkin yazılı bir rapor hazırlanacaktır. Rapor derhal kamuya açıklanacak ve soruşturmanın kapsamı, delillerin değerlendirilmesinde izlenen usul ve yöntemler, vakıalara ilişkin bulgular ve uygulanacak hukuka dayanarak varılan sonuç ve tavsiyeleri de içerecektir. Rapor ayrıca, gerçekleştiği saptanan belirli olayların ayrıntılarını ve bulguların dayandığı delilleri, korunmaları amacıyla kimliği gizli tutulanlar hariç, beyan veren tanıkların isimlerinin bir listesini de kapsayacaktır. Devlet, makul bir süre içerisinde, ya soruşturma raporuna yanıt verecek ya da, bu rapor üzerine atılan adımların neler olduğunu belirtecektir.

Yasal işlemler

18. Devletler, kendi yetkileri altındaki ülkelerde meydana gelmiş olan hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlara katıldıkları tespit edilen kişilerin yargı önüne gelmesini sağlayacaklardır. Devletler, bu kişileri ya kendileri yargılayacaklar, ya da yargı yetkisini kullanmak isteyen diğer bir devlete iade edilmesi için işbirliği yapacaklardır. Bu ilke, failerin veya mağdurların kim ve nerede olduklarından, uyrukluklarından ve suçun nerede işlendiğinden bağımsız olarak uygulanır.

19. Yukarıda belirtilen 3. İlke'ye hâlel gelmemek koşuluyla, amirin veya kamu görevlisinin emri, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların gerekçesi olarak kullanılamaz. Amirler ve diğer kamu görevlileri, eğer bu tür eylemleri önleme bakımından makul sayılabilecek bir imkâna sahip idiyse, kendi emirleri altındaki görevlilerin eylemlerinden sorumlu tutulabilirler. Savaş hali, kuşatma veya diğer bir olağanüstü hal de dahil olmak üzere hiçbir halde, hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazlara karışmış kişilerin tümünün soruşturmadan bağımsız tutulması mümkün değildir.

20. Hukuk-dışı, keyfi ve yargısız infazların mağdurlarının aileleri ve bakmakla yükümlü oldukları kimselerin, makul bir süre içerisinde, adil ve uygun bir tazminat alma hakları vardır.

Notes

a/ General Assembly Resolution 217 A (III)

b/ See General Assembly Resolution 2200 A (XXI) annex

c/ Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Milan, 26 August – 6 September 1985; report prepared by the secretariat (United Nations Publication, sales No: E.86 .IV.1)

d/ See E/AC 57/1988/NGO

e/ General Assembly Resolution 39/46, annex.

f/ General Assembly Resolution 34/169 annex.

g/ General Assembly Resolution 40/34 annex.

Notlar

a/ 217 A (III) sayılı Genel Kurul kararı.

b/ Bkz. 2200 A (XXI), Genel Kurul kararı eki.

c/ Bkz. Yedinci Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Kongresi, Milan, 26 Ağustos – 6 Eylül 1985: Sekreterlik tarafından hazırlanan rapor (Birleşmiş Milletler Yayınları, Satış No. E.86.IV.1), Bölüm I, Kısım E.

d/ Bkz. E/AC.57/1988/NGO.4.

e/ 39/46 sayılı Genel Kurul kararı eki.

f/ 34/169 sayılı Genel Kurul kararı eki.

g/ 40/34 sayılı Genel Kurul kararı eki.

Anex II
POSTMORTEM DETECTION OF TORTURE

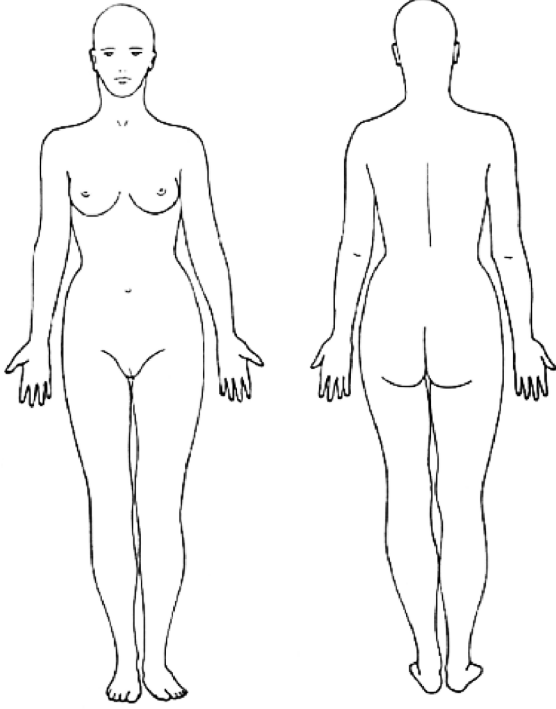
Torture technique	Physical findings
Beating	
1. General	Scars. Bruises. Lacerations. Multiple fractures at different stages of healing, especially in unusual locations, which have not been medically treated.
2. To the soles of the feet (“falanga”, “falaka”, “bastinado”), or fractures of the bones of the feet.	Haemorrhage in the soft tissues of the soles of the feet and ankles. Aseptic necrosis.
3. With the palms on both ears simultaneously (“el telefono”).	Ruptured or scarred tympanic membranes. Injuries to external ear.
4. On the abdomen, while lying on a table with the upper half of the body unsupported (“operating table”, “el quirófano”).	Bruises on the abdomen. Back injuries. Ruptured abdominal viscera.
5. To the head.	Cerebral cortical atrophy. Scars. Skull fractures. Bruises. Haematomas.
Suspension	
6. By the wrists (“la bandera”).	Bruises or scars about the wrists. Joint injuries.
7. By the arms or neck.	Bruises or scars at the site of binding. Prominent lividity in the lower extremities.
8. By the ankles (“murcielago”)	
9. Head down, from a horizontal pole placed under the knees with the wrists bound to the ankles (“parrot’s perch”, “Jack”, “pau de arara”).	Bruises or scars on the anterior forearms and backs of the knees/ Marks on the wrists and ankles.
Near suffocation	
10. Forced immersion of head in water, often contaminated “wet submarine”, “pileta”, “Latina”).	Faecal material or other debris in the mouth, pharynx, trachea, esophagus or lungs. Intrathoracic petechiae. Intra-thoracic petechiae.
11. Tying of a plastic bag over the head (“dry submarine”).	Intro-thoracic petechiae.
12. Sexual abuse	Sexually transmitted diseases. Pregnancy. Injuries to breasts, external genitalia, vagina, anus or rectum.
Forced posture	
13. Prolonged standing (“el planton”).	Dependent edema. Petechiae in lower extremities.
14. Forced straddling of a bar (“saw horse”, “el cabellete”).	
15. Cattle prod (“la picana”).	Burns: appearance depends on the age of the injury. Immediately: red spots, vesicles, and/or black exudate. Within a few weeks: circular, reddish, macular scars. At several months: small, white, reddish or brown spots resembling telangiectasias.
16. Wires connected to a source of electricity.	
17. Heated metal skewer inserted into the anus (“black slave”).	Peri-anal or rectal burns.
Miscellaneous	
18. Dehydration	Vitreous humor electrolyte abnormalities.
Animal bites (spiders, insects, rats, mice, dogs)	Bite marks.

Ek II

İşkene Tekniği	Fiziksel Bulgular
Dayak	
1. Genel	Nedbeles, sıyrık ya da laserasyonlar. Değişik iyileşme evrelerinde bulunan ve genellikle vücudun olağandışı bölgelerinde bulunan tedavi uygulanmamış çok sayıda kırık.
2. Ayak tabanlarına vurma, (falanga, falakat,bastinado) ya da ayak kemiklerinin kırıkları.	Ayak tabanlarında ve ayak bileklerinde yumuşak doku kanamaları, aseptik nekroz.
3. Avuç içleri ile her iki kulağa sürekli olarak vurma 'el telefonu'.	Timpan zarda yırtık ya da skar. Dış kulak yaralanmaları.
4. Karına vurma, vücudun üst yarısı desteksizken masa üstüne yatırarak karına vurma 'operating table -el quirofano- ameliyat masası'.	Karın üzerinde berelenme. Sırt yaralanmaları. Abdominal viscera rupturu.
5. Başa vurma.	Serebral kortikal atrofi, kafatası kırıkları, sıyrık ve hematomlar.
Askı	
6. Bileklerden asma (la bandera-bayrak).	Bileklerde berelenme veya nedbe dokuları, eklem yaralanmaları
7. Kollardan ya da boyundan asma.	Bağlama bölgelerinde berelenme ya da nedbe dokuları Alt ekstremitelerde kalıcı morluk.
8. Dirseklerden asma (murcielago-yarasa).	
9. Baş aşağıda el ve ayak bileklerinin birbirine bağlandığı dizlerin altından horizontal olarak geçen dirseğe kişinin asılması ("parrot"s perch-papağan tüneği, "Jack", "pau de arara").	Önkolda ya da dizlerin arkasında berelenme ya da nedbe El ve ayak bileklerinde izler.
Soluksuz Bırakma-Near suffocation	
10. Başın zorla ve genellikle kirli olan suya sokulması "wet submarine-ıslak denizaltı", "pileta", "Latina".	Ağız, farenks, trakea, ösafagus veya akciğer içinde dışkı ya da başka pislikler. Göğüs boşluğu içinde peteşi.
11. Başın üzerine plastik torba geçirilmesi "dry submarine-kuru denizaltı".	Göğüs boşluğu içinde peteşi.
12. Cinsel taciz.	Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, gebelik. Meme, dış genital bölge, vagina, anus veya rektum yaralanmaları.
Zorla belli bir pozisyonda kalmak	
13. Uzun süre ayakta tutma (el platon).	Ödem, alt ekstremitelerde peteşi.
14. Zorla bir çubuk üzerinde atabiner gibi tutulmak (saw horse, el cabellete).	
15. Elektrikli sığır gütmeye çubuğu. Cattle prod ("la picana").	Yanıklar: Görünüm yara yaşına bağlıdır. Hemen sonra kırmızı leke, vezikul veya siyah exuda şeklindedir. Birkaç hafta içinde dairesel kırmızimsı makuler nedbeles. Aylar sonra telenjektiazi belirtici küçük, beyaz kırmızimsı veya kahverengi lekeler.
16. Bir elektrik kaynağına bağlı kablolar.	
17. Anusa sıcak metal şiş sokulması (black-slave zenci kole).	Peri anal ve rektal yanıklar.
Çeşitli	
18. Dehidratasyon	Vitroz sıvı elektrolit anormallikleri.
Hayvan ısırıkları (örümcek, böcek, sıçan, fare, köpek).	Isırık izi.

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELENİN BELGELENDİRİLMESİ İÇİN ANATOMİK ÇİZİMLER

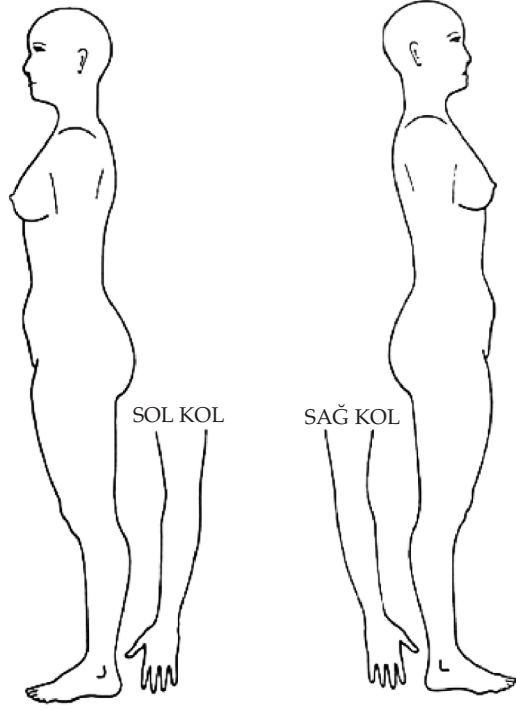
KADIN, TÜM VÜCUT ÖNDEN VE
ARKADAN GÖRÜNÜŞÜ

İsim:

Vaka No:
Tarih:

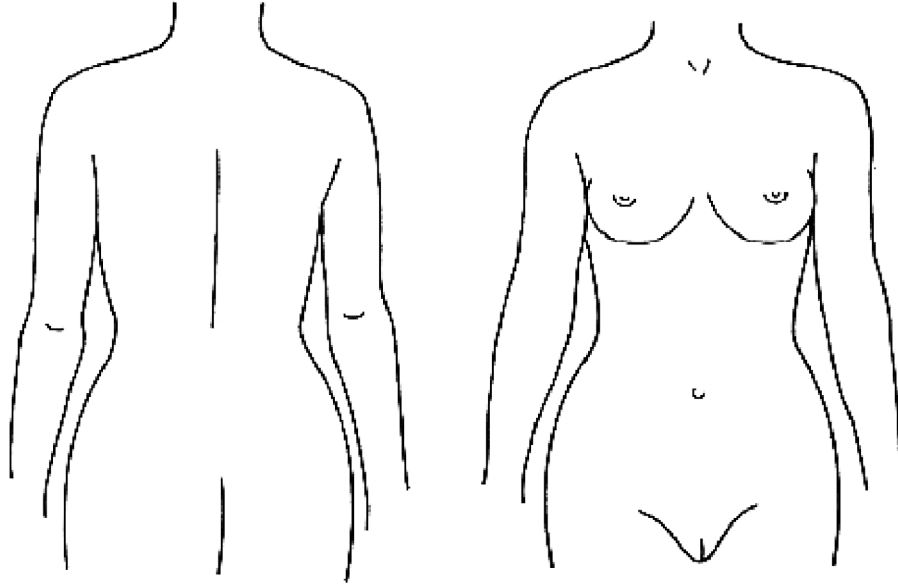
KADIN, TÜM VÜCUT YANDAN GÖRÜNÜŞÜ

İsim:

Vaka No:
Tarih:

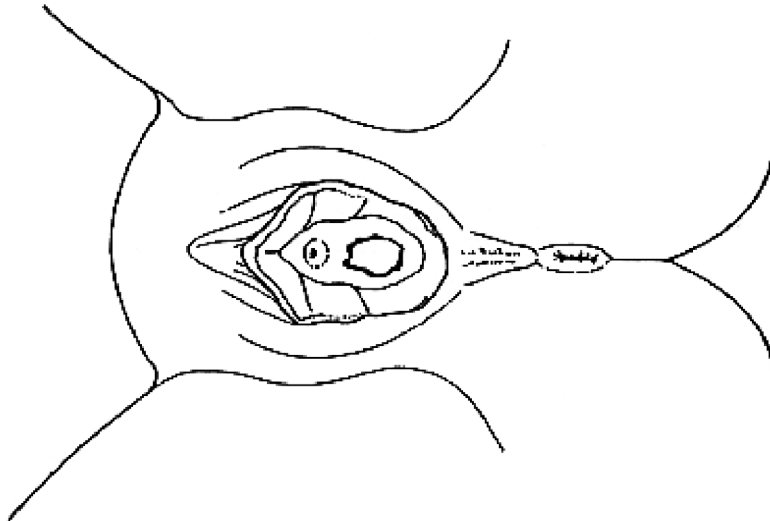
KADIN GÖĞÜS-KARIN ÖNDEN VE ARKADAN GÖRÜNÜM

İsim:

Vaka No:
Tarih:

KADIN PERİNE

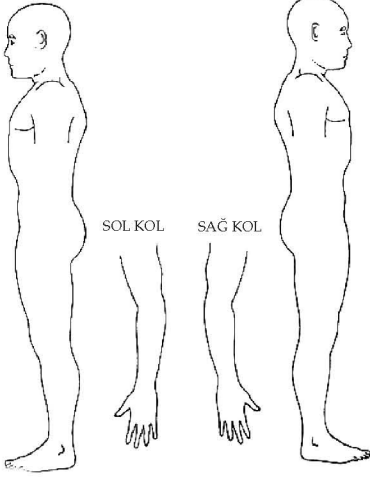

İsim:

Vaka No:
Tarih:

GÖĞÜS - KARIN ÖNDEN VE ARKADAN GÖRÜNÜM

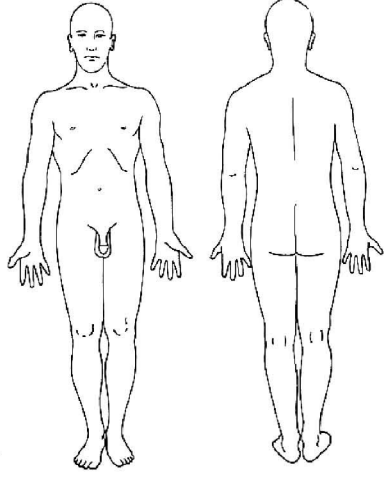
ERKEK, TÜM VÜCUT YANDAN GÖRÜNÜŞ

İsim:

Vaka No:
Tarih:

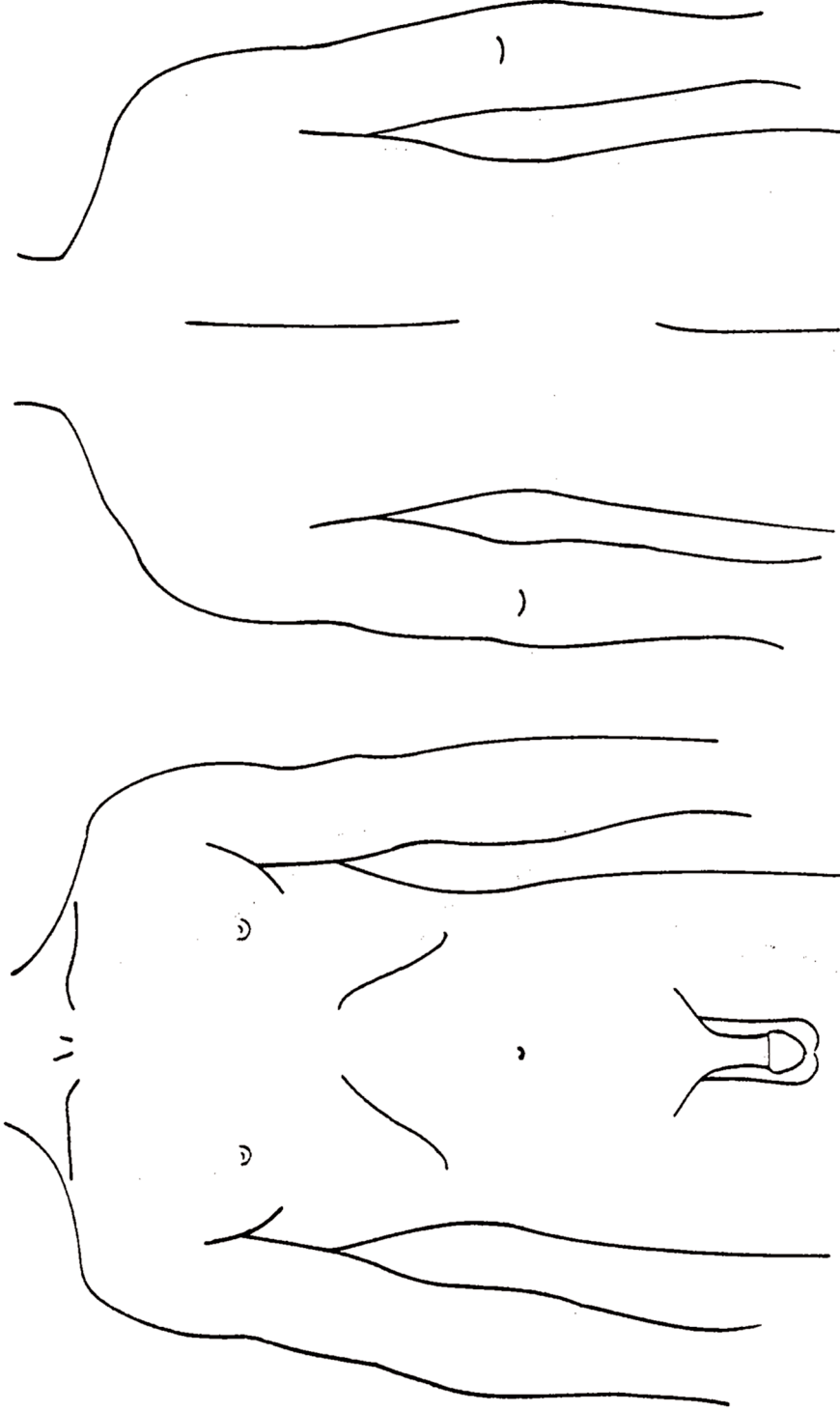
ERKEK, TÜM VÜCUT ÖNDEN VE
ARKADAN GÖRÜNÜŞ

İsim:

Vaka No:
Tarih:

ERKEK GÖĞÜS - KARIN ÖNDEN VE ARKADAN GÖRÜNÜM

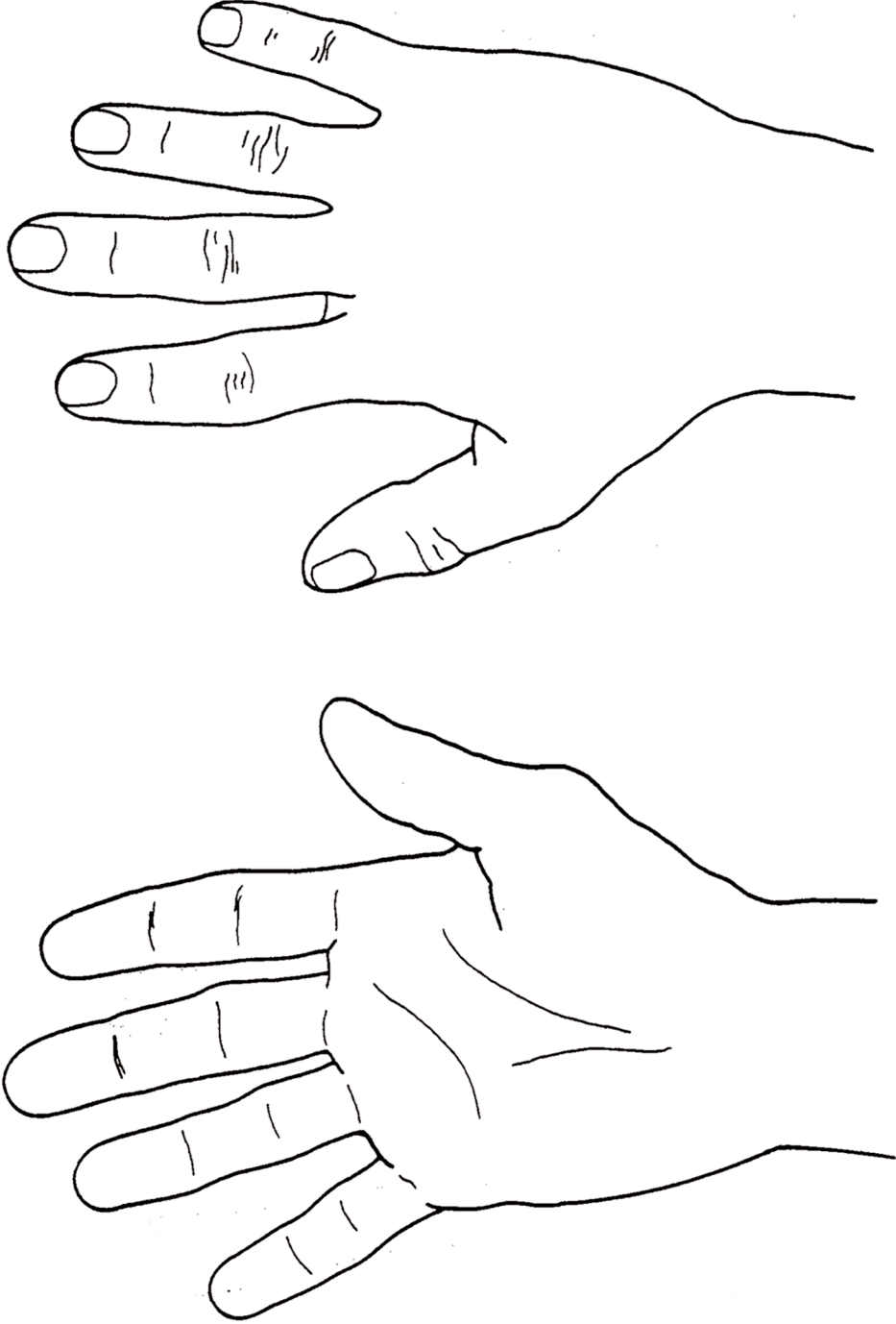

İsim:

Vaka No:

Tarih:

SAĞ EL PALMAR VE DORSAL GÖRÜNÜM

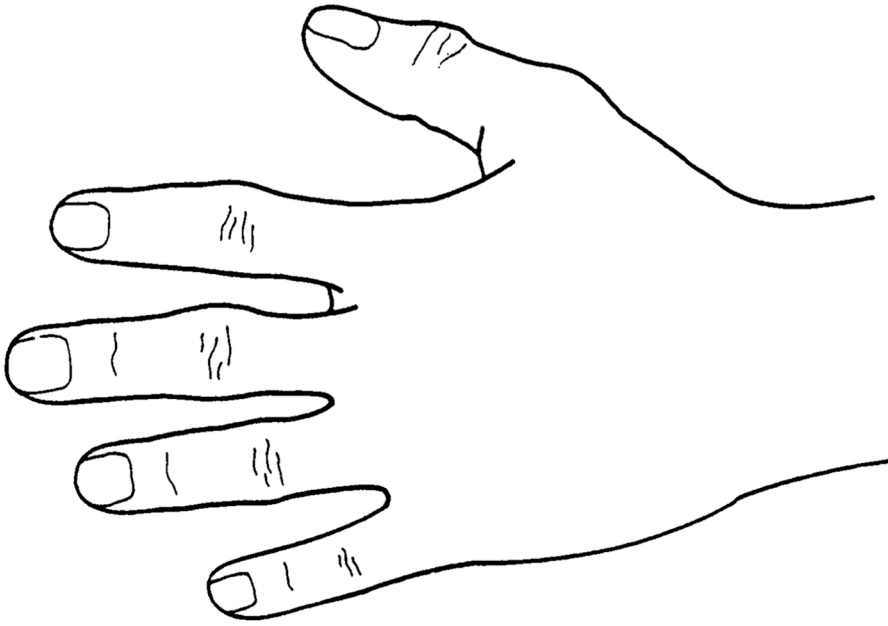
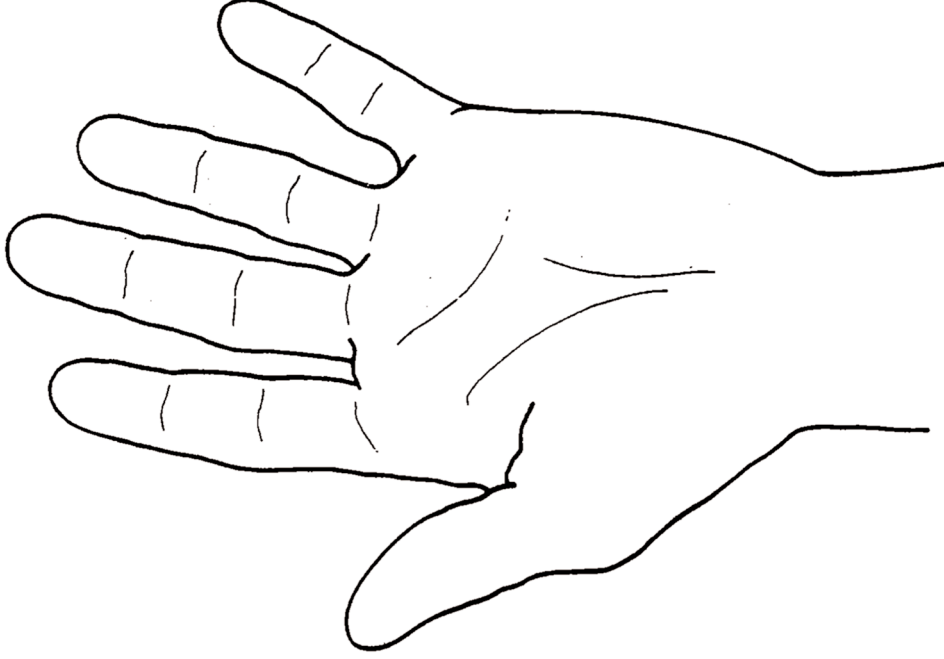

İsim:

Vaka No:

Tarih:

SOL EL PALMAR VE DORSAL GÖRÜNÜM

İsim:

Vaka No:

Tarih:

AYAKLAR - SAĞ VE SOL PLANTAR YÜZLER

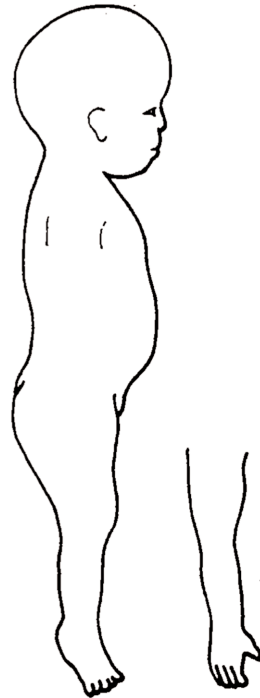
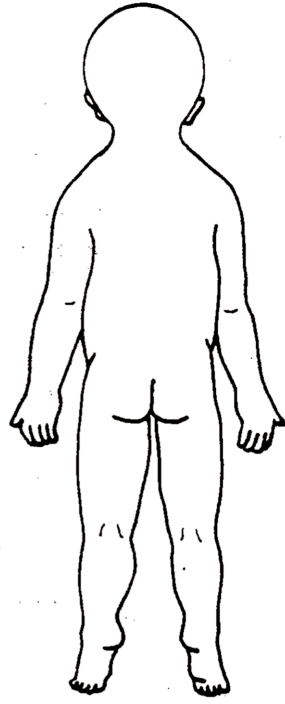
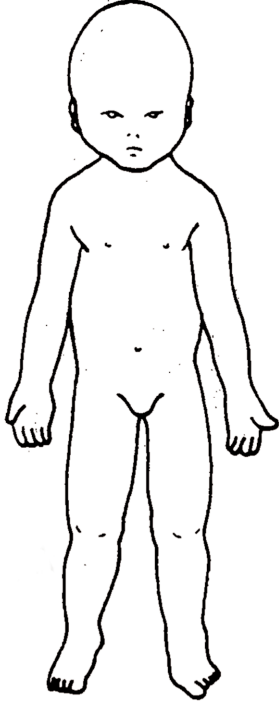

İsim:

Vaka No:

Tarih:

ÖNDEN, SIRT TAN SAĞ VE SOL YANDAN GÖRÜNÜM

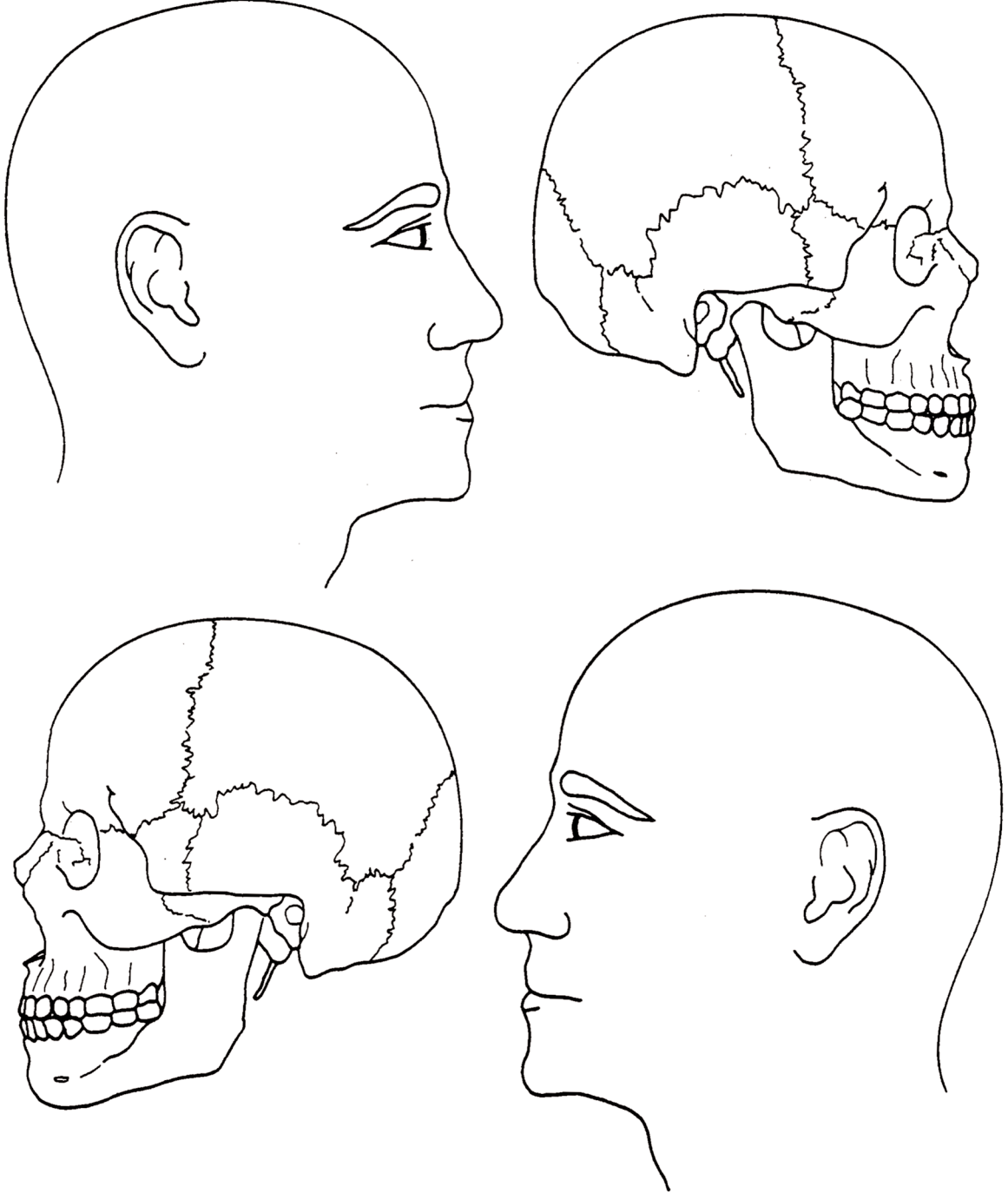

İsim:

Vaka No:

Tarih:

BAŞ HARİCİ ANATOMİ - İSKELET ANATOMİSİ
YANDAN GÖRÜNÜM

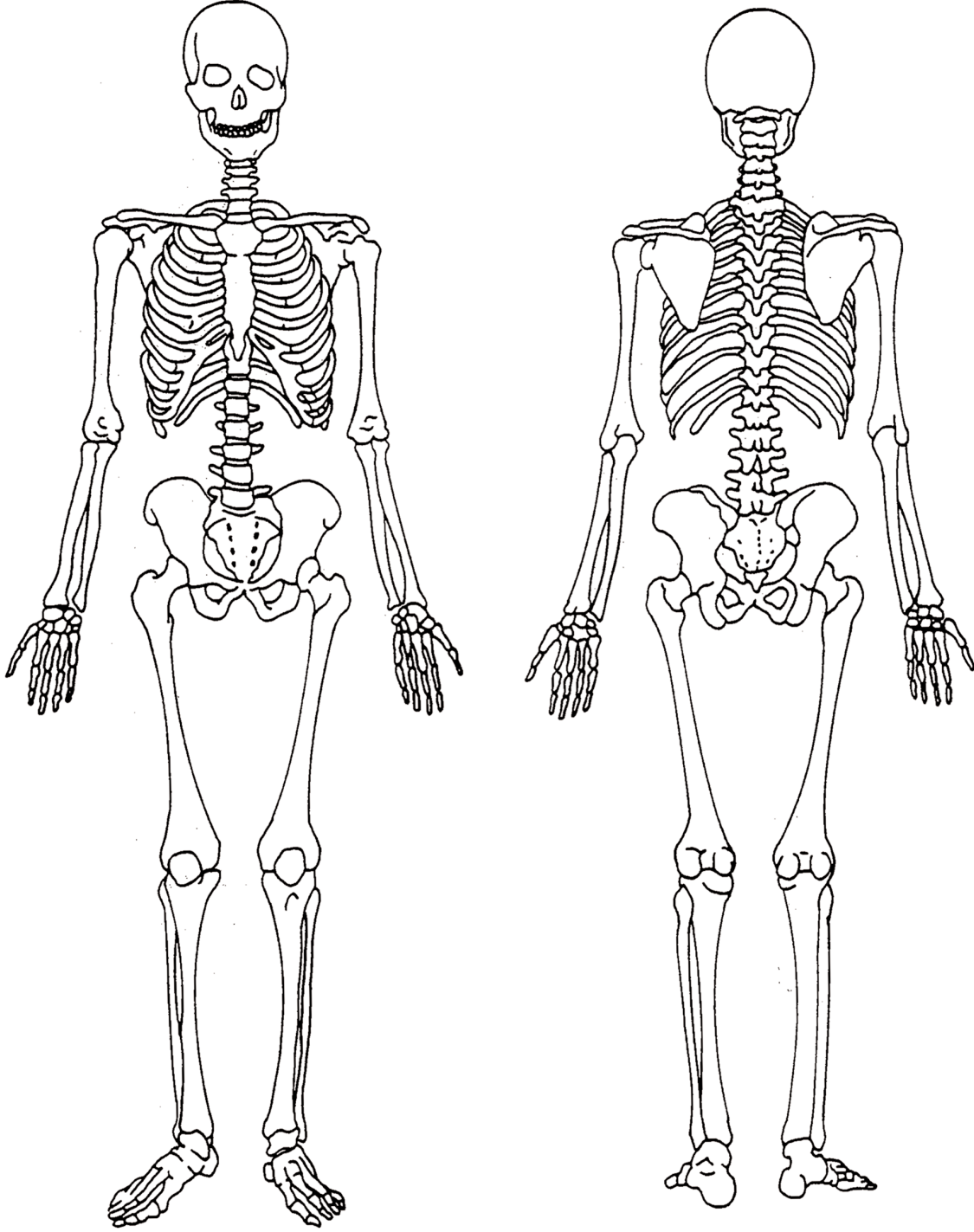

İsim:

Vaka No:

Tarih:

İSKELET ÖNDEN VE ARKADAN GÖRÜNÜMÜ

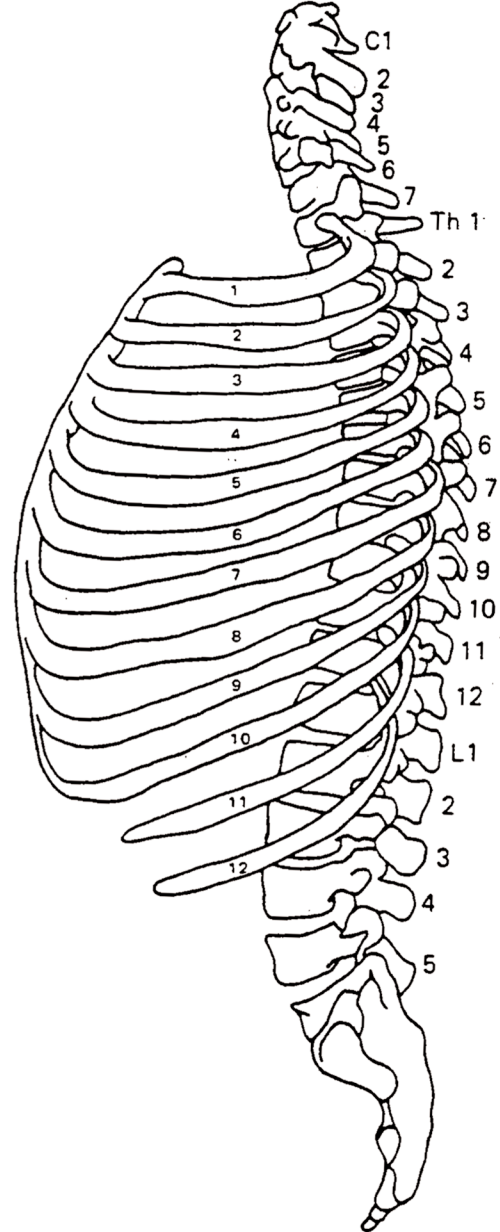
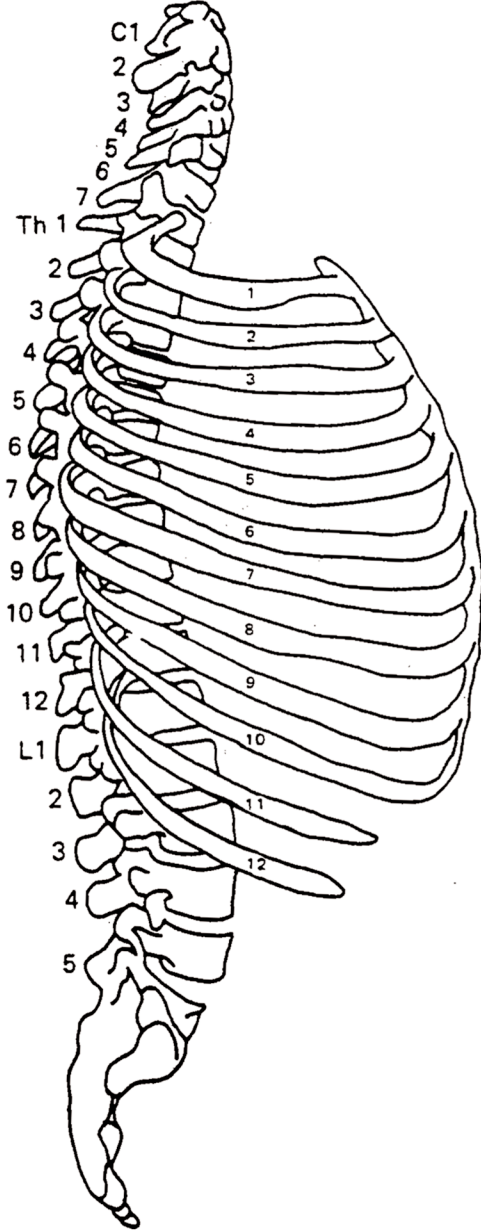

İsim:

Vaka No:

Tarih:

VERTEBRAL KOLON - GÖĞÜS KAFESİ
SOL VE SAĞ YANDAN GÖRÜNÜM

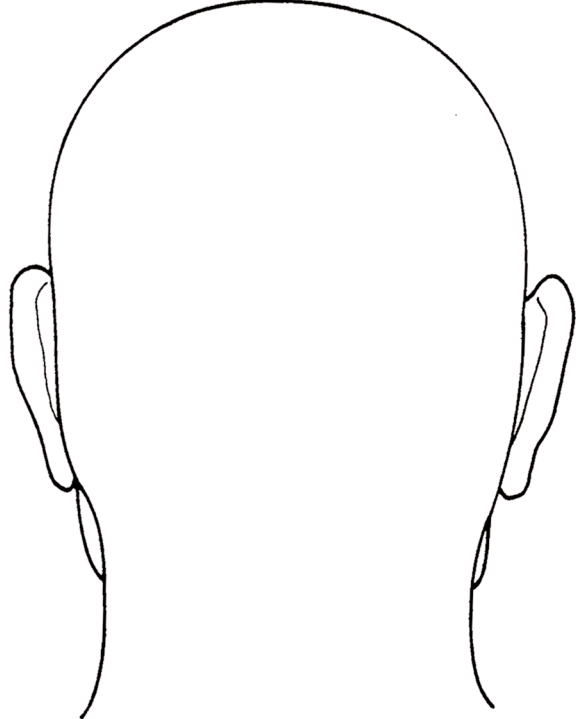
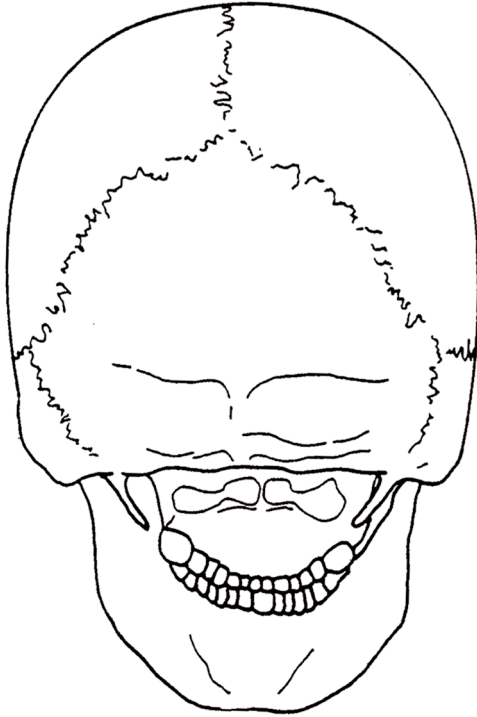
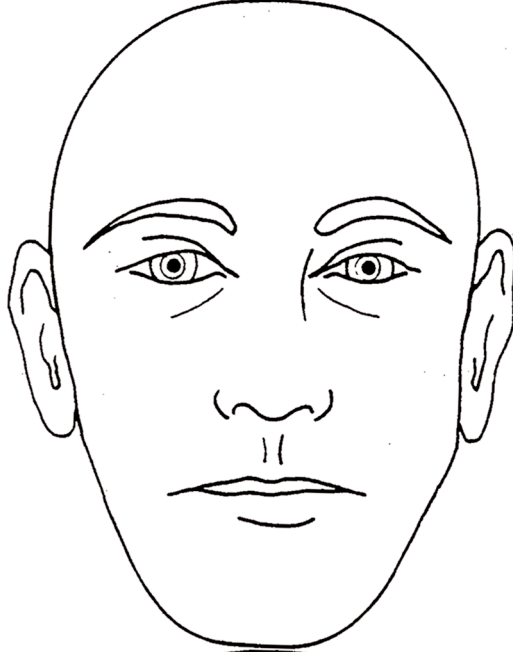
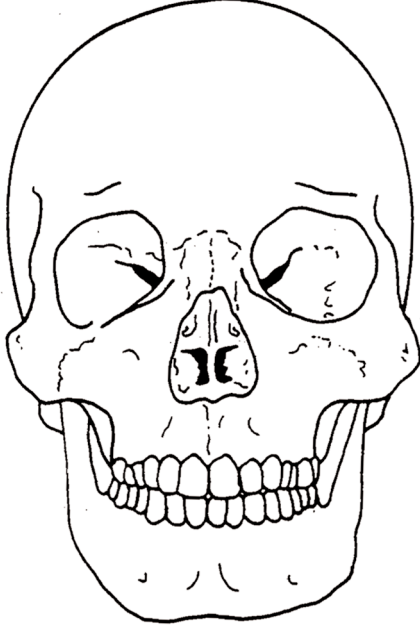

İsim:

Vaka No:

Tarih:

BAŞ HARİCİ ANATOMİ - İSKELET ANATOMİSİ
ÖNDEN VE ARKADAN GÖRÜNÜM

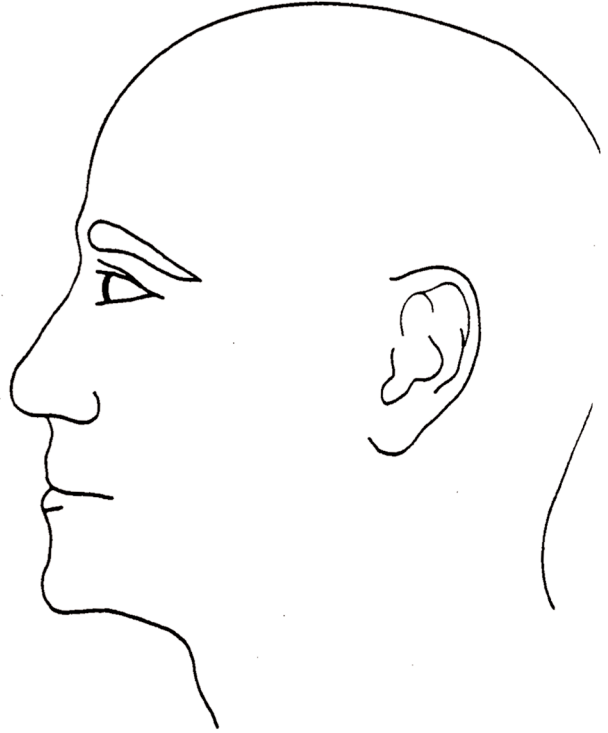
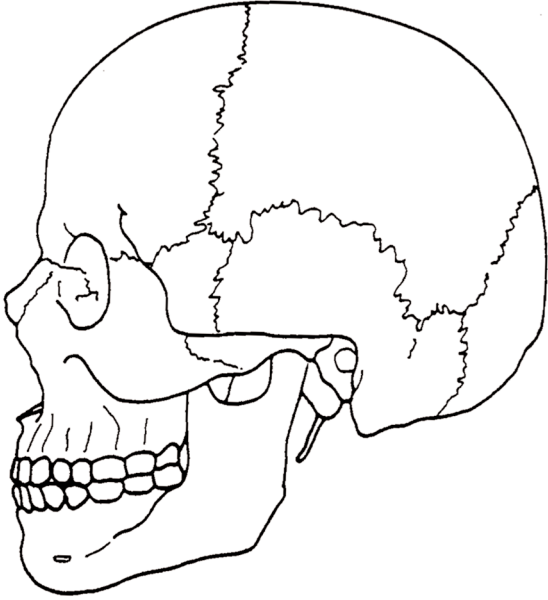
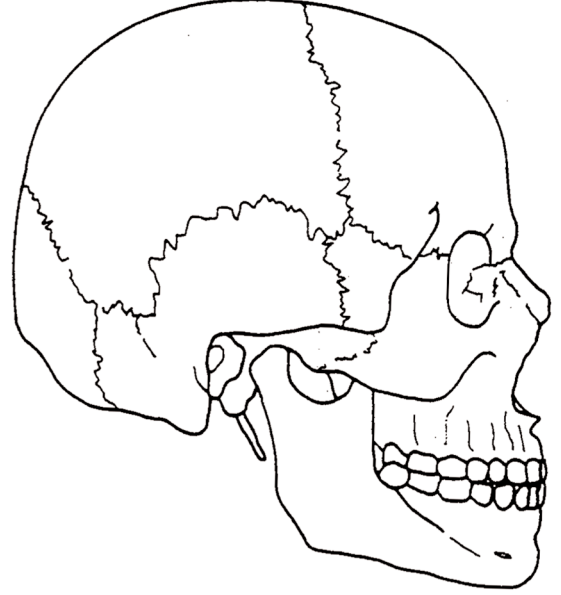
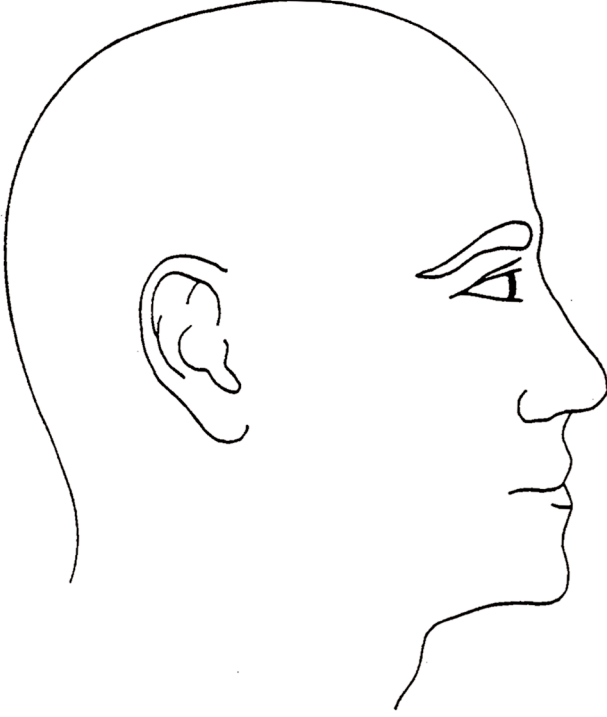

İsim:

Vaka No:

Tarih:

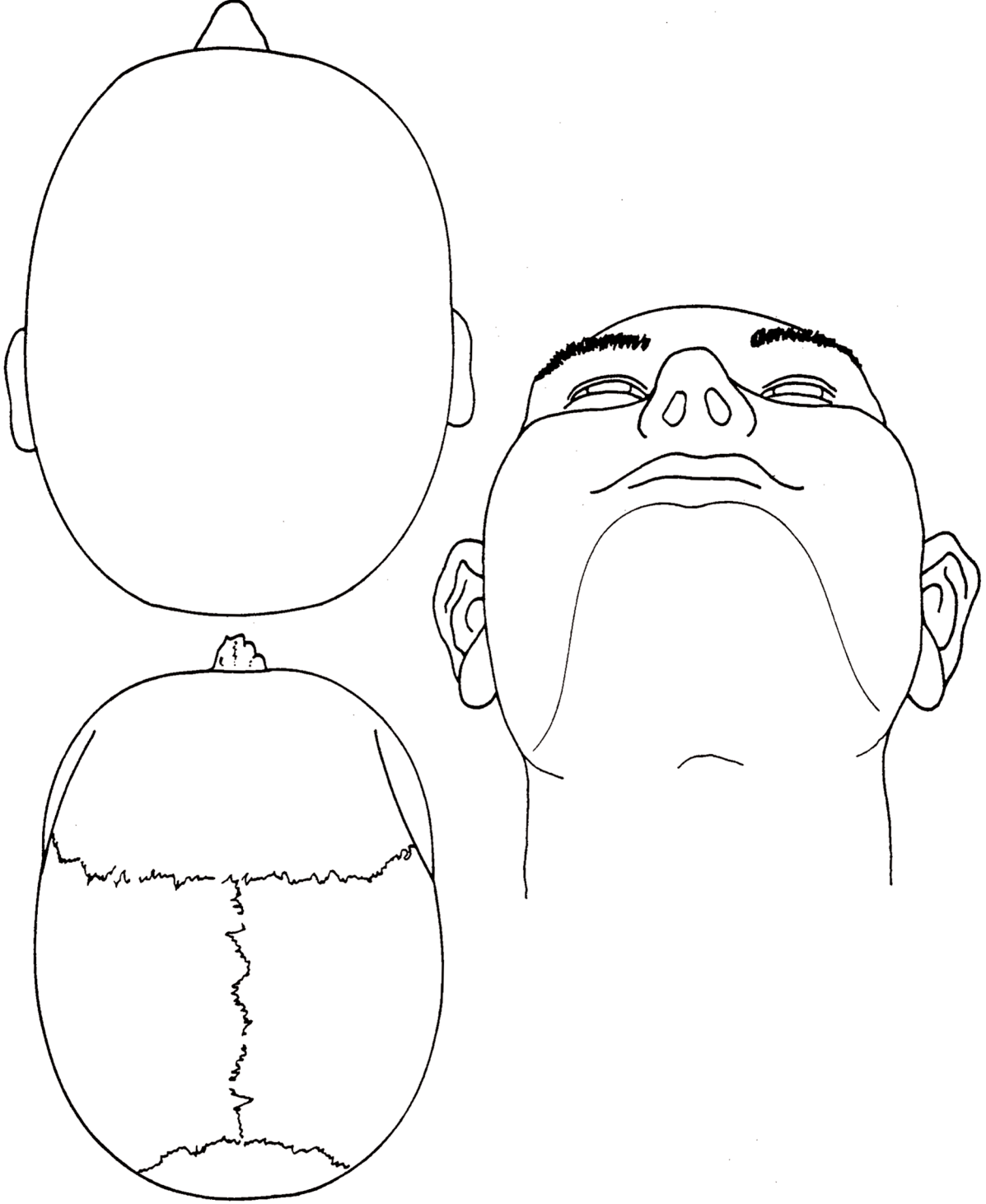
BAŞ HARİCİ ANATOMİ - İSKELET ANATOMİSİ
YANDAN GÖRÜNÜM

İsim:

Vaka No:
Tarih:

BAŞ HARİCİ ANATOMİ - İSKELET ANATOMİSİ ÜSTTEN GÖRÜNÜM VE BOYNUN ALTTAN GÖRÜNÜMÜ

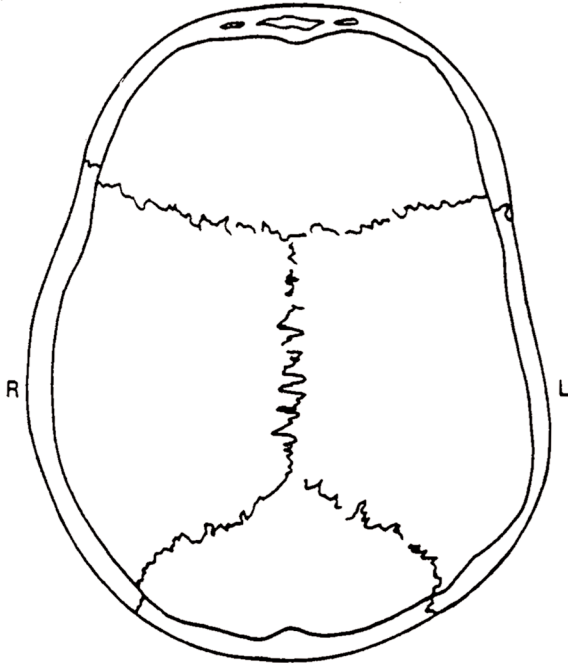
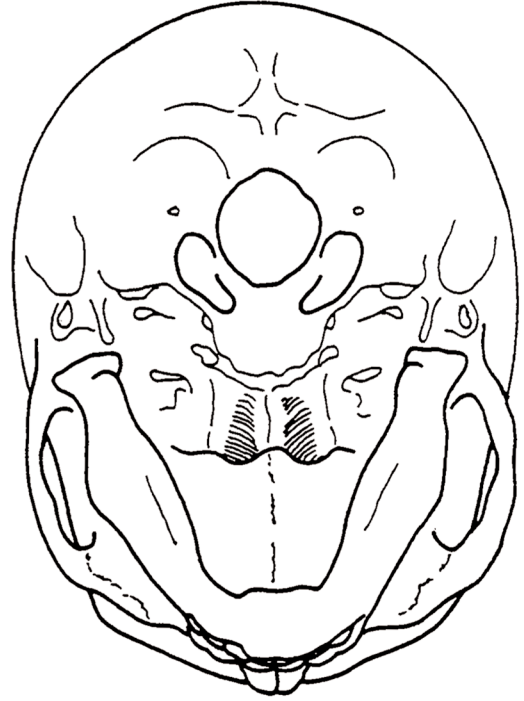
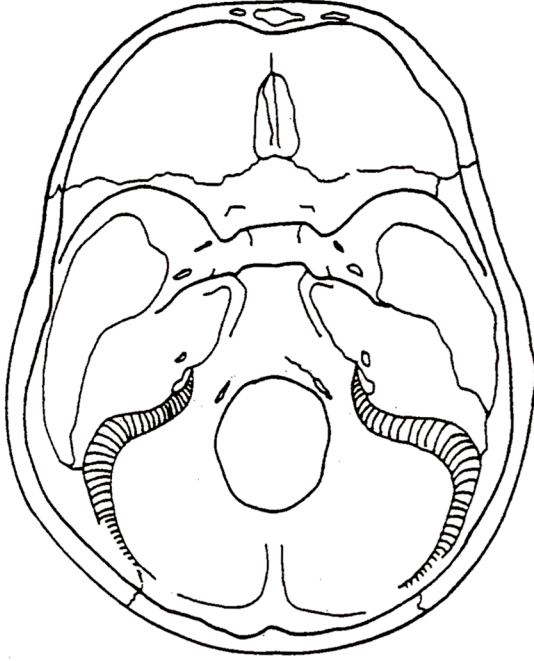

İsim:

Vaka No:

Tarih:

KAFATASI - KAFA KAİDESİ INFERIOR VE
SUPERIOR GÖRÜNÜM KAFATASININ İÇTEN GÖRÜNÜMÜ

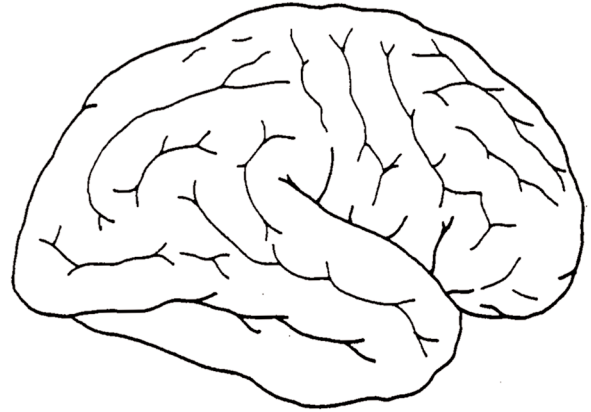
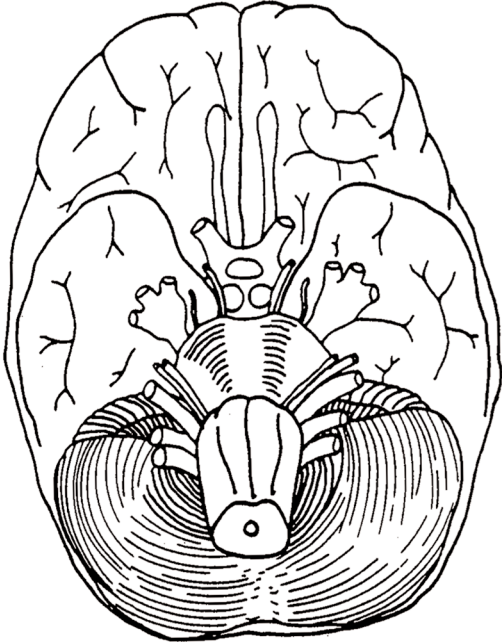
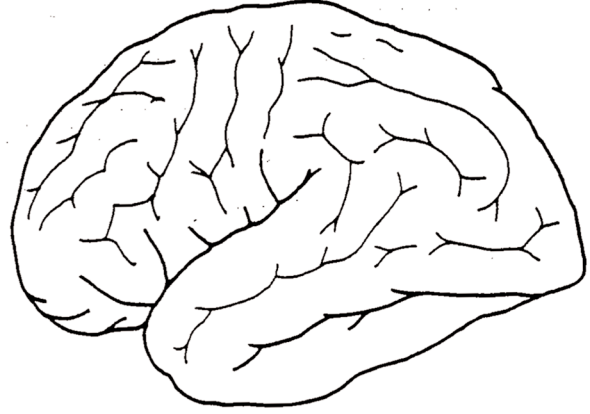
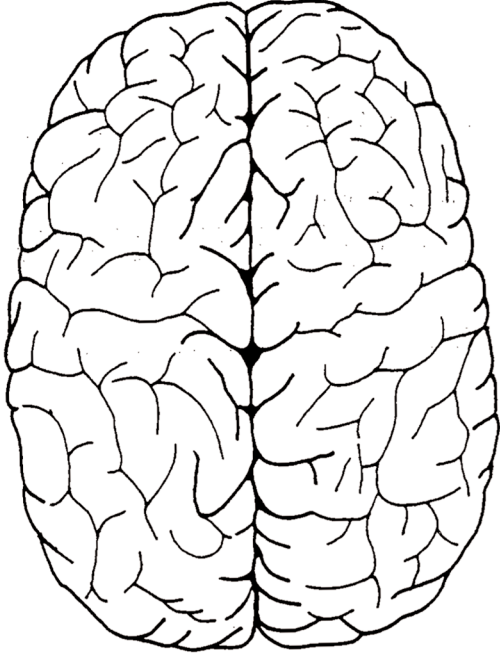

İsim:

Vaka No:

Tarih:

BEYİN ÜSTTEN, ALTTAN VE YANDAN GÖRÜNÜM

İsim:

Vaka No:

Tarih:

KESİK YARA KARTI

ADI SOYADI: _____

ŞEHİR/ÜLKE: _____

		YARA NO									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Yerleşim	Baş										
	Boyun										
	Göğüs										
	Batın										
	Sırt										
	Kol < Sağ										
	Sol										
	Bacak < Sağ										
Sol											
Yön	Yatay										
	Dikey										
	Oblik										
Yaranın uzaklığı (cm)	Baştan										
	Orta hat sağından										
	Orta hat solundan										
Boyut (mm)	En										
	Boy										
	Çap										
Doğrultu	Arka										
	Ön										
	Yukarı										
	Aşağı										
	Ortaya										
	Yana										

Fotoğraf: Evet _____ Hayır _____

Muayene Eden:

Tarih:/...../.....

ATEŞLİ SİLAH KARTI

ADI SOYADI: _____

OLGU NO: _____

		Yara No												
		1		2		3		4		5		6		
		Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	
Yerleşim	Baş													
	Boyun													
	Göğüs													
	Batın													
	Sırt													
	Koltuk	Sağ												
		Sol												
	Bacak	Sağ												
		Sol												
	Boyut (cm)	Çap												
En														
Boy														
Yaranın.... uzaklığı (cm)	Baştan													
	Orta hat sağından													
	Orta hat solundan													
Atış artığı	Cilt													
	Elbise													
	Yok													
Doğrultu	Arka													
	Ön													
	Yukarı													
	Aşağı													
	Sağa													
	Sola													
Çıkarılan Mermi	Muhtemel çap													
	Av tüfeği													

Fotoğraf: Evet _____ Hayır _____

Röntgen:

Düşünceler:

Muayene Eden:

Tarih:/...../....

SÖZLÜK

Adipocere: sabunlaşma

African charter of Human and People's rights: Afrika İnsan ve Halkların Hakları Kurucu Sözleşmesi

Analysis: analiz (İst Protokol) – bu metinde inceleme

Apprehension: yakalama

Arbitrary: keyfi

Arrest: gözaltı

Burial recovery: gömüğün yeniden meydana çıkarılması

Burial: gömük

Charter: kurucu sözleşme

Confidentiality: Gizlilik

Coroner: Adli Tabip

Criminal proceedings: cezai işlemler

Detained: tutuklu olmak

Detention: Tutuklama, gözaltı

Detention incommunicado: Kişilerin tecrit edilerek alıkonulması

Disinterment: mezar açmak

Documentation: belgelendirme

Drafting: Taslak metin yazımı çalışmaları

Dual obligation: çifte yükümlülük

Due process: sürece ilişkin

Enforced disappearance: Zorla kaybedilme

Execution: infaz

Executions without due process: usulüne uygun yargılama yapılmaksızın gerçekleşen infazlar

Established national or local laws: yürürlükteki ulusal veya yerel yasalar

Extra judicial: yasa dışı

Extra legal: hukuk dışı

Hear the evidence in camera: Kanıtları gizli celsede dinleme

Impartial: tarafsız

Informed consent: bilgilendirilmiş onam

Inquest: tahkikat

Interrogation: sorgulama

Intimidation: korkutma

Investigation: Soruşturma

Law-enforcement personel: yasa uygulayıcıları

Manual: el kılavuzu
Model: örnek

National codes of medical ethics: Ulusal Sağlık Hizmeti Etiği Kuralları
Notice of the inquiry: soruşturmanın duyurusu

Party: taraf
Pattern: örüntü, şekil, etken
Pedestal: meydana çıkarmak
Power: yetki
Procedural safeguards with respect to detainees: Tutuklularla İlgili Usüle Dair Önlemler
Procedural safeguards: usule dair önlemler
Procedure: usul
Proceedings: işlemler
Prompt: hızlı
Prosecutor: adli tabib

Second hand testimony from refugees: Mültecilerden elde edilen duyuma dayalı tanık beyanları
Set forth: açıklanmak
Special rapporteur on torture: İşkence özel raportörü
Statement: açıklama
Summary: yargısız

Terms of reference: sözleşme
The power of the commission: komisyonun yetkileri
Through: tam derinlemesine, etraflıca
To be held in Custody: tutulu olmak
torture investigation: İşkence soruşturması

UN statements relevant to health professionals: Sağlık Çalışanlarıyla İlgili BM Açıklamaları
Victim: kurban-ölen
Violent: şiddet içeren, zorlamalı

TİHV Genel Merkez

Akbaş Mah. Sarıca Sok. No: 7 Hamamönü, Altındağ 06080 ANKARA

Tel: (312) 310 66 36

Faks: (312) 310 64 63

E-posta: tihv@tihv.org.tr

TİHV İstanbul Temsilciliği

Siraselvililer Caddesi Hocazade Sokak No: 8 Beyoğlu İSTANBUL

Tel/Faks: (212) 249 30 92 - 251 71 29

E-posta: tihv@tihvistanbul.org

TİHV İzmir Temsilciliği

1432. Sokak Eser Apartmanı No: 5/10 Alsancak İZMİR

Tel/Faks: (232) 463 46 46 – 463 91 47

E-posta: tihvizm@dsl.ttnet.net.tr

TİHV Adana Temsilciliği

Kurtuluş Mahallesi 19. Sokak A Blok No: 23/2 ADANA

Tel/Faks: (322) 457 65 99 – 458 85 66

E-posta: tihvadana@yahoo.com

TİHV Diyarbakır Temsilciliği

Lise Caddesi Eyyüp Eser Apartmanı No: 8/2 Yenişehir, DİYARBAKIR

Tel/Faks: (412) 228 26 61 – 228 24 76

E-posta: tihvdbakir@ttnet.net.tr

